

VSTUPNÍ VERS

Žalmy 146,10 Hospodin bude kralovat věčně, Bůh tvůj, Sijóne, po všechna pokolení. Haleluja.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Da 6,1-3.25-28

PÍSNĚ

Ten obraz zlatý (S 328 - samému Bohu sláva čest...); S písní k němu přistoupíme (BTS 2, EZD 607); Přemýšlej, děkuj a služ (S 273); Kristus má v rukou celý svět (EZ 355); Daniel kámen zří (S 40); Kdo na kolenu klečí (S 148); V nebi je trůn (S 360).

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

- druhá a sedmá kapitola jsou klíčem k pochopení autorova pojetí dějin. Pro nás je to již naprosto běžné, že dějiny mají svou periodizaci (starověk, středověk, novověk atd.) a že se rozvíjejí k určitému cíli (Zj). Starověký člověk vnímal spíše pravidelný přírodní rytmus: věčný návrat stejného ve stále horší podobě (zlatý, stříbrný, měděný, železný věk). Vzorem pro něj byl zlatý (mýtický - božský) dávnověk a každá novota vedla ke zhoršení, porušení dávného pořádku. Každý uzurpátor vyhlašoval, že zavádí staré dobré pořádky - narozdíl od revolucionářů dneška, kteří zas tvrdí, že tvoří úplně novou společnost. Kniha Daniel toto schéma nepřijímá. Člověk se nemá podřizovat absolutním nárokům žádného věčného společenského řádu a má zachovávat věrnost Hospodinu. Ten připravuje dobu novou, kvalitativně lepší - ne staré pořádky. Vyprávění vzniklo až v době čtvrté říše (někdy ve 2. století) a posluchač měl tedy z příběhu uslyšet, že již každou chvíli skončí i tato čtvrtá doba a že žije v době, kdy na světovém ciferníku dějin je za pět minut dvanáct - a vpád Božího království už je neodvratně blízko. Tato napnutá atmosféra je v pozadí celého vyprávění. Tuto jistotu kniha Daniel odhaluje (apokalypsis - odhalení).

- král je charakterizován jako typický despota - jeho slovo je zákon (v.8), tzn. neexistuje žádná instituční kontrola jeho moci - král je živý zákon. Nikdo nemá právo ho opravovat, napomínat. V Izraeli tomu bylo jinak - Dt 17: zákon pro krále. Kniha Daniel není neaktuální spis. Máme před sebou jeden článek z dlouhého řetězce diskuse o struktuře vlády.

- tak jako Josef v Egyptě ani Daniel se nechlubí svým vykladačským uměním, ale ukazuje k dárci - k Hospodinu. On je dárcem rozumu a dává nový vhled do jevů tajemných a těžko prozkoumatelných - podobně jako dnes hlubinná psychologie se snaží rozluštit některé příčiny duševních nemocí. Práce s lidským podvědomím není až objev novověku. Daniel by proto neměl být pochopen jako nějaký čaroděj nebo zázračný vykladač snu.

- sny tehdy lidé považovali za poselství bohů, a tedy za závažnou záležitost, které se musí věnovat pozornost. Sny byly pro ně klíčem k budoucnosti, právě kvůli svému poselství. V Izraeli nebyl každý sen považován za poselství Hospodinovo, podobně i jiná náboženská znamení neměla být automaticky považována za znamení Hospodinovo. Daniel předkládá "strukturu" všech snů: jste neposlušni vůle bohů, nenavracíte se k božským počátkům, stihne vás trest, trest se již blíží. Nebúkadnesar byl vystrašen touto děsivou prognózou. Takové zhroutilí a obnovu říše kdysi prožíval každý král v Babylonii při novoroční slavnosti. Babylonie byla považována za kolébku věštby. Autor knihy Daniel odmítá věšteckou filosofii dějin. (Ještě v 5. st. církevní otec Augustin odmítá věstecké praktiky - věštby se pak znovu dostávají ke slovu ve středověku i novověku).

- Nebúkadnesar uznává Boží svrchovanost. Pojímá Hospodina tak, jak je tomu zvyklý, jako každé jiné božstvo. Uznává Boží působnost, ale jen pro danou chvíli, na určitém území, při určité činnosti. Nechápe Boží jedinečnost a svrchovanost Hospodina pro něj není "jsem, který jsem". Nemá tedy krátkou paměť, ani ho nelze obvinít z pokrytectví a proradnosti, když později nerespektuje Boží vůli, popř. pronásleduje věřící v Hospodina - jen chápe Hospodina po "pohanském způsobu".

- Daniel nechtěl na výkladu snu "vydělat" politický kapitál. Nechtěl dokázat, že Boží vláda již nastupuje skrze jeho osobu, proto jen zastává na královském dvoře a odmítá být správcem celé Babylonie (v.48-49).

2. úskalí příběhu:

- neměli bychom sklouznout ke zjištění, že s pomocí Boží se nám vždycky musí podařit vyřešit a rozluštit všechny nelehké a zcela neobvyklé úkoly, které žádná jiná moudrost, filosofie či psychologie vyřešit neumí (v.11) a že stačí jen naučit se zvláštnímu umění modlitby. Příběh neznehodnocuje lidský rozum. Nepoukazuje na jeho naprostou nepoužitelnost, ale ukazuje na jeho hranice a Boží ochotu využít všech našich schopností k odvážnému zvěstování.

- více než na Danielovo vykladačské umění bychom se měli soustředit na zvěst příběhu: dějiny spějí ke svému konci. Žádná říše není věčná. Každá bude přemožena novou, ale ani ta poslední neobstojí před růstem základní orientaci, s níž přistupujeme k životu - buď se nám vše zdá stále horší a horší, nebo vidíme krizi své doby, chápeme sebe jako součást této krize, a snažíme se být pomocí těm, kteří jsou touto krizí bezprostředně ohroženi, protože víra nám dovoluje rozpoznávat určité možnosti pomoci, které se buď povedou nebo nepovedou - to není nijak zaručeno.

- neměli bychom v dětech vzbudit dojem, že křesťané mají automaticky lepší vhled do dějinných událostí. Tomuto předsudku protiče nejen tato kniha (jednání Danielovo v.48-49), ale i knihy novozákonní. Jde o určitou základní orientaci, s níž přistupujeme k životu - buď se nám vše zdá stále horší a horší, nebo vidíme krizi své doby, chápeme sebe jako součást této krize, a snažíme se být pomocí těm, kteří jsou touto krizí bezprostředně ohroženi, protože víra nám dovoluje rozpoznávat určité možnosti pomoci, které se buď povedou nebo nepovedou - to není nijak zaručeno.

3. Metodické pokyny k obrázku

Aby mohly děti úkol z obrázku splnit, musí příběh znát. Neznamená to ovšem, že je jediná možnost rozdat jim ho

až po vyprávění. Zvlášť se staršími dětmi ho můžete využít k samostatné práci. Rozdejte dětem pracovní listy a bible a řekněte jim, aby si příběh sami přečetly a podle toho dokreslily. Výsledky si potom společně prohlédněte a ptejte se, který obrázek a v čem sen dobře vystihuje (Někdo se soustředil na sochu, jiný na její pád, jiný už do podoby sochy zapracoval Danielův výklad), popřípadě co jim sochy, které nakreslily, připomínají (sochu na náměstí, bustu Komenského či Husa ve farní kanceláři, pomníky na hřbitově...) Odtud se může rozvinout rozhovor, který příběh aktuálně osvětlí.

4. Pomůcky

O apokalyptice viz Jan Trusina -10 úvah nad knihou Zjevení svatého Jana - Synodní rada 1971.

5. motivační uvedení do příběhu:

- pro mladší a střední věk: zeptejte se dětí, kdo je pyšný člověk. Zdali nějakého znají. Upozorněte pak děti, že každý člověk má sklon jednat pyšně - i ony samy. Vyprávějte jim pak o tom, jak si Nebúkadnesar nevěděl rady...
- pro starší školní věk: probudili jste se někdy přestrašením snem? Jakým způsobem jste zaplašili strach?

6. osnovy vyprávění:

a) osnova pro *mladší a střední* školní věk:

Dětem mladšího a středního školního věku lze tento příběh vyprávět téměř jako historii, jako příběh, který si Izrael vyprávěl, aby si uvědomil, že se nemá bát pohrom, že některé v lidské společnosti lze odvrátit nebo alespoň trochu zmírnit, a že tedy je možné být solidární s druhými.

- I. Motivace
- II. Neklid a strach pyšného vládce - neobvyklé přání
- III. Babylonští mudrcovi jsou bezmocní (včetně Daniele) - Danielova solidarita s babylonskými vykladači snů
- IV. Daniel se třemi přáteli se modlí - prosí o pomoc
- IV. Daniel vysvětlí Nebúkadnesarovi, co se mu vlastně zdálo
- V. Nebúkadnesar si váží Daniele a uznává Hospodina jako toho, kdo rozumí tajemstvím

b) osnova pro *starší* školní věk:

využijte skutečnosti, že děti staršího školního věku již vnímají skutečnost v "dějinném rozměru" a můžete jim tedy připomenout, že nejde o popis historické události, která se takto odehrála v babylonském zajetí, ale že jde o teologicko-vyznavačský spis, který měl povzbudit lid a ukázat, že Izrael ve 2. st. před Kristem není kapkou v moři národů a že Hospodin je stejně moudrý a moudřejší než ostatní bohové. Daniel a jeho druhové jsou jen prostředníky této moudrosti. Samotný Daniel se nechce stát moudrým králem na trůně, tím odmítá ideál tehdejších filosofů i náboženských myslitelů. Spíše chce upozornit, že vláda Boží je velmi blízko a že to mají vzít lidé vážně - toto vědomí bylo v pozadí všech tehdejších očekávání.

I. Motivace

- II. Nebúkadnesar je rozrušený snem a nepamatuje si ho, chce neobvyklou věc - nejen výklad, ale i připomenutí samotného snu
- III. Babylonští mudrcové jsou bezmocní
- IV. Nebúkadnesarův krutý rozkaz
- V. Danielova solidarita s babylonskými vykladači, modlí se se třemi přáteli - prosí o pomoc
- VI. Daniel předestře sen i výklad Nebúkadnesarovi
- VII. Nebúkadnesar vzdává úctu Danielovi jako králi a jako znalci světových pořádků a moudrosti, přiznává Hospodinu vzhled do "tajemství budoucnosti"
- VIII. Daniel odměněn, nechce však vládnout Babyloňanům

VYPŘÁVĚNÍ

I. MOTIVACE - HRA NA VĚŠTCE A PROGNOSTIKY

Zkuste na papíry napsat několik odpovědí na otázku: Co se mnou bude - za 10 minut (za 10 dnů, za 10 let, příp. za 50 let)? *Pak společně krátké vyhodnocení - pomocí otázek, od blízké budoucnosti ke vzdálené, vedoucí může zobecňovat konkrétní představy různých účastníků - a zapisovat je na tabuli nebo velký papír uprostřed skupiny. Zdůraznit je možno: těšení se, povolání, kariéra, nejistota, myslím i na druhé. Přijmout i „hravá“ řešení (setkání s UFO apod.), třeba jako „zcela nečekané“, „dobrodružné“. Prognózy si děti mohou schovat...*

Během vyprávění lze podtrhávat ve výsledcích to, o čem teď mluvíme.
Co od vás očekávají rodiče, učitelé ve škole? Jaké plány máte vy sami?

II. DANIELOVA BUDOUCNOST

Spojit s opakováním, využít motivace. Když Daniele odvedli do Babylóna, byl ve věku, kdy se z chlapce stává muž. Také on začínal mít (podobně jako vy) své plány a představy o budoucnosti. Možná by chtěl být... (*můžeme použít některé příklady z 1. části, těšení se*). Pocházel z významného židovského rodu, byl talentovaný a měl dobré vzdělání. Nic mu nestálo v cestě.

Jenže najednou přijde zlom. Všechno je jinak. Co se mnou bude? Bez rodičů a přátel. Ještě včera jsem myslel..., jenže člověk nemá svou budoucnost v rukou (*nevím, obavy*).

A potom v Babylóně. Na každém rohu jako by bylo napsáno: „Šance pro tebe!“ (*kariéra*). Když pro to uděláš všechno...

A právě to Daniel a jeho přátelé odmítli... Proč vlastně? - Co se stalo? (*Opakování*.)

III. KRÁLOVSKÝ SEN

To víte, že se najde u dvora mnoho těch, kteří jim úspěch u krále nepřejí. Cizinci a nováčci, a hned se tu roztahují. Ale až půjde do tuhého, ukáže se, kdo je moudřejší.

A příležitost opravdu přijde. Jedné noci se palácem rozlehl křik. „Nemůžu spát!“ Zdá se, že král není ve své kůži. „Věštcové, rádci a hvězdopurci, ke mně!“ Když se seběhnou, král rozčileně prohlásí: „Zdá se mi sen a úplně mě to rozhodilo. Chci vědět, co bylo v tom snu a co ten sen znamená!“

„Králi, navěky buď živ,“ nasadí věštci profesionální tón, „to je prostá věc. Řekni, co přesně jsi ve snu spatřil, a my ti sdělíme správný výklad toho, co tě čeká.“

„Tak vy jste nerozuměli? Mé slovo je rozkaz!“ křičí král, „chci znát ten sen včetně jeho výkladu, nebo vás dám popravit a vaše majetečky nechám zničit. Zničím vás! – Ale když mi odpovíte, budete se ve zlatě topit.“

„Rádi,“ mágové na to, už opatrněji, „jen kdyby excellence naznačila alespoň kousíček toho snu.“

„Já vím moc dobře, že mě vodíte za nos! Zdržujete a myslíte si, že vychladnu. Nenaznačím ani ťuk. Tvrdíte, že znáte budoucnost, ve skutečnosti jste podvodníci. Ledaže byste mi řekli, co se mi právě zdálo.“

„Jsme snad bohové? Žádný smrtelník to nesvede. Žádný král takovou věc po věštcích nikdy neřádal.“

„Ale já to žádám! Sen krále je zvlášť důležitý sen. Můj rozkaz platí. A zítra začnou popravy.“

IV. BŮH ZNÁ TAJEMSTVÍ

Daniel vezme tu věc na sebe. Přemluví krále, aby jim dal čas, že mu ten sen sdělí. „Jak jsi mohl slíbit tak nemožnou věc?“ ptali se druhové, když se vrátil z paláce. „Věřím, že Hospodin zná všechno; musí znát i temné hlubiny lidského nitra, sny, ano, i skryté věci, to, co se má stát.“ A prosil je o modlitbu. Sám probděl celou noc. Dostane odpověď?

Nazítří u krále: „Na poznání, které žádáš, králi, je všechna babylónská věda krátká. Žádný vykladač snů, věstec, výrobce horoskopů, ale ani poctivý vědátor, mudrc nebo psycholog ti nemůže dát odpověď,“ říká Daniel.

„Jak to?“, diví se král.

Nebúkadnesar byl zvyklý hýbat s lidmi kolem sebe jako s šachovými figurkami. A sledovat svůj cíl. Naplánoval program na měsíce dopředu. Měl poradce a věstce, kteří odhadovali, jak se bude vyvíjet politická situace. Poznali, co je výhodné a co ne.

Ale Daniel už ví, že okamžité výhody můžou být zrádné (*kariéra*). Nejdůležitější je, jak se na cestu, kterou jsme si vybrali, dívá Bůh. Dovede nás nakonec k němu? A dá se Boží budoucnost poznat už teď? Daniel se ptal v modlitbě a našel odpověď.

V. NEBÚKADNESARŮV SEN

„Hospodin ti dal tento sen, sen o budoucnosti celého světa, sen o posledních dnech. V onu noc jsi, králi, ve snu viděl velikou sochu.“ – „Ano, socha to byla!“ přerušil ho vzrušeně král. „Vzpomínám si! Obrovská socha. Zářila. Bylo to fascinující – a přitom děsivé. A měla, měla--“

„Měla hlavu z ryzího zlata, je to tak? Hrud' a paže byly stříbrné. Břicho a boky byly z mědi, a stehna z pevného železa. Nohy od kolen dolů byly také ze železa, ale napůl smíšeného s hlinou. A potom se utrhl kámen.“

„Kdo to byl? Kdo utrhl ten kámen?“ vykřikl král, který teď poslouchal se zavřenýma očima.

„Kámen se utrhł bez pomoci lidské ruky. Udeřil do železných a hliněných prstů obrovské sochy a rozdrtil je. Socha se zapotácela a vlastní vahou se zřítíla. Během malé chvíle nezbylo nic.“

„Nezbylo nic,“ opakoval král. „Zlato, stříbro, měď, železo s hlinou. Hrozné. Bylo to, jako když vítr zafouká do barevného podzimního listí. Fí. Znáš také výklad mého snu, Danieli?“

VI. KDO MÁ POSLEDNÍ SLOVO

„Ty jsi, králi, ta zlatá hlava – Bůh ti dal moc i slávu. Po tobě přijde království stříbrné, a proto nižší než tvoje zlaté. Pak třetí království, měděné neboli bronzové, protože silou svých zbraní ovládne celou zemi. Čtvrté království bude království železné i hliněné. Svou pevností a vojenskou silou předčí všechna ostatní, bude jak železo drtit zemi. A to se mu stane osudným: hlína se nesmísí se železem, a to, co mělo být pevné, ukáže se nakonec jako velmi křehké.“

„A ten kámen?“ zeptal se napjatě Nebúkadnesar. Daniel odpověděl: „Poslední slovo nad všemi královstvími světa bude mít Bůh. Na konci času nastolí království, které rozdrť všechna předchozí království. Ale jeho království zůstane navěky. Proto jsi ve snu viděl, jak se kámen změnil v obrovskou skálu a zaplnil celou zemi.“

Nebúkadnesar na Daniele hleděl téměř zbožně. Líbal by mu ruce. „Staň se mým pobočníkem. Druhým mužem v království. Dám ti moc nad celou zemí. Prosím!“ Daniel požádal krále, aby správou babylónské krajiny pověřil jeho přátele, sám však zůstane na královském dvoře. Když člověk pozná, že moc a sláva má hliněné nohy, tak ho přestane lákat. Já budu raději sloužit tomu, jehož království zůstane navždy pevně stát, myslí si Daniel (*povolání*).

MODLITBA

Náš Pane a Bože, veď nás po své cestě. Po cestě důvěry, která nás jistě dovede k tobě. Ať víme, že ti na nás záleží, že máš o nás starost v každém okamžiku našeho života. Ať se nebojíme toho, co nás čeká. Amen

podněty pro rozhovor:

- co trvá na "věčné časy"?
- máte rádi dějepis? Slyšeli jste něco o historických zákonech vývoje společnosti?
- přemýšleli jste o tom, že náš svět někdy skončí?
- znáte nějakou říši, která chtěla trvat na věčné časy?
- kdo se dnes zabývá výkladem snů: jen podvodníci nebo i psychologové, psychiatři?
- vyplnilo se vám někdy něco z toho, co se vám zdálo ve snu?
- znáte někoho, kdo si vydělává tím, že vykládá sny?

- vyplývá z příběhu o Danielovi návod, jak nějaké sny vykládat? Uměl Daniel ještě také něco jiného?
- všimli jste si, že Nebúkadnesar měl strach? Čeho se obával?
- vyprávěl vám už někdo o tom, že v jeho mládí bylo všechno lepší? (zlatý věk - "tenkrát za Rakouska" aj.)
- těšíte se na to, až budete dospělí? Těšíte se na to, co vás čeká, nebo máte z budoucnosti strach?
 - nebylo to neprozíravé jednání, že Daniel odmítl být nejvyšším správcem Babylonie hned po králi? Neměl to udělat stejně jako Josef v Egyptě či někteří křesťanští vládní činitelé?

32

JUDŠTÍ MLÁDENCI V OHNIVÉ PECI
Da 3,1-30

24.4.2005

VSTUPNÍ VERSĚ

Žalm 37,3 Doufej v Hospodina, konej dobro, v zemi přebývej a zachovávej věrnost.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Da 3,13-18

PÍSNĚ

Ten obraz zlatý (S 328) - *samému Bohu sláva čest...*; Věříme, vládne Hospodin (S 367); Sem pohled, Bože, z nebes svých (EZ 418); Ve jméno Krista doufáme (EZ 244, 1-3.10); Moc předivná (S 186); Tvoje, Pane Kriste, dobrota (S 346); Srdce čisté (S 349).

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

- *odmítnutí poklony, padnutí před králem*: babilonskému králi se nezdařilo přejmenováním zajatých mládenců zbavit je jejich identity. Nepodařilo se mu zvíkat důvěru v Hospodina ani zpřetrhat všechny nitky s minulostí. Příběh dobře osvětluje moc, která si říká totalitní: osobuje si právo určovat nejen zákony, ale i to, co si myslet, čemu věřit a koho ctít s poslední vážností. A právě víra tuto totalitní podobu odhalí a odmítá se jí přizpůsobit. Nebúkadnesarovy převýchovné praktiky se neosvědčily - mládenci se nepokořili před králem, ani před božstvy a sochou (v.12), ani před ohněm (v.11, v.15). Věřil Hospodinu - to jim dává sílu k odporu i k pokornému přijetí rizika smrti ohněm: Bůh pro ně není pojišťovna (v.17), která řádně platícímu pojištěnci musí jeho škody nahradit alespoň finančním obnosem. Tři mládenci si nechtějí svým vyznavačským postojem vynutit Boží zásah - věrnost Hospodinu je pro ně postojem, který má svůj smysl "až za hrob" (v.18)
 - *Král Nebúkadnesar* se nestává Hospodinovým vyznavačem (a příběh to od něj ani nečeká). Nemá bázeň před Hospodinem, ale má z Hospodina jen hrůzu, tak jako ze svých bohů. Proto vydává rozkaz: kdo by pomlouval Hospodina, bude rozsekán na padrť a zničen bude i jeho celý dům (v.29). Div Boží věrnosti u něj neprobouzí víru, ale "náboženskou toleranci" - i Hospodinovi vyznavači mají od této doby v jeho království zaručenou svobodu vyznání.
 - **hvězdopravci** měli podobně jako věštcí oznamovat králi, co ho čeká. Nejsou to jen obyčejní udavači, udávají ale z moci svého úřadu, protože oni jsou odborníci na budoucnost a vědí, co na mládence dolehne. Záchrana mládenců však ukáže, že hvězdáři nemají do budoucnosti dobrý vhled, protože dějiny lidského času se ubírají podle překvapivé Boží vůle a ne podle osudových zákonitostí.
 - *ohněň* je znamením soudu. Ohněm zkoušky může projít jen to, co je stále a pevné, co obstojí v setkání s Věčným. Spolehnutí mládenců obstálo (Mt 3,10).
 - *Boží syn* (v.25) je v knize Daniel pojat jako posel konečného soudu i konečné záchraně věrných. Tato scéna je obrazem posledního soudu. Věrní nebudou zahanbeni ani v tvrdém soudu posledního času, zachovají-li věrnost a stálost ve víře.

2. úskalí textu:

- nesnažme se příběh "vysvětlit" technicky, že např. mládenci měli azbestové obleky (v.21).
- bylo by nesprávné, kdybychom tuto kapitolu pochopili jako záznam historické události z doby babilonského zajetí. Je to spíše výchovné vyprávění.
 - měli bychom zdůraznit, že mládenci riskovali - risk k životu víry patří - neměli předem zajištěné, že budou vysvobozeni. I kdyby uhořeli - byli upáleni, jejich věrnost Hospodinu měla smysl, nebylo to krátkodeché hraní si na hrdiny, ani to nebylo zbytečné dráždění krále. To, co bylo ohněm prozkoušeno a obstálo, byla jejich věrnost. Proto není potřeba příběh nějak uhlazovat. Pohanští vojáci na rozdíl od věrných jsou trestajícím ohněm pohlceni (v.22).
 - obzvláště starší děti můžeme upozornit, že jde o vyprávění s legendárními rysy. Příběh nechce zaujmout tím, že se mládencům nic nestalo, ale jejich rozhodnutím k věrnosti. Se staršími dětmi využijte podněty pro rozhovor o slepé a odpovědné poslušnosti, tím se vyhnete přecenění legendárních rysů vyprávění. Příběh byl výzvou k věrnosti určitým hodnotám v každodenním životě. Neměl sloužit jako oslava tří mládenců. Měl se stát výzvou, nikoli oslavou velkých osob (vzorů - soch), které můžeme jen bezmezně obdivovat a zůstávat ve svých předsudcích, pocitech méněcennosti a bezmoci.

3. Metodické pokyny k obrázku:

Pracovní list můžete využít k motivačnímu uvedení. Děti roztrídí návrhy z "ohnivé pece", mohou ovšem také domýšlet další. Při rozhovoru o jejich výběru jistě dojdete jak k realitě strachu (o lidský život), tak k otázkám, co lidský život vlastně tvoří (zda z něho podléhá ohni všechno), tak k otázce smyslu a hodnoty (která z vybraných věcí je nejdůležitější a v kterém sloupcí je). Na to můžete navázat vyprávěním příběhu a zdůraznit, že nejde jen o odvahu a zážitek, ale o důvěru, ve které je smysluplné riskovat hodně pro skutečnou hodnotu.

4. Pomůcky: Obrazy novodobých symbolů totalitní moci.

5. motivační uvedení do příběhu:

- pro mladší a střední školní věk – využijte navrženou motivaci k pracovnímu listu.
- pro starší školní věk: hledejte situace, v nichž je důležité, aby všichni poslouchali na povel vůdce, cvičitele, instruktora, učitele, televizního moderátora. Kdy je nutné jednat vědomě jinak, než si přeje vůdce, cvičitel, instruktor, učitel, televizní moderátor, otec, úředník, hejtman, exkluzivní postava mediálně známá? Jak se projevuje úcta? Jak se projevuje slepá poslušnost?

6. osnovy vyprávění:

a) osnova pro mladší a střední školní věk:

I. Motivace

II. Nebúkadnesarův příkaz klanět se soše

III. Všichni se klaní

IV. Udání hvězdoporců

V. Výslech před králem

VI. Králův trest a jeho rychlé provedení

VII. Tři mládenci zůstali bez úhony

VIII. Králova reakce

b) osnova pro starší školní věk:

zeptajte se dětí, v které době mohla vzniknout píseň "Ten obraz zlatý" (S 328) – pročtete si ještě jednou text – "vkrádá se do snů, vrývá se do paměti; Babylon hold si vzdává, Babylon sebe světí; lidská srdce v jediném rytmu buší, Babylon poctu žádá, Babylon žádá duši; uznejte vládu sochy, padněte na kolena" – co všechno požaduje takový "režim"? Jaká to byla minulost?

I. Motivace

II. Král Nebúkadnesar chce pomoci své říši – nechá zhotovit sochu – všichni ji mají uctívat – vyhlášení zaslíbení i trestu (v.6)

III. Sjednocení země uctíváním sochy – lidé různých národností (v.7)

IV. Hvězdoporcí udávají tři mládence (v.8)

V. Výslech před králem

VI. Králův trest a jeho rychlé provedení

VII. Tři mládenci zůstali bez úhony

IV. Králova reakce

VYPŘÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Slyšeli jste už někdy o sedmi divích světa? Čemu se tak říkalo? Vzpomněli byste si na nějaké z nich? (pyramidy, maják na ostrově Faru u Alexandrie, visuté zahrady Semiramidiny, rhódský kolos – zlatá obří socha Héliá, řeckého boha slunce, na ostrově Rhodu...) Jsou podobné „divy světa“ i dnes? (mrakodrapy, Socha svobody, člověk na Měsíci...)

Divy světa... Čemu se vlastně lidé podivují? Co na těch stavbách nebo věcech člověk obdivuje? (nejvyšší, technicky dokonalé; neuvěřitelné, že něco takového člověk dokáže; krásné, až oči přecházejí; nákladné...)

Lidé se snaží překonat to, co udělal někdo před nimi. Postavit větší a honosnější věž, navrhnout neoriginálnější šaty; dostat se dál nebo výš. Chceme mít kolem sebe něco jedinečného, krásného. Pak člověk ví, že jeho život „stojí za to“, má cenu.

Dnes si budeme vyprávět příběh o **úplně jiném** a velmi zvláštním divu světa. Ten **div** je v tom příběhu tak trochu schovaný. Jestlipak na něj během vyprávění přijdete? (Je možno domluvit nějaký nehluchý! signál, kterým dají děti najevo, že „teď se mluví o tom novém divu.“)

II. ZLATÁ SOCHA

Král Nebúkadnesar se rozhodl, že vytvoří něco krásného, výjimečného, co ještě nikdy nikdo nevytvořil. Měl na to všechno, co je potřeba: peníze, moc i svoje lidi. O tom králi jste už slyšeli. Jak že se jmenoval? Jaké zemi vládl?

Proč chtěl vytvořit něco tak jedinečného? Nebúkadnesar byl neobyčejně schopný vladař. Dobył mnoho zemí, přivedl do hlavního města moudré lidi, přikázal je převychovat, udělal z nich správce své země.

Ale jedna myšlenka mu nedala spát. Podařilo se mi z těch barbarů udělat vzdělané a schopné úředníky. Přizpůsobili se našemu životu. Jejich hlava i tělo už mi patří. Ale patří mně i jejich srdce, jejich přání a jejich touhy? Jak dosáhnout toho, že budou mne a moji říši milovat, že mně budou sloužit tělem i duší?

A tu ho napadlo: Nechám postavit sochu. Obrovskou, úchvatnou, v nadlidské velikosti. Celou ze zlata. Snad by mi mohla být i trochu podobná. Bude to div světa! Až ji lidé uvidí, zmlknou a padnou na kolena. Před našimi bohy, před sochou a – přede mnou. Doma o ní budou vyprávět, každý zatouží spatřit mou sochu – ano! Tak získám jejich srdce!

Dal sochu postavit na veliké pláni. Měla prý přes třicet metrů. Nebúkadnesar byl uchvácen svým dílem. Ano, nějak takto musí vypadat bůh, napadlo ho. Člověk si často představuje Boha podle sebe, modeluje si ho podle svých představ a přání (síla, bohatství). Ale Bůh je jiný než naše představy o něm. Žádný obraz ani socha ho nemůže vystihnout.

III. STAČÍ JEDNA POKLONA

Nebúkadnesar dal vyhlásit: „Úředníci, věštcí, soudci, politikové, lidé všech jazyků a zemí, které jsem dobył: dostavte se všichni ke slavnostnímu posvěcení sochy. Každý před ní padne na zem a pokloní se jí! Jinak ho nechám vhodit do rozpálené pece.“

Pro větší efekt svolal král hudebníky. Všichni naráz zahrajete velké finále. To bude signál ke klanění. Lidé musí ten okamžik poklonění pořádně prožít, očima i ušima. Aby je to uchvátilo, aby měli pocit, že tohle je přesně to, co vždy chtěli. Uživil by se dobře i v reklamní agentuře, tenhle král.

Už bylo všechno nachystáno, když najednou přiběhli nějakí hvězdoporcí. Že tři judejští správci (Danielovi přátelé) nepřišli. „Je jim jedno, co rozkazuješ, tvé bohy neuctívají a před tvou sochou se prý klanět

nebudou.“

„Jak je to možné?!“ rozpálil se král. „Sem s nimi!“ A když je vojáci přivedli: „Prý jste odmítli poklonit se před touto sochou, jak jsem rozkázal?“

„Nemůžeme to udělat, králi,“ řekl jeden z mladíků.

„Jak to?“ zahřměl král.

Jak to? To je přece jasné. Neuděláš si obraz boha... Nebudeš se něčemu takovému klanět a vzdávat úctu. Tak zní Mojžíšův zákon, který je doma učili rodiče. Jenže takovým slovům by se král vysmál. A tak mlčí.

„Měli byste si to dobře rozmyslet. Vždyť já toho tolik nechci. Vlastně jenom gesto. Nic víc.“

Ticho. Víme, co to gesto znamená: člověk prodá srdce a stane se pokrytcem.

„Máte poslední šanci. Jestli se nepokloníte, budete vhozeni do rozpálené pece. Stačí, abych luskl prsty a bude po vás. Nebo si opravdu myslíte, že váš bůh zrovna teď něco udělá?“

Najednou promluvili: „Nemusíme hájit Hospodina. Když bude chtít, odpoví ti sám, a zachrání nás i z ohně,“ řekl první. A druhý: „Myslíš, že s námi není, protože není vidět a nemá zlatý kabát jako tvoje socha. Ale jeho činy se nedají přehlédnout. Bůh je s námi, v radosti, i v trápení.“ A třetí vyhrkl: „Nepokloníme se. I když nás nezachrání z ohně, vím, že zůstane s námi. Nebojíme se smrti. Hospodin nás vysvobodí!“

IV. TEN ČTVRTÝ S NIMI – A S NÁMI

Král se rozzuřil až k nepříčetnosti. „Rozpalte pec sedmkrát víc než obvykle. Svažte je a hodte dovnitř.“ Stalo se, jak řekl. Pec prý byla tak rozpálená, že když do ní vojáci házeli tři Danielovy přátele, sami se zadusili žářem.

Když král po chvíli nahlédl bočním otvorem do ohně, **podivil se a užasl**: „Vždyť jsme ty tři muže hodili svázané do této rozpálené pece! A oni žijí, oheň se jich nedotkl. A nejsou jen tři, já vidím čtyři! Procházejí se ohněm jako zahradou. A ten čtvrtý se svým vzhledem podobá Božímu synu!“ Vyděsil se. „Pojďte ven!“

Vyšli bez poskvrnky a stopy popela. Už zase jen tři. Nebúkadnesar užasl. Zástupy lidí pocházejících ze všech národů, které se přišly klanět zlaté soše, pak uslyšely od krále docela jinou řeč:

„Požehnáň buď Bůh Šadrakův, Měšakův a Abed-Negův. Poslal svého posla a opravdu vás vysvobodil.“ Obrátil se k zástupu lidí a slavnostně vyhlásil: „Od této chvíle nesmí nikdo říct nic proti Bohu těchto tří mladíků. To je královský rozkaz.“

V. OSMÝ DIV SVĚTA

Co je tu tím největším divem? Snad to, že ti tři v peci neshořeli? Já nevím..., to byl spíš div pro Izraelce tehdy v babylónském zajetí, aby věděli, že je Pán Bůh nenechá zahynout.

Ale mnoho lidí předtím i později prosilo Boha, a žádný takový Boží zásah nepřišel. Ta jeho nejdůležitější pomoc však nechyběla: Nikdo z těch lidí nezůstal sám. Ani tady Bůh oheň v peci neuhasil. Byl však s nimi a dal jim to najevo.

A to je ten osmý, zcela jedinečný div světa. Tak to vyslovil jeden z těch tří. „Bůh je s námi v radosti i v trápení.“ Proto má náš život zvláštní cenu. Bůh je s námi a vysvobozuje.

Zdá se vám to málo? Že to není vidět? A přece je na tenhle osmý div světa větší spoleh než na všechny zlaté sochy dohromady. Člověk to často pozná, až když mu hoří za patami.

MODLITBA

Pane Bože, chtěli bychom jako ti tři mladíci umět stát na svém, když jde o tvoji věc: když někdo potřebuje pomoci, když jsme sami proti mnoha, když máme strach. Dej nám důvěru, že nás neopustíš ani v těžké situaci, že nás podržíš. Amen

podněty pro rozhovor:

- už jste zažili posměch kvůli své víře (návštěva bohoslužeb, nedělní školy, náboženství)? Má se člověk takovému posměchu hledět vyhnout?

- uvědomili jste si, že drtivá většina poslouchá krále? Platí i tady, že většina má pravdu?

- ve třídě se většina posmívá spolužákovi kvůli nějaké odlišnosti (barva pleti, sociální původ, brýle, atd.). Na čí stranu jste zvyklí se přidat?

- znáte nějaký státní či církevní obřad, kterého se zúčastňujete jen z povinnosti nebo ze strachu?

- zažili jste někdy, že všichni na povel dělali to stejné?

- "Protož, věrný křesťane, hledej pravdy, slyš pravdu, uč se pravdě, miluj pravdu, prav pravdu, drž pravdu, braň pravdy až do smrti, neboť pravda tě vysvobodí od hřícha, od ďábla, od smrti duše a konečně od smrti věčné." -znáte autora výroku? (J. Hus). V čem souznívá s probíraným příběhem? Nejde předně o Husovo upálení, ale o věrnost zákonu Kristovu. Hus již tři roky před koncilem odmítl za nejvyššího soudce církevní zákon, a odvolal se ke Kristu – to je rozhodčí, který rozhoduje o tom, jaké hodnoty máme brát vážně, a kterým se neklanět.

- jak rozumíte textu písně "V neděli k nebi pozdvihni hlavu, v pondělí hled' zas ztratit se v davu"? (NP 139; S 349).

- o jakém druhu řeči se říká, že pálí jako oheň? Mohou slova zranit či zabít?

- nemohli se tři mládenci přizpůsobit královi rozkazu a vymluvit se na to, že vládu a zákony mají věřící poslouchat? Znáte křesťany a židy, kteří se v minulosti vzepřeli světské moci s totalitními nároky?

- viděli jste tak velkou sochu, že vám naháněla strach?

- jak se projevuje slepá a jak odpovědná poslušnost? Jak si poslušnost představoval Nebúkadnesar? Jak si poslušnost představoval Daniel a další? Byl to stejným druh poslušnosti?

- byli Karafiátovi Broučci slepě poslušní? Měli takový strach o svůj život, že nevystrčili nos ven a nekonali to, co chápali jako své poslání? Měli takový strach o svůj život – strach ze smrti, že o tom pořádku jen přemýšleli a neměli radost ze života? Báli se pána Boha jako nějaké sochy – "bojíme a posloucháme a přitom se rádi máme" nebo jejich bázeň byla výrazem úcty k někomu nad námi a zároveň je to vedlo k respektování určitých hodnot - k projevům lásky, pomoci a radosti?

- co měli dělat ti, kteří uctívali sochu? Co znamená klanět se soše? Trvalo to jen po dobu obřadu, nebo to mělo důsledky pro celý životní styl? (Přinejmenším šlo o připravenost k veřejnému uctívání, o pohotovost vykonat vůli krále, kdykoli uslyšíme zvuk slavnostní hudby – 3, 5. Šlo tedy o respektování určitých životních

hodnot, vlastně o zbožnost – to naznačuje žaloba udavačů – 3, 12. Uctívání sochy mělo upevnit říši politicky i nábožensky.) - má reklama stejný účinek a možnosti jako vládcové v totalitním státě, kteří důsledně požadovali poslušnost pomocí atmosféry strachu (přítomnost okupačních vojsk, policejní stát, obavy z veřejně projevovaného nesouhlasu)?

- víte, že někteří slavnostním průvodům na prvního máje říkali "pochod strachu"? Zněla při tom taky hudba, účast byla povinná, kontrolovala se. Máme na to vzpomínat, nebo to do katechetiky nepatří?

33

VIDĚNÍ KRÁLE BELŠASARA
Da 5,1-30

1.5.2005

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 72,1 Šalomounův. Bože, předej své soudy králi a svou spravedlnost královskému synu,
2 aby obhajoval tvůj lid spravedlivě a tvé ponížené podle práva.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Da 5,1-7

PÍSNĚ

Ten obraz zlatý (S 328 - samému Bohu sláva čest...); Sem pohled, Bože, z nebes svých (EZ 418, v.1.3.); Chvalozpěv (S 215); Kdo to tam (S 150); Buď vůle tvá (S 21).

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

- Příběh nám ukazuje, jak se chová pohanský král v situaci ohrožení. Nepřátelé jsou již před branami města (v.30). Král věděl, že obležené město dlouho nevydrží a rozhoduje se o bytí nebo nebytí jeho samého. Chce vyprovokovat zásah babylonských bohů (jsou zde vyjmenováni v.4), proto pořádá hostinu. Očekává jejich zázračný zásah. Připomíná jim jejich slavná vítězství nad nepřáteli – proto hodovníci užívají bohoslužebné nádoby poražených národů (v.2). Vidění se dostaví, ale nerozumí mu ani král ani jeho dvorští mudrci a vykladači (v.8). Danielova zvěst není výkladem vzdělanějšího znalce "křížovek a rébusů", ale zvěstuje to, co má slyšet pyšný vládce (v.22nn). Král je vinen a nezaslouží si dál vládnout. Mohl si vzít ponaučení z příběhu svého předchůdce (v.18). Proto čte a slyší slovo soudu: mené, mené, tekél ú-parsín (sečteno, sečteno, zváženo a rozděleno). Na dotvrzení pravdivosti Danielova výkladu, je připojena zpráva o dobytí babylonské říše Peršany.

Nehledejme za příběhem kronikářsky přesnou zprávu. Babylon byl podle historických pramenů dobyt za vlády krále Nabonida. Vyprávění je modelovým příběhem o soudu nad nespravedlivým králem a neschopnosti pohanských božstev ochránit kohokoliv (v.23).

- *neponížil jsi své srdce* - Pýcha a zneužití moci je pokušením pro každého krále, i pro toho, jehož otec byl kvůli pyšnému srdci a zneužití moci zbaven dočasně svého úřadu (v.17-22). Belšasar je zvážen a odsouzen Bohem kvůli "neponíženému srdci". Jako v Izraeli platil zákon pro krále (Dt 17), tak pro pohanského krále platí Boží vůle (v.18), a tedy i soud.

Jde o soud nad králem, který sám sebe zbožnil (v.23). Daniel je pozván díky odvážné intervenci královny, která se nezúčastnila slavnostního obřadu (v.9). - v takové situaci má zaznít "prorocké slovo".

-*Daniel je odměněn* (v.29), jak bylo králem Belšasarem přislíbeno (v.7), i když výklad nápisu je pro Belšasara nepříznivý. Obdarování Daniele není poslední královské gesto. Spíše naznačuje, že uznává slovo proroka jako pravdivé. Přijímá soud.

2. úskalí textu:

- neměli bychom označovat krále za rozmařilého hodovníka, spíše než o nějakou pitku nebo slavnostní tabuli šlo o náboženskou slavnost. Král chtěl ještě v poslední chvíli vyprovokovat babylonské bohy k zásahu - k záchraně.

- kritiku pýchy babylonského krále zaznívající prostřednictvím Danielova výkladu bychom neměli pochopit jako zásadní odsouzení královské instituce, popř. jakékoli vlády pohanské. Izraelští panovníci podléhali stejnému pokušení, (podobně křesťanští králové z "Boží milosti"). I reformátoři předpokládají, že vrchnost nebude vyléčena z mocenských neduhů tím, že se stane křesťanskou (M.Luther, O světské vrchnosti, Heršpice 1993, Eman; J.S.Trojan, Moc víry a víra v moc, Praha 1993, Oikúmené aj.).

- **rozluštění nápisu:** nejde o tajemnou, magickou formuli, která mocně zapůsobí na kteréhokoli vladaře. Nejedná se ani o rébus, který by dnes rozluštil každý vzdělanější křížovkář. Danielův výklad je závažný a správný - shoduje se se zvěstí proroků. Ti také byli osloveni Bohem (viz např. slovo Micheášovo králi Achabovi - IKr 22). Měli bychom zdůraznit, že slovu soudu rozumí zejména Boží lid. Mezi těmito lidmi se najde někdo, kdo přijme Boží povolání a pak odvážně zvěstuje soud i králi.

3. metodické pokyny k obrázku

Důležité: Nezapomeňte si zajistit mléko a svíčku! Nápis mlékem napište s dětmi na začátku. Potom jim příběh vyprávějte, jako vysvětlení toho, co právě udělaly. (Mléko mezitím zaschne.) Po vyprávění zkuste listy zahřát, zda se nápis také objeví. Listy potom děti mohou vzít do shromáždění a zeptat se dospělých, zda vědí, co ten nápis znamená.

4. pomůcky:

Kniha rébusů a hádanek.

5. motivační uvedení do příběhu:

- motivace pro mladší a střední školní věk: - zeptejte se dětí zda znají nějakou "hodně těžkou" hádanku. Až vám ji řeknou, vyprávějte jim o králi Belšasarovi

- motivace pro starší školní věk: Zeptejte se dětí, jak je rodiče doma trestají – jestli se třeba za trest nesmí dívat na televizi, dostanou pár facek... Zeptejte se pak, kdo má právo trestat rodiče, učitele, ředitele, prezidenta, krále? Jak by potrestali nespravedlivého krále? Ať po vyprávění srovnají své návrhy trestů s tím, který nemine krále Belšasara

6. osnovy vyprávění!

a) poznámky pro mladší a střední školní věk

- I. Motivace
- II. Král Belšasar pořádá slavnost
- III. Tajemný nápis
- IV. Daniel zvěstuje králi soud
- V. Peršané vítězí nad Belšasarem

b) osnova pro starší školní věk:

- I. Belšasar si chce naklonit babylonské bohy a uspořádá pro ně slavnostní obřad
- II. Tajemný nápis
- III. Bezradnému králi poradí královna - povolání Daniele
- IV. Daniel zvěstuje králi soud
- V. Král Daniele odměňuje podle svého slibu
- VI. Peršané vítězí, Belšasar zabit

VYPŘÁVĚNÍ

I. PÝCHA A POVÝŠENOST

Jedním z projevů lidského hříchu je pýcha a povýšenost. Jakmile máme možnost někomu poroučet, velmi často toho využijeme. Silní kluci ve třídě rychle vycítí, kdo je slabší, a začnou toho zneužívat. Také v rodinách někdy převažuje povýšenost a hrubiánství. Jenže Pán Bůh si přeje jiné vztahy mezi lidmi, máme se mít rádi. A i tam, kde někdo musí rozhodovat, ukládat povinnosti a dávat úkoly, má tak činit bez pýchy a povýšenosti.

Pýše a povýšenosti často propadaly i celé národy. Egypt zotročoval Izraele, Asýrie dobyla Samaří a celý severní Izrael, Babylónská říše ovládala zas Asýrii, sama pak podlehla Persii, Řekové byli ještě mocnější a když pak byl téměř celý tehdy známý svět řízen z Říma, zdálo se, že se to už nemůže změnit, že Římané nemají konkurenci.

Dějiny však ukazují, že po takové pýše a povýšenosti vždycky přišel pád. Mocné a pyšné státy dříve nebo později zanikly. A děje se to stále. Jen pohledme na poslední století: Britské imperium je dnes jen formalita, rozpínavost Velkoněmecké říše Adolfa Hitlera byla potrestána spojenci a největší ze všech – Sovětský svaz, o němž jsme se učili, že prý bude na věčné časy, se rozpadl po sedmdesáti letech.

II. HOSPODIN JE PÁNEM I NAD PYŠNÝMI A POVÝŠENÝMI

O jednom takovém zániku lidské pýchy a povýšenosti vypráví prorocká kniha Danielova. Je to příběh z doby, kdy Boží lid musel žít v Babylóně; daleko od své země, od svých prorockých škol a zcela bez chrámu. Ten úplně zničil král Nebúkadnesar. Možná si někdo myslel, že za takových podmínek (v cizí zemi a bez chrámu) Hospodin, Bůh Izraele, ztratil všechnu moc a nemůže prosazovat svou vůli. Možná si to po desíletích, prožitých v zajetí, začali myslet i někteří Izraelci. Už brzo se však měli přesvědčit, že Pán Bůh neztratil nic ze své moci. On je a zůstává Pánem nejen nad Izraelem, ale i nad všemi národy. On si umí poradit i s největší pýchou. Přes to všechno, v jak bédném postavení se nyní nachází jeho lid, Hospodinova vůle platí. Co on rozhodne, to se uskuteční. Teď to mají poznat i pyšní vládcové Babylóna.

III. PÝCHA A POVÝŠENOST KRÁLE BELŠASARA

Král Belšasar ve své pýše a neodpovědnosti ztrácel své velké království pod rukama. Nebyl schopen vládnout říši, kterou zdědil. Pýcha a povýšenost ho zbavila soudnosti a moudrosti. Stalo se, že nepřátelská vojska už přitáhla před město Babylón, Belšasar se však nesnažil ani bránit ani vyjednávat. Ve zaslepené pýše byl přesvědčen, že babylónští bohové jeho říši ochrání. Aby tuto svoji falešnou jistotu dal všem lidem najevo, rozhodl se uspořádat velkolepou hostinu a při ní namyšlenou přehlídku úspěchů babylónských bohů. Touto hostinou chtěl zapůsobit i na ostatní důležité osobnosti svého království. Všichni měli být upokojeni, že zemi žádné nebezpečí nehrozí.

Tisíc lidí sedělo v hodovní síni, když král nechal přinést také věci uloupené z jeruzalémského chrámu, zlaté a stříbrné nádoby určené k bohoslužbě. Jako by chtěl všem povědět: tohle byl nějaký Bůh, ten Hospodin Izraele, a hleďte, a hleďte, i toho mám teď na skladě. Zde je důkaz, že přemůžeme každého. Jsme největší, nejmocnější a všechny bohy máme pod palcem, nic se nám nemůže stát. Pijte a buďte klidní.

IV. PÝCHA A POVÝŠENOST JE V KONCÍCH

A teď to přišlo! Král zbledl a rozklepala se mu kolena. Stalo se něco, co nečekal. Až do této chvíle měl celé divadlo ve své režii, po připomínce zničení jeruzalémského chrámu měli všichni nabyt jistoty, že vyhrají i tentokrát. A teď tohle! Kdosi jiný se mu naboural do jeho scénáře.

Co se stalo? Na protilehlé stěně uviděl král ruku, která psala nápis, a tu zprávu teď mohli vidět a číst všichni! Nikdo tomu však nerozuměl. Trochu to vypadalo jako útržek nějakého účetního dokladu. Co to jen má znamenat? Hned byli povoláni mudrci a hvězdopravci, aby jim nápis vysvětlili. Byla jim slíbena velká odměna, žádný z nich však nedokázal povědět, co nápis znamená. Zlověstnost chvíle se zvyšovala. Strach a napětí rostlo.

Ale pak se přece objevil někdo, kdo moudře poradil. Královna matka. Nebyla s nimi na hostině, nesdílela divadelní nadšení a také si pamatovala zkušenosti dřívějších panovníků. Pokud sis, králi, začal s Hospodinem, Bohem jeruzalémského chrámu, pak ti nejspíš odpověděl, řekla. Je tu v paláci jeden moudrý muž, který mu slouží. Jmenuje se Daniel. Toho povolej, on ti sdělí, co ten nápis znamená.

V. BOŽÍ POSELSTVÍ PRO PYŠNÉHO A POVÝŠENÉHO KRÁLE

Hned přivedli Daniele a král mu slíbil vysokou odměnu, když nápis vysvětlí. Daniel odměnu odmítl. Nepotřeboval bohatství a babylónské pocty. Záhadný nápis však vyloží, protože to je zpráva pyšnému králi Belšazarovi od samého Hospodina. Jako poslušný Boží služebník králi přesně vysvětlí, co Boží slova znamenají. Byť by to byla zpráva nepřijemná. Zato je ale pravdivá.

Králi, i tvůj otec Nebúkadnesar musel nakonec uznat, že Hospodin má moc nad královstvími i nad králi. Hospodin může komukoli království nechat, může je komukoli i vzít. Tys zůstal pyšný a povýšený, dokonce ses holedbal svým vítězstvím nad jeruzalémským chrámem, jako by to znamenalo, že ti Hospodin, Bůh Izraele, musí sloužit. Proto tě nyní stihne trest. Tímto nápisem nad tebou a tvým královstvím vyhláší Hospodin rozsudek.

Pak Daniel přečet slova na zdi a vysvětlil jejich význam: Mene, mene znamená: sečetl jsem a dal jsem si záležet. Tekel znamená: zvážil jsem, máš-li nějakou hodnotu. Uparsín znamená výsledek: rozdělují. Bůh sečetl dny tvého kralování, zvážil a posoudil tvůj život. Tvé království se rozpadne, rozdělí se mezi Peršany a Médy. Drsné, ale pravdivé slovo Božího soudu. - Ještě té noci nepřátelé vnikli do města, král byl zabit a pyšná babylónská říše se rozpadla.

VI. HOSPODIN SOUDÍ I VYSVOBOZUJE STÁLE

Lid izraelský, rozptýlený v zajetí, si rád připomínal, že Hospodin Bůh neztratil nic ze své moci. Vyznávali, že opět vlastně zakusili Boží vysvobození. Sami ještě žádnou změnu nepoznali, ale už samotný pád Babylóna byl pro ně dokladem Boží slávy a počátkem jejich vysvobození. A příklad moudrého a odvážného Daniela jim zůstal tak významný, že si příběhy o něm připomínali už napořád; zejména tehdy, když jim bylo zle.

Naším úkolem není vyhrožovat lidem Božím soudem, že je Pán Bůh určitě potrestá. Máme ale vědět, že Boží slovo platí vždycky, všude a pro všechny a my je máme jen poctivě číst a kázat. Tak jako to dělal Daniel, kterému proto začali říkat prorok.

MODLITBA

Hospodine, i my malí a bezvýznamní lidé dovedeme být domýšliví, rádi se povyšujeme nad druhé a především ti často vzdorujeme a chceme se bez tebe obejít. Prosíme tě, pomoz nám, abychom se dali včas napomenout tvým Slovem. Přimlouváme se u tebe za všechny, kdo jsou zaslepeni pýchou a nevidí, že tak připravují záhubu sobě i jiným. Otevři jim oči. Smiluj se a zabraň válkám a nesmírnému utrpení, které působí lidská zpupnost. Pro Pána Ježíše Krista tě prosíme. Amen

7. podněty pro rozhovor

- ať děti jmenují příklady pyšného jednání.
- víte, který král dobyl Jeruzalém a kdy to asi bylo?
- bylo Danielovo jednání odvážné?
- je pro soudce těžké vynést rozsudek, nebo také potřebuje k vynesení rozsudku odvahu?
- znáte nějakého vladaře, který nebyl pyšný? Nebo se takoví vyskytují jen v pohádkách?
- jak se bráníme dnes proti pyšným a nespravedlivým vladařům? Také tak jako v Izraeli autor knihy Daniel, že píšeme a vyzýváme je k "ponížení srdce"?
- Znáte nějaký rébus, který se zatím nikomu na světě nepodařilo rozluštit?

34

DANIEL VE LVÍ JÁMĚ
Da 6,1-29

8.5.2005

VSTUPNÍ VERŠ

Zalm 88,2-3 Hospodine, Bože, má spáso, ve dne i v noci před tebou úpím; kéž vstoupí moje modlitba k tobě, nakloň ucho k mému bédování!

LITURGICKÉ ČTENÍ

Da 6,7-11

PÍSNĚ

Ten obraz zlatý (S 328 - samému Bohu sláva čest...); Daniel mezi lvy (BTS 56); Kdo ochrany Nejvyššího (EZ 91); Bůh mezi soudci světa všeho (EZ 82); Samému Bohu sláva, čest (EZ 158); Kdo na kolenou (S 148); Čest dej (S 37).

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

- *zákon Médů a Peršanů* - pro příběh Da 6 je charakteristický nový typ politické moci, se kterým se Daniel střetává: už ne svévolný orientální monarcha (jako Nebúkadnesar), ale společnost, ve které všichni (včetně panovníka) podléhají autoritě zákona (zákon Médů a Peršanů v.9.13b.16). Výnos krále je nutný - král je prostředníkem a garantem zákona, bez něj by nevesel v platnost. Přestoupení zákona přirozeného či božského se trestá. Vidíme zde názorně, jak vznikají zákony z vůle lidí (spiklenců, rádců). Král k takovému zákonu řekne ano, je garantem zákona, nutnou součástí tohoto procesu. Zákony tedy nejsou odvěké a neměnné, nepadají z nebe. Proto může král vydat nový zákon, který respektuje stávající praxi, zbožnost Danielovu i jiných. Tak se na to dívá židovská tradice.

- *královský výnos* - ani společnost, ve které platí "zákon" a právo, není ochráněna před zneužitím moci. Král podlehe pokušení zbožtit sebe sama (byť jen na čas) a autorita zákona se potom obrací ve svých důsledcích proti spravedlivému i proti králi, který by rád své špatné rozhodnutí změnil. Sama autorita zákona nemůže ochránit před "samopohybem" špatných lidských rozhodnutí. Lidé v dějinách často vydávali špatné, nespravedlivé zákony. Z historie známe poměrně mnoho špatných zákonů - v zemském, zvykovém i státním právu. Připomeňte dětem z doby nedávné diskriminační zákony z první poloviny 20. st., tzv. norimberské zákony nebo ústavní zákon o

vedoucí úloze jedné strany.

V Izraeli byl zákon vázán nikoli na krále, nýbrž na Mojžíše, tóru vydával kněz (Jr 18,18). Garantem práva byl Hospodin, nikoli tedy mocnář - král. I král měl být v Izraeli podřízen zákonu, jako každý jiný člověk. Mimo Izrael bylo běžné, že král požíval božskou úctu. Proto jeho výnosy byly vždy moudré a závazné. V tomto ohledu byl král interpretem božské moudrosti, božského zákona, interpretoval ho do konkrétní situace. Tato koncepce měla velký vliv i na některé křesťany - ještě Tomáš Akvinský (středověký křesťanský teolog) byl závislý na tomto nekřesťanském pojetí královské instituce a spravedlnosti. Zákon "moudrého" či "božského" panovníka (církvního či světského) byl považován za výrok Boží či Ducha svatého, a proto nebyl pokládán za špatný nebo nemoudrý. Vladař - král byl reprezentant moudrosti a rozumnosti. Pouze on mohl vydávat zákony nové. Jedině tímto způsobem mohl přebít starý zákon, ale zákony nechtěl rušit. Rušit zákon by znamenalo dělat něco nemoudrého, bezbožného. Až reformace přišla s jiným řešením (česká reformace, Jan Kalvín a jeho následovníci).

Vyprávění o Danielovi je vyznáním, že izraelské náboženství je prastaré a dobré, proto autor situuje své vyprávění do perského období. Chce naznačit, že jde o náboženství skutečně staré a uznávané již perskými králi. Kniha Daniel nevnikla na dvoře perských vladařů, ale mnohem později (ve 2.st. př.Kr.). Obhajuje existenci Izraele mezi náboženstvími a národy helénské doby.

- *Danielova věrnost* - svévolné zneužití zákona naráží v Danielově případě na poslušnost zákonu Božímu. Aniž by se Daniel příliš rozmýšlel, dál zachovává věrnost Hospodinu a plní ustanovené příkazy. Na první pohled to vypadá, že záměr jeho protivníků vychází.

- *Iví jáma* - ze starověku známe různé tresty za bohorouhání - např. trest upálení byl v některých kulturách rezervován pro bohorouhače. Trestem za neposlušnost nařízení vladaře byla většinou smrt. Předhazování odsouzců divoké zvěři bylo ve starověku oblíbeným trestem, např. též u Římanů, ale i v jiných kulturách.

- *chvalozpěv o vysvobození Bohu* (v.27b-28) - vysvobození Daniele staví poslušnost zákonu do překvapivého světla. Věrnost Bohu není pouze ustanovení, na která lze věřícího člověka natchytat. Bůh není jen ničitelem zákona, ale je Bohem živým a vysvobozujícím. Stojí za zápasem svých věrných. Ruší důsledky lidské svévole a pýchy a uprostraňuje skutečné věrnosti. Tak se Danielova věrnost stala šancí i pro krále Darjaveše.

2. úskalí příběhu:

- *neindividualizovat příběh*: nezapomínejme při vyprávění, že Danielovy příběhy jsou modelovými příběhy celého izraelského lidu. Vyprávění o Danielovi nám jako jednotlivcům neslibuje, že to s námi vždycky dobře dopadne. Jako společenství víry nás však ujišťuje, že má cenu zachovat věrnost Hospodinu, jeho ustanovením a příkazům i ve společnosti, která právo zneužívá a Boží autoritu odmítá.

- *kritický přístup knihy Daniel ke státu* a jeho představitelům nechce vzbudit laciné přesvědčení, že politika je špatná věc, kterou se víra nemá zabývat. Jako věřící máme vědět, že žijeme ve světě, v němž se vrchnost (úřady, instituce) někdy svými rozhodnutími staví proti lidem a proti Bohu. A právě víra toto zneužití moci rozpoznává dřív než jiní a nachází východisko v tom, že se "bojí Boha víc než lidí" (Sk 5,29). Kniha Daniel má ovšem naději, že státní moc, která je konfrontována s nekonformním postojem věrných Hospodinových svědků, může neoprávněnost a zhoubnost svého přístupu rozpoznat.

- *vysvobození Daniele je Božím svrchovaným činem*, nelze ho odůvodnit tak, že by si ho Daniel vyprosil či vynutil svými pravidelnými modlitbami. (Možná i proto vypravěč nezmiňuje obsah Danielových modliteb, pouze chvalozpěv o Boží svrchovanosti a vysvobozující moci.)

3. Metodické pokyny k obrázku:

Obrázek mohou děti domalovat jak na začátku v rámci motivačního uvedení, tak v závěru při domyšlení aktuálního významu příběhu. V prvním případě bude vyprávění odpovědí na konkrétní situace a zkušenosti dětí, v druhém je obrázek pomůže s těmito zkušenostmi spojit. V obou případech je třeba si obrázky společně prohlédnout a mluvit o nich.

4. Pomůcky:

sběrka zákonů, např. zákoník práce, popř. církevní zřízení - ať děti vidí alespoň zlomek z dnešních zákonů "perských a médských", jimiž se má řídit naše společnost.

5. motivační uvedení do příběhu:

- zeptejte se dětí, zda se ve škole nebo doma se sourozenci tajně domluvili proti jednomu. Kvůli čemu to bylo?
- znáte nějakou hru, jejíž pravidla se dají dobře zneužít proti soupeři?

6. osnovy vyprávění

a) osnova pro *mladší a střední* školní věk:

- I. Motivace
- II. Spiknutí Danielových nepřátel a králův výnos
- III. Král musí poslechnout zákon a potrestat Daniele
- IV. Hospodin vysvobozuje a král vydává výnos

b) osnova pro *starší* školní věk:

- I. Motivace
- II. Daniel - významný úředník perské říše
- III. Nepřátelé chtějí Daniele zlikvidovat - vymyslí intriku
- IV. Králův všeobecně platný výnos
- V. Žaloba na Daniele
- VI. Král se musí podřít svému rozhodnutí a Daniele potrestat
- VII. Bůh vysvobozuje
- VIII. Král trestá spiklence a vydává nový výnos

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Rádi čtete příběhy o hrdinech. O mužích i ženách, kteří překonali něco nebezpečného, neustoupili ze zápasu a nakonec slavili vítězství. Jistě znáte mnoho takových postav; nejvíce jich je v laciných dobrodružných filmech, jak hrdina vyleze z bažiny v suché, vyžehlené košili nebo chodí v bance po stropě hlavou dolů, aby na podlaže nezavadil o nastražené drátky. To vše je k smíchu, jsou to jen filmové triky.

Skutečně odvážní lidé žijí i mezi námi a vůbec nemusejí dělat filmové kousky. Někdo vlezl do ledové řeky pro kočárek s děckem, jiný třeba řekne pravdu do očí někomu vlivnému, kterého se druzí bojí. O velkém množství odvážných činů se ani nedovíme.

O opravdu odvážných lidech čtete i v Bibli. Třeba když se David jen s pastýřskou výzbrojí postavil proti Goliášovi. Jenže Davidova odvaha nebyla v bojování, ale ve víře v Hospodina. Věděl, že si ozbrojený obr dělá z Pána Boha legraci a chce ho ponížit. A tak – velmi odvážně – šel vyřídit Hospodinovu vůli. Nebo třeba Abraham, jen poslechl Boží povolání, odvážně se rozhodl a šel, ačkoli vlastně vůbec nevěděl, kam. Důvěřoval Hospodinu, aniž by si to předem ověřoval. Prokázal odvahu a ani tehdy nemusel s nikým bojovat.

Odvážný může být i životní postoj, odvážné může být i svědectví o Pánu Bohu, odvážná může být třeba i modlitba.

II. MOUDRÝ DANIEL

Jak moc se jedna taková odvážná modlitba líbila Pánu Bohu, čtete v knize Daniel. Vladaři se mění, království odcházejí, ale věrný Boží služebník, jako byl Daniel, stále zůstává na svém místě. Ne že by se dobrého místa držel za každou cenu. Vladaři, ať už vládli kdokoli, si vážili jeho moudrosti, svědomitosti a pravdivosti a chtěli ho mít za svého blízkého rádce.

Médský král Darjaveš se rozhodl rozdělit svou ohromnou říši na sto dvacet okresů, nad každým územím ustanovil vládce. Po čase pojal úmysl nade všemi těmito vladaři ustanovit svého nejschopnějšího a nejspolehlivějšího služebníka – Daniele. Věděl, že by celá země byla v dobrých rukou; Daniel by nikdy svého postavení nezneuzil. Takovou důvěru v něj velkokrál měl.

III. SPIKnutí DANIELOVÝCH NEPŘÁTEL

To se však nelíbilo ostatním vládcům a úředníkům. Závíděli Danielovi a vůbec se jim nelíbilo, že by mu měli být podřízeni. Přemýšleli, jak jeho povýšení zabránit. Marně hledali, čím by mohli Daniele u krále pomluvit nebo očernit. Žádnou záminku nenašli. Daniel opravdu všechno dělal svědomitě a poctivě. Jediná věc, kterou se v Médském království lišil od ostatních, byla jeho víra. Daniel zůstal věrný Hospodinu, Bohu Izraele. Dohodli se tedy na nesmírně podléhání plánu, který měl Daniele připravit nejen o úřad, ale i o život. Takový člověk se svou vírou v nějakého Hospodina se nám přece nebude plést do našich zájmů, řekli si.

IV. KRÁLŮV VÝNOS A DANIELOVA VĚRNOST

Každý šéf, ředitel či vladař rád slyší lichotky na svou osobu. Toho využili i Danielovi nepřátelé. Začali králi pochlebovat. Ty jsi náš nejvyšší a jediný vladař. Jsi ze všech nejlepší. Zasloužíš si nejvyšší úctu. Ty jediný jsi hoden toho, aby k tobě lidé přicházeli se svými starostmi a žádostmi, k tobě samému a nikomu jinému. Všichni lidé v naší zemi by si to měli uvědomit. Vydej proto zákon, že po dobu jednoho měsíce se nikdo v tvé zemi nesmí modlit k nikomu jinému než k tobě. Kdo by neuposlechl, bude hozen do jámy ke lvům. Přemožen vlastní ješitností podepsal král jimi připravený zákon. Tečka. Bude to dobrá reklama a lvů se přece každý bojí! Zákon byl vyhlášen v celé říši hned na příští měsíc. Proradné ministry ovšem zajímalo jen to, co teď Daniel udělá.

V. DANIELOVA VĚRNOST

Myslíte si, že změnil svůj zvyk a potřebu každý den se modlit k Hospodinu? Daniel dobře věděl, co za tím novým nařízením je, že mu jeho protivníci usilují o život, ale kvůli tomu přece nezapře Pána Boha! Dokonce se se svými modlitbami ani nezačal skrývat (jak by to asi mnohý z nás udělal). A tak stejně jako dosud, každý den třikrát modlil se Daniel k Hospodinu u otevřeného okna. Ráno, v poledne a večer. Velmi statečně počínání! Nezapřel svoji víru ani v přímém ohrožení života.

VI. KRÁL MUSÍ DANIELE POTRESTAT

Právě na to žalobníci čekali. Běželi ke králi a začali na něho dorážet. Ty jsi přece zakázal modlit se tento měsíc ke komukoliv jinému než k tobě. A my jsme viděli Daniele, jak třikrát denně kleká u okna a modlí se k Bohu Izraele! Víš, jaký jsi vydal trest za takové počínání? Nezapomeň, že zákon Médů a Peršanů je nezrušitelný!

Teď král poznal, o co těm papalášům doopravdy šlo. Chtěli zlikvidovat jeho věrného služebníka Daniele. Přemýšlel, jak z té šlamastyky ven; nechtěl vydat svého nejdůvěryhodnějšího poradce na smrt. Ačkoli se na jeden měsíc prohlásil za boha, teď si s ním zlí lidé dělají, co chtějí. Trápil se nad tím celý den, ale nic nevymyslel. Nakonec mu nezbylo než poručit, aby Daniele podle podepsaného nařízení hodili do jámy se lvů. A na tu díru, z které se nikdo nikdy nevracel, přivalili veliký kámen a král ho zapečetil svým prstenem, aby se na tom už nedalo nic změnit. Tečka. Konec. (Kde ještě v Bibli čtete o velkém přivaleném a zapečetěném kameni?)

Tu noc král vůbec nemohl spát. Hnusili se mu ti vychytralí úředníci, oškvlil se i sám sobě. Nevinného musel nechat popravit. Ale co mohl dělat? Snad, snad je ten Danielův Bůh silnější než lidská zášť a zloba. Snad je silnější než moje vlastní povýšenost a pošestlost.

VII. HOSPODIN VYSVOBOZUJE

Druhý den brzo ráno, jen se začalo rozednívat, spěchal král ke lví jámě. Bylo to proti všemu rozumu, ale on přece jen trochu doufal, že Danielův Bůh učiní div. Třesoucím se hlasem volal: Danieli, služebníku Boha živého, dokázal tě tvůj Bůh zachránit z tlamy těch šelem? A z jámy se ozvala odpověď: Králi Darjaveši, ty sám dobře víš, že jsem se proti tobě ničeho zlého nedopustil a čistě svědomí mám i před svým Bohem. On to dobře ví. A on nedopustil, aby se mi něco stalo. Jsem živ a zdrav!

To už šťastný král na nic nečekal, Daniel byl v mžiku vytažen a v jámě skončili ti závistiví a proradní udavači. Král navíc uznal, že se i on sám provinil proti Hospodinu, když zakazoval, aby se k němu jeho vyznavači modlili. Dal tedy po celé zemi vyhlásit nové nařízení: Hospodin, Bůh, jehož vyznává Daniel, je Bůh živý, který zůstává navěky. Jeho království nebude zničeno a jeho vladařská moc bude až do konce. On vysvobozuje a

vytrhuje, on vysvobodil Daniela ze lvích spárů.

VIII. BŮH JE MOCNĚJŠÍ NEŽ SMRT

Být uvržen do lví jámy znamenalo jistou smrt. Když nyní Hospodin zavřel ústa lvům, bylo to, jako by dal Danielovi nový život, jako by ho vzkřísil z mrtvých. Jako by se tu odehrál malý náznak toho, co Pán Bůh učiní o několik set let později, až vzkřísí z mrtvých Pána Ježíše Krista, svého odsouzeného a popraveného Syna.

Tehdy ještě neznali svátek Vzkříšení. My ho můžeme slavit každou neděli.

MODLITBA

Otče náš, ty nám dovoluješ, abychom s tebou mluvili. Slibuješ vyslýchat naše modlitby. Dej, abychom si této tvé milosti uměli vážit a měli stále odvahu s důvěrou se k tobě obracet. Děkujeme, že nejsme sami, ale že ty zůstáváš každou chvíli s námi. Upevni naši jistotu, že nám nic, ani smrt, neublíží, protože i z jámy hrobu nás jednou vysvobodíš tak, jako jsi z ní vyvedl Daniele a jako jsi vzkřísil Pána Ježíše Krista. Amen

podněty pro rozhovor:

- víte, která novozákonní kniha nejvíc navazuje na Daniele? (Zj)
- může u nás ten, kdo vládne, také vydávat zákony?
- jak se dnes lidé mohou bránit proti důsledkům nespravedlivých nebo hloupých zákonů?
- znáte nějaké menšiny, proti kterým se druzí spiklí nebo jsou osočovány?
- kterými zvyky se křesťané na první pohled odlišují od ostatních lidí?
 - znáte biblické přísloví "kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá" (Př 26,27)? Platí za každých okolností?

SESLÁNÍ DUCHA SVATÉHO

Sk 2,1-41

15.5.2005

Hod Boží svatodušní

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 86,4-5 Vlej do duše svého služebníka radost, k tobě, Panovníku, pozvedám svou duši, neboť ty jsi, Panovníku, dobrý a nabízíš odpuštění; ke všem, kdo tě volají, jsi nejvyšší milosrdný.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Sk 2,1-6

PÍSNĚ *Divné to věci dnes (S 50) - slavíme příchod Ducha; Přijď již, Duchu svatý, přijď k nám (EZ 371); Prosba (BTS 34; S 278); Nás zavolal jsi, Pane (BTS 47); Novou píseň (S 224); Nuž všichni z srdce pravého (EZ 362); Nás pojí jeden Duch (NP 125).*

1. klíč. pojmy, dobové a text. souvislosti:

- Vyprávění navazuje hlavně na první část oddílu. Vám, kteří budete s dětmi probírat celou kapitolu, doporučujeme přidržet se navržených osnov, které rozvinete podle katechetických poznámek, zejména v části „úskalí textu“.

- povaha zvěsti knihy Skutků apoštolských: základním záměrem knihy Skutků není vypsání historie vzniku a růstu církve (rozhodně má tato kniha daleko k pozitivistickému pohledu na minulost, jaký je do značné míry vlastní nám) – ale ujistit křesťanské společenství třetí generace, že s ubíhajícím časem se nevzdaluje moci Kristova díla. Čas, časový rozvrh, postup hraje v kompozici Sk velkou roli (viz 1,6-8). Událost Ježíše Krista nepředstavuje pro autora (Lukáše) jednorázovou či niternou záležitost. Vysvobozující přítomnost Kristova díla se rozvíjí v čase, nabývá podoby „dějin“ spásy.

- LETNICE – druhý ze tří velkých izraelských svátků, sedm týdnů – tj. 50 dní po Velikonocích. (viz Lv 23.15nn, Dt 16.19n). Byla to slavnost „díkůčinění“ za sklizeň pšenice, především se při nich připomínal dar Zákona – Tóry. Tento dar stvrzoval nezvratnost „velikonočního“ vyvedení z Egypta a trvalost Božího rozhodnutí vést a přivést lid izraelský ke svobodné budoucnosti v zemi zaslíbené. Do tohoto půdorysu „zakresluje“ Lukáš svatodušní událost.

- SESLÁNÍ DUCHA SVATÉHO – UDÁLOST DĚJIN SPÁSY – učednická pospolitost, soustředěná ne-li uzavřená (viz J 20,19) na jednom místě, je náhle navštívena Duchem svatým. Dar Ducha svatého přichází jako nenadálá, náhlá událost. Příznaky, které tuto událost doprovázejí (zvuk jako víchr, ohnivé jazyky, naplnění Duchem) chtějí zřetelně čtenářům napovědět, do jakých souvislostí dar Ducha svatého patří – mezi události dějin spásy, do řady nečekaných mocných činů Božích. Pokud jde o učedníky – výsledkem této události jsou jejich otevřená ústa – začali mluvit rozmanitými jazyky (v.4). Jejich pospolitost, dosud soustředěná na sebe a na minulost, je najednou nově nasměrována – k lidem okolo, se slovy kázání. Příběh zvěstování o Ježíši se teď díky tomu všemu může vydat uprostřed dějin tohoto světa dál.

- KONKRÉTNÍ PŘÍZNAKY DARU DUCHA SVATÉHO – viditelné a slyšitelné úkazy jsou jen znamením vlastního divu. VICHŘ je znamením Ducha. V hebrejštině i řečtině jsou „vítr“, „dech“ a „duch“ vyjádřeny stejným výrazem. Jde o „událost vanutí“, která otevírá možnost naděje a života tam, kde pro takovou možnost nebyl prostor (viz Ez 37,1nn). OHNIVÉ JAZYKY jsou, tak jako jinde v Písmu, znamením člověkem nevyžádané a nečekané Boží přítomnosti, svatého děje (Ex 3,2n nebo 19,18). Rozdělení ohnivých jazyků vyjadřuje, že každý ze zúčastněných má podíl na témž Duchu. JINÉ JAZYKY (v.4) je sice dvojnásobný pojem, pod nímž lze rozumět buď glosolalii (mluvení ve vytržení ducha) nebo mluvení různými jazyky, další vyprávění (vv. 7-11) však rozhodně počítá se srozumitelností apoštolského projevu.

- dalšími svědky této události jsou ZBOŽNÍ MUŽI pobývající na svátky v Jeruzalémě. Toto množství lidí je událostí Ducha shromážděno a vyvedeno z míry. Událost daru Ducha těmto lidem otevírá mysl i uši – a oni slyší – s velkým úžasem (v.6. a 8.). Prvním výsledkem seslání Ducha je tedy všeobecný rozruch, vykojení (v.12). Novou rovnováhu příběh získává ve chvíli, kdy se Petr postaví a začne kázat (v. 14). Duch nevyvolává

bezbrhý chaos, nekonečný zmatek či trvalou nejistotu – ale uprostřed stereotypů víry uprostraňuje tomu, aby lid Boží s novou naléhavostí zaslechl zvěst Písma (v.17–21.25b–28.34b–35) a evangelium o vzkříšení a vítězství ukřížovaného.

– KNIHA SKUTKŮ JE ZÁROVEŇ SBÍRKOU KÁZÁNÍ Petra, Štěpána a Pavla. Evangelista Lukáš v těchto kázáních (a jejich starozákonních opěrných bodech) zachytil rozmanitou podobu prvokřesťanského pohledu na Ježíše Krista. Zasazuje tyto rozmanité christologie do jednoho příběhu – ne proto, aby je “učesal”, podřídil zestejnujícímu oficiálnímu učení – ale aby dohromady podaly co nejpřesnější výpověď o tom, který společenství víry otevírá cestu časem – o Ježíši Kristu.

2. úskalí textu:

– neupívejte u vnější popisnosti. Barvitě líčení, doprovázející událost daru Ducha svatého, není skutečností “fotografovatelnou” (podobně zvěst o vzkříšení Ježíše Krista), náleží mezi nedokazatelné jevy a události – proto je připomenuto již autorem Skutků apoštolských, že někteří vnější pozorovatelé považovali apoštoly za opilé a nikoli za obdarované Duchem svatým. Zejména starším dětem připomeňte, že ve Skutcích je více příběhů, kde se hovoří o působnosti Ducha svatého, a že právě ony příběhy napoví, že Duch svatý způsobuje porozumění mezi těmi, kteří si dosud nerozuměli (Sk 11,1-18) V 11. kapitole se připomíná, že Duch svatý je dán i lidem pohanského původu. Naplňuje se tak zaslíbení proroka Joela, citované právě v 2,17: “sešlu svého Ducha na všechny lidi”. Duch svatý tedy není dar jen pro apoštoly – podobně je obdarován Štěpán (7,55); sestupuje na všechny přítomné pohany i Petra (10,44); apoštolé se odvolávají na rozhodnutí Ducha svatého (15,28); apoštola Pavla Duch svatý nutí jít do Jeruzaléma (20,22); Pavel svědčí o tom, že Duch svatý ustanovuje určité muže za biskupy – strážce v jednom sboru (20,28); dokonce Ducha svatého autor skutků chápe jako dar, který působil již na proroky: “Duch svatý dobře pověděl vašim předkům ústy proroka Izaiáše” (Sk 28,25). Ve výčtu aktivit Ducha bychom mohli pokračovat dál. Upozorněte děti, že Duch svatý se nikdy nestal trvalým vlastnictvím někoho – vane, kam chce a na koho chce. Nestává se trvalou “vlastností” někoho, že by byl trvale “osvícený”, trvale “ctnostný” – alespoň bibličtí svědci si takovou troufalost nedovolují, aby svázali Boží působnost natrvalo s určitým člověkem nebo skupinou lidí. Duch svatý působí svobodně a nelze ovšem pochybovat, že působí. Nebylo by proto dobré ze seslání Ducha ve Sk 2 udělat “neopakovatelnou” záležitost jednoho dne a několika privilegovaných jedinců, kterým my nesaháme ani po kolena. O působnosti Ducha svatého vyprávěli i naši předchůdci ve víře. Jedním ze současných svědků je autor písně “Prosbá” (S 278) - “Přijď již, přijď, Duchu stvořiteli”. Zaspívejte si tuto píseň a vysvětlete si jednotlivé prosby písně, včetně aktuálního důrazu, že Duch svatý sblízuje národy: učí nás tomu, do čeho se nám nechce (Sk 11,3). Duch svatý způsobuje sblížení mezi lidmi, národy. Přestáváme se dívat na jiné národy, uprchlíky, azylanty či příslušníky jiných náboženství jako na podivné a méněcenné. Duch svatý tedy není něco, co bylo darováno jen apoštolům. Duch svatý působí stále a také působí stále tímto obyčejným a srozumitelným způsobem. Scéna ve Sk 2 zařazuje událost seslání Ducha do “správných souřadnic víry”, nechce ohromit pouťovou zázračností či náboženskou nekonvenčností. Je ovšem třeba, aby s plnou naléhavostí zaznělo, že vskutku jde o zalíbenou událost posledních dnů (v.17), o událost rozhodující platnosti. Obsahem tohoto “dne Páně” (v.20) není ovšem ani víchr, ani ohnivě jazyky, ani mluvení rozličnými jazyky – ale záchrana těch, kdo vzývají jméno Páně (v.21.36). Jde o záchranu, která se projevuje tím, že apoštolé vytvářejí otevřené společenství, které pak dovede nejen kázat, ale být i pomocí potřebným. Jde o začátek “období”, o němž hovořil těsně před popravou i Ježíš - čas, kdy se naplňují zaslíbení proroků: “blaze těm, které nikdy nerodily a nekojily” (L 23,29).

– líčení Skutků není psanou normou, podle které jediné poznáme, kde je u díla Ježíš Kristus – velké počty uvěřivších, uzdravování, zázraky atd. Tyto příznaky dění Ducha svatého nejsou zázračnými důkazy, lacině ohromujícími – ale upozorňují na souřadnice, do kterých příběh církve patří, tj. naplnění mesiášských zaslíbení.

Mluvení “ve vytržení” (v. 4) není doslovný překlad, ale výkladový doplněk, který chce snad podtrhnout závažnost a darovanost celé události – nesmí být však zaměňován s náboženským vytržením (extází), které je obecně známým náboženským jevem (nejen v křesťanství) a jehož lze dosáhnout velmi prostými způsoby – dechovým či jiným cvičením, monotónním, rychlým a rytmickým opakováním stále stejných slov, pomocí omamných látek atd.

– jsou opilí (2,13) - uředníci a učedníci - všichni shromáždění měli dojem, že vidí něco, co obvykle není vidět a byli jistě radostní. Chovali se jako ti, kdo mají radost. Vzbuzovali tím pozornost a jistě se mohlo vnějším pozorovatelům zdát, že vidí něco neobvyklého. Velmi častou obranou těch, kteří se setkávají s něčím neobvyklým, a přitom se jim zdá, že v náboženském i politickém životě už všechno viděli a všemu rozumí, je odsudek, pomluva, opovržení. Znevažují to, čemu nakonec přece jen nerozumí. Proto učedníci a uředníci slyší na svou adresu posměch: “Jsou opilí”. Velmi podobně zesměšňovali někteří Ježíše, dokud žil. Posmívali se mu, že je žráč a pijan (L 7, 34). Ježíšova sociální vstřícnost byla znevažována. Jeho překonání společenských předsudků o náboženské a kulturní nečistotě některých lidí bylo označeno za asociálnost, nemravnost.

3. Metodické pokyny k obrázku

Děti si mohou obrázek složit na začátku. V tom případě se jich ptejte, jak na ně působí složený a jak rozložený, kdy je smutnější, kdy veselější, v čem ta změna asi je a co je k tomu asi potřeba. Obrázek pak můžete využít při názorném vyprávění. Děti si mohou obrázek také vybarvovat během vašeho vyprávění a složit si ho nakonec, jako zdůraznění základního motivu příběhu.

7. pomůcky:

Obrázek kazatelný v kostele. Pracovní listy – Evangelia č. 34 (rozvíjí motiv bábelského neporozumění a svatodušní možnosti komunikace)

Pracovní listy – Skutky č.“D” – Svatodušní svátky (skládanka vhodná zejména pro mladší děti.)

4. motivační uvedení do příběhu:

Otázka pro mladší a střední školní věk:

Byli jste už někdy tak smutní, skleslí nebo unavení, že vám nebylo do řeči? Kdy to bylo? Pomohlo vám, když vás někdo potěšil (rodiče, kamarád)?

Otázka pro starší školní věk:

Kdy se vám stalo, že jste “neměli co říct”? (např. při zkoušení ve škole, po smutné příhodě, která se stala

kamarádovi, při nenadálém překvapení). Co vám pomohlo "najít slova"?

5. osnovy vyprávění:

a) osnova pro mladší a střední školní věk:

- I. Motivace
- II. Shromáždění bratři a sestry jsou obdarováni - hukot Ducha svatého
- III. Reakce shromáždění - údiv i posměch
- IV. Petr odkazuje na prorocká zaslíbení
- V. Velikonoční události - naplnění zaslíbení
- VI. Otázka oslovených a Petrova odpověď

c) osnova pro starší školní věk:

- I. Motivace
- II. Učedníci čekají na pokyn ke svědectví - čekají na jednom místě
- III. Někteří slyší hukot, někteří vidí ohňové jazyky, někteří jsou udiveni
- IV. Nenadálý dar Ducha svatého otevírá ústa
- V. Nenadálý dar Ducha svatého shromažďuje posluchače, někteří žasnou, jiní se posmívají
- VI. Petr vysvětluje, co se děje - káže o Ježíši Kristu a zve k víře
- VII. Shromáždění je zasaženo apoštolským slovem

YPRÁVĚNÍ

I. SHROMÁŽDĚNÍ BRATŘI A SESTRY JSOU OBDAROVÁNI

O slavném židovském svátku se sešli první Ježíšovi stoupenci, bylo jich na sto dvacet. Najednou se jich zmocnilo něco, co přišlo tak, jako když zavane vítr. Ztratili strach, který se jich zmocnil po Ježíšově smrti na kříži, a v jejich srdci se zrodila touha mluvit: *Což nám srdce nehořelo?* (L 24,32).

II. DUCH OTVÍRÁ ÚSTA KE SVĚDECTVÍ O BOŽÍCH SKUTCÍCH

Mluvili jistě o tom, co pro ně znamenal Ježíš, o tom, co dělal a co evangelista Lukáš napsal v první knize svého díla. Jakpak se o tom píše v tomto oddílu? Čtete tu, že mluvili o *velkých skutcích Božích* (v.11).

III. UČEDNÍCI MLUVÍ RŮZNÝMI JAZYKY A LIDÉ ROZUMĚJÍ

To zvláštní, čemu se lidé nejvíce diví, je skutečnost, že ačkoli lidé, které malá skupinka křesťanů (tehdy si ještě křesťané neříkali, byli to Ježíšovi stoupenci) oslovila, mluvili různými jazyky, všichni rozuměli tomu, co jim křesťané říkali. Nevíme přesně, jak si to vypravěč představoval. Nejspíš tak, že Ježíšovi žáci (v české tradici se jim říká „učedníci“) mluvili svou rodnou řečí aramejštinou, ale s židy z ciziny se domluvili. Tedy ne tak, že by se najednou naučili ty cizí jazyky. Že to vypravěč blíže nevysvětluje, to jen ukazuje, že není tak důležité, jak k tomu došlo. Hlavně záleží na tom, co křesťané pověděli ostatním židům o Ježíšovi (sami přece byli také židé, podobně jako Ježíš) a že jim všichni rozuměli.

IV. DUCH SVATÝ SJEDNOUJE

Ti, kdo to četli, si jistě vzpomněli na staré vyprávění o stavbě babilónské věže. Tehdy se lidé prý chtěli vyvýšit nad Boha a stavěli věž, která by sahala až do nebe. Ale nakonec se nedorozuměli. Bůh jim podle toho vyprávění zmátl jazyky a lidé se rozdělili na různě mluvící kmeny a národy. Různé jazyky jsou velkým břemenem. Za našimi hranicemi bydlí národ, kterému říkáme Němci. Začalo se jim tak říkat proto, že se s nimi nedorozumíme. Lidem proto připadali jako němí, byli jiní než ti, kteří jejich slovům rozuměli a kterým proto říkali Slované. S němými (s Němci) bylo těžko se domluvit. A co teprve, když lidí spolu mluvit nechtějí! Jenže v tom dnešním příběhu se nějak domluvili všichni. Nešťěstí, které se odvozovalo od stavby babilónské věže, bylo napraveno, začíná mizet.

V. SJEDNOUJÍCÍM MOMENTEM JSOU BOŽÍ SKUTKY

Proč to překonali? Takové ne-dorozumění se nedá napravit jinak než tak, že lidé jsou společně zaujati velkým děním, v tomto případě: že odhalí to, k čemu je vede Bůh sám. Potom se domluví. O tom mluvil Petr ve své řeči, která je vypsána v druhé části této kapitoly.

Okolní svět tomu nerozumí, podezírají všechny nadšené a zaujaté lidi z toho, že nejsou normální. Jako křesťané mluvíme v této souvislosti o Duchu svatém, který v lidech vyvolává touhu po Bohu a zároveň umožňuje, abychom se domluvili s druhými lidmi.

Skutečnost, že křesťané se dovedou spolu navzájem domluvit, je zárukou jednoty světa, začátkem naděje a modelem spolupráce.

To si připomínáme o svatodušních svátcích, padesát dní po Velikonocích.

MODLITBA

Pane Bože, dej ať poznáme, co je pro náš život nejdůležitější. Děkujeme, že Ježíš nám ukázal to, co je dobrým lidským životem. Rádi bychom se domluvili s ostatními lidmi, abychom jim ukázali na čem záleží. Dej, abychom se před lidmi nestyděli za to, co je nám radostí a oporou. Amen

podněty pro rozhovor:

- která biblická událost se stala překážkou v komunikaci? (stavba věže = byli jednotní v řeči i činech - Gn 11,1 - byli totálně sjednoceni a zachráněni byli rozptýlením - diasporou)
- které cizince, mluvící jinými jazyky, znáte? Bylo v jejich zemích zvěstováno evangelium? Byla do jejich jazyka přeložena Bible?
- víte, kdo se v současnosti stará o překlad Bible do různých jazyků? Víte, kterou část Bible překládá obvykle zpřístupňují nejdříve?
- o kom se říká, že je obdařen duchem, popř. že je to veleduch?

- víte, že např. i král Saul byl obdařen Božím duchem, a také lidem připadalo, že je jako opilý? Mluvil apoštol Petr jako opilý?

- jak si představujete člověka obdařeného Duchem svatým? Co dovede? - mlčet; má na všechno odpověď; pořád mluví a mluví; dovede se vždycky a květnatě pomodlit; dovede rozluštit každou záhadu; je nejchytřejší a nejrozumnější; skládá písničky a básně; píše dopisy, knihy, články do novin; zná se se všemi faráři; umí kázat i v televizi; umí druhým naslouchat; zpívá; vypráví; učí; modlí se; kreslí pěkné obrázky k biblickým příběhům; fotografuje; čte si pravidelně z Bible; každého "poučí" nějakým biblickým citátem, umí hodně cizích jazyků - je tlumočnickem; je radostný; sedí v koutku a do něčeho se neplete, protože medituje; stále se modlí a vykřikuje; dovede druhé usmířit; snaží se koordinovat diakonickou práci s uprchlíky a církvemi, sleduje situaci v cizích zemích - na jiných kontinentech a finančně pomáhá potřebným, aj.

Znáte nějakou biblickou postavu, která některou z předcházejících činností dělala? Zkuste navrhnout, kterou z činností by mohli dělat apoštolé, kdyby žili v naší době.

- pamatujete si, kdo byli první posluchači apoštola Petra a jaké byl on národnosti?

- najdete si ve zpěvníku písničky o Duchu svatém a zkuste vyzkoumat, co způsobuje Duch svatý, k čemu nás vede. (Nebo je to zcela nesrozumitelná záležitost, kterou není zapotřebí se zabývat?)

35

KRÁLOVNA ESTER

22.5.2005

Est 2,17-23; 3,8-11; 4,1-17

VSTUPNÍ VERS

Žalm 118,6 Hospodin je při mně, nebojím se. Co by mi mohl udělat člověk?

LITURICKÉ ČTENÍ

Est 2,2-8

Písně:

Prošba (Ezd 675) (zprostřed našich nouzí voláme Přijď, protože víme, že byl a bude dán); Ten obraz zlatý (S 328); Bojujte dál (S 17); Pokušení svatého Antonína (S 207); Buď vůle tvá (S 21); To já, ó Pane můj (S 331)

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI

- **výběr textů** - doporučujeme rozšířit o Est 1. Z této kapitoly jasně vyplývá, že Vašti byla zapuzena, protože odmítla hrát ponižující roli v erotickém výstupu, kterým chtěl král završit přehlídku atributů své moci (srv. 1,4 a 1,11). Achašveróš je představen jako všemocný vládce, sedící na špičce mocenské pyramidy. Ester mu v žádném případě nebude partnerkou, ale dostane se do stejně otrockého postavení, v jakém byla Vašti.

- **„příběh královny Ester** není napsán historikem, který by měl zájem podat podrobnou zprávu o jedné odvážné královně za vlády krále Xerxese (486-464). Příběh typizuje a vyhrocuje něco, co se stále znovu v různých podobách objevuje v dějinách božího lidu na této zemi. Rozhodování Ester je přímo geometrickým nárysem toho, v jakých zmatcích se rodí a roste uvědomělý odpovědný postoj, který ústí v dobrovolné sebeoběti. Ester díky Mordokajově mravní neústupnosti dorostla, dospěla - duchovně i občansky. Zde je ona pravá "dospělost", která mluví nejen vlastními ústy, ale která se stává ústy jiných, oněmělých básní." (M. Balabán, Ester - výchova k osobní odpovědnosti, Křesťanská revue, Ročník LVIII, č.5/1991, s. 103n).

- **skrytost Boží** - (srv. Mordokajův vzkaz 4,14). „Slovo ‚Bůh‘ není v této biblické povídce ani jednou vysloveno. Podobně jako v josefovské historii jedná zde Bůh skrytý, jehož úmysl prohlédne jen ten, komu bylo dáno nahlédnout do vedení jeho prozřetelnosti. Není tu tedy nedostatek zjevení Božího, naopak: toto zjevení tak dalekosáhle postupuje vše, že se už neprojevuje nějakými zvláštními, mimořádnými průkazy a činy. Vše je tu zjevením tomu, kdo má oči k vidění. Srv. Př 7, 24: Boží moudrost volá ‚na rozcestí‘, ‚u bran, kudy se chodí do města a kudy se chodí dveřmi‘: Na vás, ó muži, volám a hlas můj jest synům lidským. Tato moudrost se skrývá i za ‚ložnicovými‘ a ‚harémovými‘ výjevy knihy Ester, za intrikami vysokých úředníků a hodnostářů Asverova dvora. Ale je to zdravý šok. Učí nás, abychom žádné místo nepředávali příliš udýchané dáblu. Eros, politické pletichy, palácové převraty - za tím vším může být skrytý úmysl Boží." (M. Balabán, tamtéž, s. 103).

- **Agagovec Haman** - přízvisko "Agagovec" (3,1) řadí Hamana mezi Amálekovce (srv. Dt 25,17nn a 1S 15). Je-li takový typ povýšen nade všechny ostatní, nevěstí to pro lid víry nic dobrého. Úvodní fráze ("po těch událostech") spojuje povýšení Hamana s předcházejícími scénami, včetně projevu Mordokajovy věrnosti králi (2, 22n). Nebyl-li odměněn "spravedlivý", otevírá se cesta pro "amálekovské" typy. Už tady se jemně naznačuje, jak centralizovaná moc připravuje cestu legalizované genocidě.

- **Mordokaj nekleká** - (3,2). Osvědčuje se jako žid, tj. jako příslušník společenství, které rozpozná, kdy si lidští představitelé osobují božské nároky, kdy se stávají modlou. Protimodlářské poslání patří k odpovědnosti vyvoleného lidu. (To, že má protimodlářská poloha víry osvobodivý ráz, můžeme dětem pěkně zprostředkovat chasidskou písničkou "Něbaju sa nikavo" - zpívá Adash nebo Mišpacha)

- **vrhání losu** - (3,7n) Haman předstupuje s obviněním židů, když je losem ujištěn, že jeho záležitosti přeje štěstí, že jsou mu nakloněny poměry a mocenská konstelace. Záchrana pak přichází jako zvrát navzdor konstelaci osudově nepříznivé židům (9,1.24-26).

- **obvinění židů** - (3,8nn) nese v sobě typické antisemitské předsudky (jinakost, specifická pravidla života). Zároveň vyprávění přesně vystihuje, že lid víry má být "lidem zvláštním" - a že tato odlišnost provokuje zejména ty pohany, kterých brání v realizaci jejich sebezbožšťujících (totalitních) tendencí a projektů. Podobnou zkušenost činí i diasporní - rozptýlená novozákonní církve (1 Pt 3,15-17; 4,16).

- **kající reakce** - (4,1-3) vyjadřuje zármutek a beznadějnost situace. Zároveň je nářkem určeným Bohu: Podívej, do jak bezvýchodné situace jsme se dostali! (srv. Gn 37,34; Ž 102)

- **reakce Ester** - zraje od pouhé snahy zaretušovat Mordokajovu znepokojivou provokativnost (4,4) až k překonání strachu z hrozby královského zákona (4,11). Ester si je vědoma, že o všem rozhoduje králova libovůle, proto má strach. K překonání úzkosti a pocitu, že stejně nelze nic dělat, jí pomůže **Mordokajův vzkaz** (4,13nn), který varuje před krátkozrakostí a omylem těch, kteří se domnívají, že je lépe mlčet a nevstupovat do riskantní situace v naději, že samo o sobě to snad přežijí, protože mají výjimečné postavení. Mordokaj připomíná Ester, že osvobození v tom případě přijde odjinud, ale pro ni a její příbuzné není vůbec zaručeno, že likvidaci ujdou. Odpovědnost se rodí právě uprostřed riskantní situace, když člověk rozpozná, že vnější nemá vůbec žádné zajištění - ani svým vzděláním, krásou či postavením - a na výzvu situace odpovídá nezajištěným krokem. Zápas o přijetí odpovědnosti vyústí v ochotu k oběti a riskovat pro záchranu druhých i vlastní život.

2. ÚSKALÍ TEXTU

- Hamana bychom neměli líčit jako chorobného nenávistníka. Nenávidí židovské společenství proto, že mu Izrael kříží plány svou neochotou uctívat člověka (3,2) a ty zákony (3,8), které legitimují Hamanovu moc. Upozorněte v této souvislosti, že Haman užívá při obvinění židů argumentů, jimiž se ohánějí všichni, kdo podléhají xenofobii: napadá obviněné, že jejich zákony (popř. zvyky a pravidla chování) se liší ode všech zákonů jiných národů.

- Mordokaj se **neklaní**. Jeho důvěra vůči Hospodinu se projevuje nepokřiveností ve všedním životě - to je "civilní" rys jeho zbožnosti. Není ochoten "ohnout hřbet" před lidskou autoritou. To není projev nezdvořilosti, náboženské nesnášenlivosti, pohrdání "pohany" ani nevzdělanosti.

- Ester se nestává královnou proto, že by byla vynikající mravní osobností, nýbrž byla spolu s ostatními "konfiskována" pro krásnou postavu a půvabný vzhled (2,7-8). Z počátku se stává členkou početného královského harému a rok se připravuje - jako i ostatní - na královo prozkoušení. Nevyprávějte způsobem BD, s. 98, (úloha 90) a nepopisujte atmosféru na královském dvoře jako poměrně harmonickou a nepříklnou "královskému páru" bezmála atributy šťastného manželství. Na královském dvoře i v harému panovaly poněkud jiné poměry, než jsme zvyklí.

- neměli bychom v dětech vzbudit dojem, že Mordokaj vymyslel šikovný plán, protože věděl, že když nelze ovlivnit krále přímo, je to možné učinit oklikou přes vliv jeho manželky. Mordokajova výzva s takovým "protekčním efektem" nekalkuluje.

Výzva, aby šla za králem poprosit o milost pro lid, sází na nepravděpodobnou možnost. Přesto k ní vyzývá - s nadějí, že Ester je určena třeba právě k tomu, aby své možnosti dostat se ke králi využila ve prospěch postižených.

- upozorněte, že Ester si zahrávala s myšlenkou, že její výjimečné postavení ji uchrání před likvidací (4,13). Její odvaha a rozhodování nejsou výkonem výjimečně nadané nebo dobrým postavením zvýhodněné ženy ve státním aparátu. Ester je typem ženy, která riskuje život a nemá žádnou právní ochranu.

- výrok "mám-li zahynout, zahynu" nám zní osudově (ať se stane, co se má stát). Ester však nemluví rezignovaně, ale jako člověk, který je v dané chvíli ochoten přinést i oběť života. Jak to dopadne, není dopředu vůbec jasné - a že jí může být darován život, se ukáže až příště - třetího dne (5,1). Je-li vyprávění rozděleno na dvě části, ponechte konec do příště napínavě otevřený!

3. METODICKÉ POKYNY

Děti mají najít správnou cestu bludištěm od Mordokaje k Ester. Tu kromě průchodnosti vyznačuje i Mordokajovo varování. Mladší děti ji mohou hledat až po vašem vyprávění, kdy už varování budou znát, což jim pomůže. Pro starší děti může obrázek posloužit jako kvíz, který soustředí jejich pozornost na příběh: Nejdřív jim dejte pracovní list, aby našly cestu bludištěm. Potom jim rozdejte bible, aby si našly knihu Ester a podle rady, kterou na správné cestě přečetly, přišly na to, koho představuje druhá postava na obrázku. Přečtete si s dětmi i "bludné cesty" a mluvíte společně o těchto a dalších alternativách, které se při riskantním rozhodování mohou objevit.

4. POMŮCKY

- obrázek krále,
- obrázek Miss ČR, topmodelky aj.
- obrázek z knihy I. Steigra Bible v kresbách (2Kr 17,9-12) pohanské svody, s. 54.
- Flanelograf II

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Zeptejte se dětí, zda-li by se chtěly stát královnou nebo králem. Co by se jim na tom líbilo?

(Navržená motivace pomůže ujasnit, jaké mají děti představy o královské funkci, co si od ní slibují a pod. Při vyprávění pak určité představy můžete potvrdit, u jiných naopak upozornit, že se Ester netýkají. Budou-li děti na otázku živě reagovat, můžete vyprávění přerušovat a ptát se jich, co by na Esterině místě dělaly ony.)

Za co a koho máte odpovědnost? Za koho mají odpovědnost vaši rodiče? Už jste se ocitli v situaci, která na vás kladla větší nároky, než se dopředu zdálo?

(Navržená motivace je vhodná pro střední či starší školní věk. Otevírá oblast odpovědnosti jako prostor, v němž dochází k nepředvídaným úkolům, kterým se nelze bez újmy vyhnout. Vzhledem k tomu, jak děti znáte, můžete s nimi zapříst na toto téma i rozhovor, který vychází z jiných prožitků.)

Už vám někdo dal najevo, že se až moc lišíte? Kvůli čemu to bylo?

(Navržená motivace otevírá příběh spíše z Mordokajovy perspektivy - on se nebál lišit svým "neklaněním")

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro mladší školní věk:

Navržená motivace s králem a královnou umožní zařadit Ester do souvislostí vysoko postavených lidí. Přitom upozorněte, že její postavení jí přináší nejen výhody (přízeň krále, přístup k luxusním vymoženostem královského harému), ale v určité chvíli i zvláštní odpovědnost. V této souvislosti můžete upozornit na značně podřadné postavení královn, které jí úkol neulehčuje, naopak ztíží.

I. Motivace

II. Achašveroš zapuzuje Vašti a vyhlásí "konkurz" na novou královnu

III. Ester se stává královnou oblíbenkyní a královnou

IV. Povýšení Hamana a Mordokajova nepřizpůsobivost

V. Výnos proti židům a Mordokajova reakce

VI. Ester se díky Mordokajovi propracuje k odvaze vzít na sebe riziko a předstoupit před krále

b) poznámky a osnova pro střední a starší školní věk

Podle výběru motivace se buď můžete soustředit více na motiv "dorůstání odpovědnosti" nebo na zvláštnost života Božího lidu. S dětmi, které příběh znají, ho můžete číst z bible a domýšlet, která "klasická" starozákonní témata a důrazy se skrývají za "civilním" podáním.

I. Motivace

II. Půlroční slavnost končí vyhnáním Vašti

III. Král vyhlásuje konkurz na královnu, který vyhraje Ester

IV. Mordokaj prostřednictvím Ester zabrání spiknutí proti králi

V. Zbožštění Amálekovce Hamana; Mordokaj se neklaní člověku

VI. Haman obviňuje židy a král proti nim vydává výnos
VII. Mordokaj činí pokání a žádá Ester o akci
VIII. Esterino váhání končí odvážným rozhodnutím postavit se za ohrožený lid
VYPRAVĚNÍ

I. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ

Už jste se někdy ocitli v situaci, kdy hodně záleželo na tom, jak se zachováte? Jak se rozhodnete, co řeknete a co uděláte? Cítili jste někdy za někoho velkou odpovědnost? Měli jste o někoho starost a přemýšleli jste, jak mu pomoci? Byl před vámi někdy nějaký velký úkol, ze kterého jste měli strach a vy jste přitom nevěděli, jak všechno dopadne? A napadlo vás někdy, že když někomu pomáháte, můžete při tom sami také hodně ztratit?

II. ACHAŠVERÓŠ ZAPUZUJE VAŠTI

Na hradě se konala hostina. Král Achašveróš chtěl všem dvořanům předvést nesmírné bohatství a slávu své říše. Po mnoha dnech hodování a pití vína se král rozhodl, že se pochlubí také svou ženou, královnou Vašti. Chtěl svým služebníkům ukázat její krásu. Zavolal komorníky a přikázal jim, aby k nim královnu přivedli. Jenže ta s nimi odmítla jít. Nechtěla se předvádět před králem a všemi jeho hosty. Achašveróš se rozzlobil. Jak to, že ho neuposlechla? Co si to dovozuje? Co si o sobě myslí? On je tady přece králem! A všichni ho musí poslouchat!

Zavolal své rádce a zeptal se jich, co má s královnou udělat. Ti mu poradili: „Královna se neprovinila jen proti tobě. To, co udělala, se roznese po celé zemi a podobně jako ona budou jednat i ostatní ženy. Je třeba ji potrestat.“ Proto se král rozhodl, že královnu sesadí z trůnu a najde si místo ní královnu jinou.

III. ESTER SE STÁVÁ KRÁLOVNOU

Za nějakou dobu se král přestal hněvat. Tehdy mu jeho služebníci poradili, aby nechal na hrad shromáždit všechny mladé dívky půvabného vzhledu. Z nich si jako král může vybrat takovou ženu, která se mu bude nejvíce líbit.

V té době bydlel ve městě jeden žid jménem Mordokaj. Ten se staral o Ester, dceru svého strýce. Vychovával ji, protože neměla otce ani matku. Když se v zemi rozšířil králův rozkaz, byla s ostatními dívkami vzata do paláce také krásná Ester. Mordokaj jí tehdy ale přikázal, aby nikomu neříkala, že pochází z izraelského lidu a že jejím Bohem je Hospodin. Sám se potom denně procházel před nádvořím paláce, aby zjistil, jak se Ester daří a co se s ní děje. Po roce příprav měla jít Ester ke králi. Nesnažila se vypadat lépe než ostatní dívky. Přesto se králi od první chvíle zalíbila a on si ji vybral za královnu. Na hlavu jí vložil korunu a uspořádal slavnostní hostinu.

IV. MORDOKAJ ODHALUJE SPIKNUTÍ

Stalo se v těch dnech, že Mordokaj zaslechl rozmluvu dvou králových dvořanů. Domlouvali se mezi sebou, že krále připraví o život. Mordokaj to oznámil Ester a ta to přednesla králi. Celá věc byla vyšetřena, viníci potrestáni a vše bylo zapsáno do královských kronik.

V. POVÝŠENÍ HAMANA A MORDOKAJOVA REAKCE, VÝNOS PROTI ŽIDŮM

Krátce po těch událostech došlo k tomu, že král Achašveróš povýšil svého dvořana Hamana. Byl to člověk pyšný a mocichtivý. Všichni ostatní královi služebníci se před ním hluboce ukláněli a klekali. Jenom Mordokaj se neklaněl ani neklekal. Lidé se ho ptali: „Proč přestupuješ králův příkaz?“ Ale on na to nedbal. Věděl, že jen Hospodinu se má člověk klanět a jeho samotného uctívat. Nechtěl zradit svého Boha tím, že by klekal před člověkem. Když to oznámili Hamanovi, velice se rozzlobil. Všichni lidé v celém království ho přece mají uctívat, zbožňovat a poslouchat! Jak to, že je tady někdo, kdo se mu neklaní? Od svých rádců se dozvěděl, že Mordokaj pochází z židovského lidu. A protože jeho národ odedávna židy velice nenáviděl, rozhodl se Haman, že zahubí nejen Mordokaje, ale také všechny židy v celé zemi.

Haman předstoupil před krále a řekl: „Ve tvém království je jakýsi cizí lid. Není jako my. Je jiný. Má své zákony a tvými zákony se neřídí. Tento lid je ti pouze na obtíž. Nemáš z nich žádný prospěch. K ničemu ti nejsou dobří. Uznáš-li za vhodné, vydej příkaz, ať jsou zahubeni. Já to zařídím.“ Král byl Hamanovi nakloněn. Na nic se nevyptával, sňal svůj pečetní prsten, dal ho Hamanovi a řekl: „Nalož s nimi, jak uznáš za vhodné.“ Víc se o celou věc nestaral.

Hned potom Haman povolal písaře a dal napsat rozkaz k vyhlazení židů. Po rychlých poslech jej rozeslal do všech krajin království. Příkaz zněl, že v jednom dni, který bude určen, mají být povražďeni všichni židé. Starci, muži, ženy i děti. Vše bylo psáno jménem krále a zapečetěno jeho prstenem.

VI. POKÁNÍ A MORDOKAJŮV PLÁN ZÁCHRANY

Mordokaj se dozvěděl o všem, co se stalo. Na znamení smutku roztrhl svůj šat, oblékl zíněné roucho, posypal si hlavu popelem a s žalostným křikem vyšel doprostřed města. Podobně si počínali všichni židé po celém království, kam přišel králův rozkaz. Všude bylo slyšet jen zoufalý nářek a volání o pomoc. Co se to stalo? Opustil snad Hospodin svůj lid? Skutečně mají všichni židé zahynout?

Věc byla oznámena také královně Ester. Poslala pro Mordokaje služebníky a ti jí vyřídili jeho vzkaz: „Židovskému lidu hrozí záhuba! To Haman vydal nařízení, aby v celé zemi byli židé vyhlazeni. Proto ten pláč.“ Dá se ještě něco dělat, aby nedošlo ke katastrofě? Lze zabránit krveprolití? Existuje nějaká pomoc?

Tedy Mordokaj vzkázal Ester, aby šla ke králi a prosila o milost pro židy. Je přece královna. A navíc je to její lid! Hamanův rozkaz je namířen také proti ní. Je namířen proti všem židům, i kdyby seděli na trůnu. Také královně hrozí záhuba. „To nemohu!“ odpověděla Ester Mordokajovi. „Kdo vejde ke králi, aniž by ho král volal, je podle zákona odsouzen k smrti, ať je kdokoliv. Jen ten, ke komu král vztáhne žezlo, zůstane naživu. A mne král už třicet dní nevolal.“

Jenže Mordokaj nepřestával naléhat. Věděl dobře, co Ester říká. Ale neviděl jinou možnost. „Nedomnívej se, že ty jediná ze všech židů unikneš záhubě, i když jsi v domě králové! Budeš-li teď mlčet, pomoc nám přijde odjinud. Kdo ví, zda ses nestala královnou, právě pro tuto chvíli.“

Že by měl Mordokaj skutečně pravdu? Stala se Ester královnou právě proto, aby mohla v té těžké chvíli svému lidu pomoci? Opravdu si Hospodin takto skrytě připravoval cestu k záchraně židů? Není to celé nesmysl? Má se Ester starat o druhé, anebo si má v prvé řadě hledět sama sebe a svého postavení? Nemá přece žádnou

jistotu, že jí král přijme! Bojí se. Pokud vejde ke králi a on se na ní rozzlobí, zahyne jako první. Má jít? Nemá jít?

Ale potom vzkázala Mordokajovi: „Shromáždí všechny židy ve městě a postěte se za mne. Mám-li zahynout, zahynu.“ I když má strach, Ester se rozhoduje riskovat. Má ráda svůj lid a ona je jeho poslední možností k záchraně. Jde ke králi a neví, co jí tam čeká. Je ochotná se pro svůj lid i obětovat. Jak to všechno nakonec dopadne?

MODLITBA

*Pane Bože, děkujeme ti, že zde máš na zemi svůj vyvolený lid a že jej navzdory všem hrůzám a ohrožením chráníš. Děkujeme ti za Ester a všechny ostatní tvé služebníky, kteří ti věrně sloužili celým svým životem a byli ochotni pro tebe i riskovat. Děkujeme, že probouzíš v lidech zájem a odpovědnost za druhé. Prosíme, ved' i nás k takové odpovědnosti a otevírej nám oči pro tvé skryté plány s námi.
Amen*

PODNĚTY PRO ROZHOVOR:

- přečtete si charakteristiku židů v Est 3,8. Hodila by se i na křesťany? Máme se v něčem lišit od většiny? V čem?
- víte, čemu se říká antisemitismus? Jsou křesťané imunní vůči antisemitismu?
- znáte někoho, kdo trpí xenofobií? Jak se to projevuje?
- slyšeli jste výraz holocaust, "to je židovina", "Sionské protokoly" - co znamenají?
- znáte nějakou skupinu lidí, vůči které má její okolí předsudky, a nutí ji, aby byla ve všem stejná jako většina?
- vadí vám člověk, který se jinak obléká, má jinou barvu pleti, je cizinec?
- zajímáte se o to, jak žijí Romové? Patří do naší společnosti?
- komu se dnes lidé klanějí, jako by mu vzdávali božskou poctu? Myslí to doopravdy nebo jen "jako"?
- nutí nás někdo k takové úctě, jako když král nařídil uctívat Hamana?
- slyšeli jste o mezináboženském dialogu - o novém typu ekumenismu? Myslíte, že je to uctívání falešných božstev? Zapojil by se do takového dialogu Mordokaj nebo by ho odmítl tak, jako odmítl uctívat Hamana?
- všimli jste si, že opakem odpovědnosti je zbabělost, mlčení? (4.kap.)
- četli jste již pohádku od A.Saint-Exupéryho o Malém princí? Kdy se choval jako odpovědný (odpovědnost za růži) ?
- nebylo to od Ester příliš riskantní a zbytečné, že se odvážila dát všanc i svůj život? Neměla se ukonejšit známým rčením, že "nebude hasit, co ji nepálí" a že není zapotřebí do ničeho zasahovat, protože "boží mlýny melou pomalu, ale jistě" ?
- všimli jste si, že příběh ukazuje, že máme nejen prosazovat dobré záměry a cíle, ale máme též zabraňovat vzniku zlých a intrikánských? Na kterých postavách příběhu to vidíme?

36

ZÁCHRANA ŽIDŮ

29.5.2005

Est 5,1-5; 7,1-6; 8,7-12; 9,20-22

VSTUPNÍ VERS

Žalm 118:7 Hospodin je při mně, mezi mými pomocníky, spatřím pád těch, kdo mě nenávidí.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Est 5,1-5

PÍSNĚ

Prosba (EZD 675) (zprostřed našich nouzí voláme Přijď, protože víme, že byl a bude dán); Moc předivná (S 186); Bůh kdyby se k nám nehlásil (EZ 188); Bojujte dál (NP 48; S 17); Tvá svoboda (S 344); Můj Pán všecky svolá (S 193)

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

- **charakteristika příběhu královny Ester** - viz předchozí úloha. Přečtete si poznámky k prvnímu dílu vyprávění o Ester, mnohé se týká i druhé poloviny příběhu.
- **rozvrh probíraných textů** vynechává zesměšnění Hamana (kap. 6) a obranné akce židů proti nachystaným iniciátorům pogromu (9,1-19). Historiku z 6. kapitoly doporučujeme zařadit i ve vyprávění pro mladší děti, 9. kapitolu pro starší.
- **třetího dne** - (5,1) "třetí den" je v biblických vyprávěních bod obratu. Teprve "třetího dne" se ukáže, jak to vlastně všechno je - z Božího pohledu. Co mělo cenu a budoucnost, a co ne. Obrat a jeho kontext je dokladem, že příběh Ester je protkán narážkami na základní biblická zvěstná témata, nenápadně, avšak účinně a tvořivě dotazovaná do rozhodování všedního dne, ve sféře moci, politiky atd.
- **získala jeho přízeň** - (5,2n) obrat vyjadřuje, že Ester byla královu rozhodnutí vydána na milost a nemilost. Až do této chvíle by mělo být napínavé, jak to vlastně dopadne.
- **historika v mezičase** - 6. kapitola představuje "skrytý obrat". Ještě všechno běží při starém, hrozí genocida podle Hamanem iniciovaného výnosu, ale Hamanovo postavení se začíná otřásat. Zesměšnění strůjce smrtonosné intriky je završeno výrokem jeho ženy, který podtrhuje zvláštní úlohu vyvoleného lidu (srv. např. Ž 2).
- **"zákon perský a médský"** (8,8b) svazuje krále tak, že nemůže zrušit svůj přecházející výrok. Nanejvýš může proti němu postavit jiný, jehož prostřednictvím se mohou židé hájit, ale konfrontaci a krizi již nelze předejít. Příběh je mimo jiné také svědectvím o tom, jaké poměry se rozhostí tam, kde právním řádem je neodvolatelné slovo centralistické autority.
- **ustanovení svátku púrím**. Předvečer svátku se čte oddíl z Gn 32-34 o setkání Jáкова s Ezauem (smíření), v den slavnosti se čte kniha Ester. Slavnosti předchází půst a lidé se navzájem obdarovávají. "I chudým jsou dávány dary (Est 9,22.26). Zbytek slavnosti se tráví vesele za zpěvů a radovánek. Mužové se oblékají do ženských šatů, ženy do mužských; na střeších byly stavěny šibenice a na nich věšena vycpaná podoba Hamanova, jež byla nakonec spálena." (BS-N, s.765). Jaký význam má taková slavnost právě u národa pronásledovaného neustálými pogromy, je do značné míry pochopitelné (viz úskalí, pomsta).
- **svátek púrím** je ustanoven jako **připomínka** - rozpomenutí a zpřítomnění - skutečnosti, že navzdor příznivému Hamanovu losu se uplatnila riskantní odvaha Ester, která umožnila záchranu. (9,24-26) Tak se

svátek stává radostnou oslavou vyváznutí a zároveň spoluutváří víru, která nepodléhá osudově nepříznivým okolnostem, poměrům, rozhodnutím či režimům.

2. úskalí textu:

- **pomsta** (9,5nn) není předně popisem historické události, ale příběh vyjadřuje zkušenost, že touha po pomstě dřívě v každém společenství - i v tom, které mnohokrát uslyšelo, že má milovat nepřátele a pomstu přenechat Pánu.

Oddíl 9,1-19 nemusíme ovšem jen rozumět jako svědectvím o pomstě. Lze ho chápat jako svého druhu "naději na konečné vítězství, vymaněnou z eschatologických souřadnic". Zachycuje naději, že nepřátelé Božího lidu, hledící využít mocenských konstelací k pogromům, budou vposledu všichni vyhlazeni.

I když nesouhlasíme s tímto násilným vyústěním, nemůžeme přehlížet, že vždycky znova se v dějinách vyskytne mnoho takových, kdo zneužijí situace pronásledovaných a bitých, aby se na jejich účet nestydatě obohatili. A nejsme-li přímo v situaci jejich obětí, nemůžeme z pozice "nezúčastněného pozorovatele" vyhlášovat odpuštění a smíření. Takto o lásce k nepřátelům nemluví ani Ježíš v Kázání na hoře.

3.

Děti mají projít bludištěm (například každou cestu vyznačit jinou barvou), aby poznaly, kdo nakonec k čemu došel. Pustíte-li se do toho s dětmi před vyprávěním, můžete se jich ptát, co si myslí, že může ono bludiště znamenat. Vyprávěním pak na tuto otázku sami odpovídáte. Zařadíte-li zpracování obrázku až po výkladu, ptejte se jich, proč asi, když už výsledek znají, procházejí ještě takovým bludištěm. Významné je nejen uvědomit si výsledek, ale právě to, že předem nebyl jasný, že je vždycky otázkou důvěry.

4. pomůcky:

- obrázek krále, soudce, zákonodárců
- obraz vysoko postavené dámy
- obraz genocidy
- některý z obrazů posledního soudu (jsou tam jen zachránění nebo i odsouzení?)
- ilustrace k svátkům púrím

5. motivační uvedení do příběhu:

Znáte příběh, kde se hlavní hrdina dostal do ohrožení života v podobném postavení jako Ester?

Připomeňte dětem, že Ester není žádná "Lara Croftová", vybavená ke každodenním zápasům s ohrožením života - spíše "křehká topmodelka" v královském postavení, kterou původně vůbec nenapadlo, že by musela nasadit vlastní kůži

Kdo vytváří zákony? Kontroluje ho někdo? Může být v naší zemi přijat zákon, který by nějakou skupinu lidí odsoudil do podřadné role (kvůli náboženství, způsobu života, vzhledu, jazyku, názorům...)? Co tomu brání?

Rozhovor na toto téma umožní odlišit centralizované poměry z příběhu Ester s naší tvorbou zákonů, kdy existují mnohé pojistky a instituce (Listina práv a svobod, senát, Ústavní soud), které brání tomu, aby se ze zákona stal nástroj ponižení, segregace nebo dokonce genocidy.

6. osnovy vyprávění:

a) poznámka a osnova pro **mladší a střední** školní věk:

S mladšími dětmi můžete zvolit první motivaci, která připomene, kdo je Ester, s jakou výzvou se musí potýkat a jak je na ni vybavena. Součástí vyprávění může být i rozhovor o "osamělých bojovnicích víry" (Rachab, Rút aj.), jejichž víru SZ vyzdvihuje.

Motivace pro starší děti chce upozornit na nebezpečnou povahu "perského a médského zákona", který nelze navzdor jeho naprosté škodlivosti zrušit, jen kompenzovat.

Osnova je společná, při vyprávění mladším dětem můžete vypustit bod VI.

I. Motivace

II. Král dal Ester milost a přijal ji a vyslyšel její pozvání

III. Jak Haman musel vychválit Mordokaje

IV. Hostina u Ester a její prosba; odhalení Hamana

V. Král dovoluje Mordokajovi napsat výnos na obranu židů

VI. Výpady proti nachystaným protivníkům

VII. Co všechno připomínají svátky púrím

YYPRAVĚNÍ

I. ÚVOD - OPAKOVÁNÍ

Na flanel nebo magnetickou tabuli umístěte postavu Ester a naznačte několik dílků - dlaždic nebo schodů - podle toho kolik máte otázek, a řekněte dětem: „S každou zodpovězenou otázkou dodáte Ester trošku odvahy na její cestě ke králi. Jak asi toto setkání dopadne?“ (Můžete dovolit hledat odpovědi v Bibli.)

Proč král hledal novou královnu? Jak se Mordokaj dostal do královských kronik? Proč Haman nenáviděl Mordokaje? Jak se chtěl Haman pomstít? Jak se zachoval král Achašveróš? Co dělali Ester i ostatní židé v Šúšanu, než šla Ester ke králi? Proč se Ester bála jít ke králi? Proč se nakonec rozhodla jít?

II. Ester před králem

Tři dny se Ester i všichni židé v Šúšanu postili, tři dny si Ester vyprošovala na Pánu Bohu odvalu. Třetího dne si oblékla královské roucho. A teď kráčí přes vnitřní nádvoří králova domu. Srdce jí tlučte, nohy se jí chvějí, kolena se podlamují, ale jde. Buď zahyne jako první a po ní i její lid, anebo svůj lid zachrání. Projeví jí král přízeň?

Vztáhne k ní zlaté žezlo? Všecko záleží jenom na králově libovůli. Nebo ne? Odmalička přece slyšela o tom, jak Hospodin zachraňoval svůj lid. A ona věří, že on i dnes **zachraňuje ty, kdo mu důvěřují**.

Král sedí na trůnu naproti vchodu do domu. A zlaté žezlo, které drží v ruce... vztahuje k Ester!

„Královno Ester, co bys ráda? Až do poloviny království ti dám“. Ale Ester ještě nemá odvalu prosit za svůj lid. Jestli se král bude rozhodovat mezi ní a svým oblíbencem Hamanem, není jisté, jak to dopadne. Ester to ví, a tak žádá: „Prosím, přijďte s Hamanem dnes ke mně na hostinu, kterou jsem vám připravila“. A král s Hamanem

přijde. Na té hostině se král znovu ptá: „Co bys chtěla?“ Ester znovu žádá: „Přijďte ke mně na hostinu i zítra.“ Teprve zítra králi řekne, co jí skutečně leží na srdci. – Mezitím se však stanou dvě věci; obě se týkají Mordokaje i Hamana..

Haman vyrostl málem až do nebe. Vypočítává svým oblíbencům, jak ho král povýšil; dokonce už i královna nezve na hostinu nikoho jiného než krále a jeho. Jenom ten Mordokaj, ten mu pije krev. Nepokloní se před ním a nepokloní. Ještě pár měsíců bude trvat, než bude on i všichni židé vyvražděni. Hamanův vztek je však tak velký, že nechce čekat a rozhodne se zlikvidovat Mordokaje hned. A tak dá postavit u svého domu kůl pětadvacet metrů vysoký. Už zítra na něm bude Mordokaj viset, jen co si Haman vyžádá králův souhlas.

III. pocta mordokajovi

Jenže mezitím dojde k něčemu, s čím Haman nepočítal: tu noc král nemohl spát. A židé, kteří překládali svoji Bibli do řečtiny, se nebáli říct – byl to Hospodin, kdo nedopřál králi spánek. A tak si král nechal přinést královské kroniky. A pak četl, četl, četl... a teď ho něco zaujalo: Tady je zapsáno, že nějaký Mordokaj mu při jednom spiknutí zachránil život. A ptá se: „Jak byl odměněn?“ „No..., nijak...“

Ale to už je ráno a na nádvoří netrpělivě přešlapuje Haman. Spěchá za králem vyprosít si, aby mohl Mordokaje pověsit na kůl. Dřív ovšem, než stihl promluvit, se ho král ptá: „Řekni, co mám udělat muži, kterého bych chtěl poctít?“ No - koho by chtěl král poctít? Přece mě! A tak si Haman vymýšlí a vymýšlí. Královské roucho a královské koně a všechny možné královské pocty. V duchu se už vidí, jak projíždí městem a jak mu všichni provolávají slávu! Jaké však bylo jeho zděšení, když král řekne: „Tak to všechno udělej Mordokajovi, který sedí v královské bráně! Přesně tak, jak jsi to povídal! A na nic nezapomeň!“

Ó to bylo pro Hamana ponižující! Místo toho, aby mohl Mordokaje pověsit na kůl, má mu prokazovat královskou čest! Nepočítal s tím, že **Hospodin zachraňuje ty, kdo mu důvěřují.**

IV. HAMANŮV PÁD

Ale to už je třetí den a začíná druhá hostina u Ester. Král ji znovu vybízí: „Řekni své přání!“ A tak je Ester vysloví: „Chceš-li, daruj mi můj život. A také můj lid. Byli jsme prodáni, já i můj lid, aby nás zahubili.“ „Cože? Tvůj život a tvůj lid? Kdo by se odvážil ublížit tobě a tvému lidu?“ „Tím naším nepřitelem je tvůj oblíbenec Haman.“ Haman? Moje pravá ruka? Ten, kterému důvěřuji tak, že jsem mu svěřil svůj pečetní prsten a s ním i svou moc? Rozhořčený král vstal od stolu a odešel do zahrady.

Jak to dopadne? Uvěří král Ester, anebo se přikloní ke svému rádci? Haman tuší, že jeho sláva končí. Vrhá se královně k nohám, chce prosit o milost. V té chvíli se král vrátil, a když to spatřil, strašně se rozzlobil. Haman je pro něho mrtev. Skončí na kůlu, který sám postavil pro Mordokaje.

Haman krále zklamal. Ale Mordokajovi, tomu může důvěřovat. Už jednou mu přece zachránil život. Svěřuje mu tedy svůj pečetní prsten - a s ním i svou moc.

V. KRÁLOVA MILOST ŽIDŮM

Původce toho hrozného plánu proti židům už není. Ale královské výnosy jsou všude po celé zemi. A stále platí. Jsou na nich královské pečeti. Staly se zákonem.

A tak Ester – nepozvána – znovu přichází ke králi, padá mu k nohám a prosí: „Odvrát, prosím, tu hrozící pohromu!“ Jenže zákon médský a perský nemůže vzít zpět nikdo. Dokonce ani sám král ne. Není tedy nakonec všechno zbytečné? Král rozhodne takto: Zákon zrušit nejde. Ale můžete židům napsat, jak si mají počínat, a můžete to potvrdit královskou pečeti.

Mordokaj tedy přikázal napsat nové dopisy. Poslal je po jízdních poslech na nejrychlejších koních všem 127 krajinám říše od Indie až po Nubii. Židé se zaradovali: chystané pohromě sice nejde zabránit, ale král nám dovoluje se bránit! Smíme se shromáždit a bojovat proti svým nepřítelům! Židé oslavovali, jako kdyby už dosáhli vítězství. Teď už nepochybují, že **Hospodin zachraňuje ty, kdo mu důvěřují.** Mnozí lidé se přidali na stranu židů. Někteří dokonce zatoužili patřit k lidu, který byl na pohled tak bezmocný, ale má tak mocného a věrného Boha.

VI. POMSTA NAD NEPŘÁTELI

Nastal den, určený Hamanovým losem. Vypukl boj mezi židy a jejich protivníky... Jak asi dopadne? Židů je jen hrstka... Přesto nepochybují, že **Hospodin zachraňuje ty, kdo mu důvěřují.**

Možná i ve tvém životě je něco, čeho se bojíš. Něco, z čeho máš strach... I ty smíš důvěřovat Pánu Bohu! I ty si smíš od něho v modlitbách vyprošovat odvahu. On i tebe chce zachránit... Ale nezapomeň – našim největším nepřitelem jsou zlé myšlenky, které nás nutí říkat a dělat špatné věci, ubližovat druhým a myslet jen na sebe. Proti tomu máme především bojovat! A především od toho nás chce Bůh zachránit.

Jak to tehdy dopadlo? Židé se tedy shromážдили, jak povoloval nový královský výnos. Bojovali proti těm, kteří je nenáviděli. A bylo to zase jako za dávných časů, když Hospodin bojoval za svůj lid. Židé své protivníky porazili. **Hospodin skutečně zachraňuje ty, kdo mu důvěřují!** Zastává se slabých a ukřivděných...

VII. SVÁTKY PŮRÍM

Dalšího dne si židé konečně mohli vydechnout. Teď jim nastaly pravé dny pokoje. Radovali se, oslavovali, posílali si dárky a nezapomínali ani na chudé. Ve výročí dne, kdy dosáhli odpočinutí od nepřátel, tedy druhého dne po boji, slaví židé dodnes svátky půrím, svátky losů. Připomínají si, nebo spíše znovu prožívají, jak Hospodin změnil jejich losem určený úděl. Měli být zahubeni - a místo toho jim Bůh daroval radost a pokoj. Nechtějí nikdy zapomenout, že **Hospodin zachraňuje ty, kdo mu důvěřují.** I my si to dnes připomínáme, abychom na to nikdy nezapomněli. Abychom vždycky Pánu Bohu důvěřovali.

MODLITBA

Náš nebeský Otče, děkujeme ti, že tobě můžeme vždycky důvěřovat. Děkujeme ti, že zachraňuješ každého, kdo na tebe spoléhá. Prosíme tě o moudrost a odvahu, když si nevíme rady, když máme strach nebo když se nám zdá, že jsi daleko. Prosíme tě o sílu bojovat proti zlým myšlenkám a sobectví. Zachraň nás ty sám. Prosíme tě o sílu vždycky ti důvěřovat celým srdcem. Amen

podněty pro rozhovor:

- myslíte se, že někdo proti křesťanům potají spřádá nějaké hrozivé plány? Mohlo by se takové spiknutí vydařit? Už se to někdy povedlo?
- znáte někoho, kdo ve společnosti dosáhl vlivného postavení a dlouho tajil, jakého je vlastně původu? V jakém typu společnosti či společenství není zapotřebí, aby člověk tajil svůj původ? Co znamená - žít svůj život inkognito?
- můžeme některá nenadálá vysvobození, prezidentskou amnestii nebo některá dobrá rozhodnutí vlády chápat také jako rozhodnutí ovlivněná vědomím odpovědnosti za národ, za utlačovanou skupinu atp.?
- kdo má dnes za úkol, aby lidé byli informováni odpovědně a jednali podle toho?
- nebylo to od Ester příliš riskantní a zbytečné, že se odvážila dát všanc i svůj život? Neměla se ukonejšit známým rčením, že "nebude hasit, co ji nepálí" a že není zapotřebí do ničeho zasahovat, protože "boží mlýny melou pomalu, ale jistě" ?
- co připomínají svátky púrím? Co připomínají vánoce, velikonoce? Chtěli byste mít v "křesťanském" kalendáři také takové svátky?
Poznámky: největší potíže mi dělalo vyrovnat se s tím vyvražďováním. Přiznávám, že jsem něco i opsala z „Cesty Božího lidu“. Neodbytně mě u toho napadá otázka, jestli i křesťan může vzít do ruky zbraň, bránit život svůj a svých blízkých, jako to udělali například **husité**? - navrhuji přidat k podnětům pro rozhovor.

- píseň z tábora

Úzkost a radost Ester

Achašveroš pije, baští - jé, je, je
po půl roce volá Vašti - jé, je, je
Předved' se nám celá krásná,
/:ať je moje sláva jasná:/ - jé, je, je

Vašti však poslechnout nechce - jé, je, je
a král se jí zbaví lehce - jé, je, je
Před krále pak předstoupila
/:co v konkurzu oslnila:/ - jé, je, je

O Vašti už nestará se - jé, je, je
a diví se Ester kráse - jé, je, je
Netuší, že Izraelka
/:je tahleta krásná holka:/ - jé, je, je

Sotva se král s Ester žení - jé, je, je
ocitne se v ohrožení - jé, je, je
Mordokaj však zradu čuje
/:a zrádce vyřadí z boje:/ - jé, je, je

Haman, ten je z Amáleka - jé, je, je
král řek', ať se před ním kleká - jé, je, je
Jen Mordokaj, ten nekleká,
ať se Haman jak chce vzteká...
"Nepokleknu před člověka!" - né, né, né

Zákon smrti Židům vládne - jé, je, je
na Ester ta tíha padne - jé, je, je
Třetího dne vykročila
/:před krále se odvážila:/ - jé, je, je

Král se od ní pozvat nechal - jé, je, je
s ním proradný Haman spěchal - jé, je, je
Mordokaj mu radost kazí
/:tak ho na kůl zítra vrazí:/ - jé, je, je

Ráno se však Haman diví - jé, je, je
král si v noci přečet' knihy - jé, je, je
Teď mu opak přikazuje,
Mordokaje odměňuje,
všechnen lid mu aplauduje - jé, je, je

Katastrofa nekoná se - jé, je, je
díků Ester a její kráse - jé, je, je
Haman a s ním jeho plány
/:budou navždy zpřetrhány:/ - jé, je, je

Den zkázy se v radost mění - jé, je, je
nastalo vysvobození - jé, je, je
Na paměť té velké slávy
/:Židé dodnes púrím slaví:/ - jé, je, je

JÓB

Jb 1,1-22; 2,1-13; 42,1- 16

Žalm 139,5-6+14 Sevřel jsi mě zezadu i zředu, svou dlaň jsi položil na mě. Nad mé chápání jsou tyto divy, jsou nedostupné, nestačím na to. Tobě vzdávám chválu za činy, jež budí bázeň.

LITURGICKÉ ČTENÍ
Job 1,6-12

PÍSNĚ:

Prosba (S 278, EZD 675 (zprostřed našich nouzí voláme Přijď, protože víme, že byl a bude dán)); V těžký čas zármutku svého (EZ 77,1-7); Nezná tu nikdo (S 217); Kde Pane jsi? (S 143); Přímlyvný zpěv (BTS 44, S 387); De profundis (S 327); Poděkujme Pánu svému (BTS 28); S 146 - Kdo chce dál; S 76 - Hospodine, Pane náš; S 255 - Plné ruce, plná ústa díky; S 161 - Kéž bychom to uměli S 319 - Svý kroky rozezpívej S 338 - Tobě Pane díky.

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

- **rozhovor satana s Hospodinem** (1. a 2. kap.) představuje jakousi "nebeskou scénu" postavenou nad scénou "pozemskou". Dramatické rysy nese celá kniha Jób. Na úvod je dáno čtenáři či posluchači shlédnout i to, co se děje "v prvním patře". Ve světle těchto sdělení může pak posuzovat výpovědi, rady a náboženské úsudky, zaznívající z úst Jóba, jeho ženy a především jeho přátel.

Čtenář si díky tomu může uvědomit, že utrpení, které na Jóba přichází, v žádném případě není Božím trestem, ani svévolným trápením. Jóbova věrnost Hospodinovým nařízením se projevuje i uprostřed utrpení - odchází do ústraní a sype se popelem, kaje se. Ale on nechápe své utrpení jako trest Boží - to vysvítá z jeho trvání na vlastní bezúhonnosti. Tímto způsobem je naznačeno, že neplatí zákonické dogma "zbožným se daří dobře a bezbožným zle".

Můžete dětem připomenout, že podobně reagoval Mordokaj z příběhu o Ester: když je spolu se svým lidem zasažen nezaslouženým zlem, hrozbou genocidy, vyjadřuje svou bolest - a adresuje ji Bohu. (Est 4,1) Jób bere utrpení jako tíživou a nepochopitelnou součást lidského života: "To máme od Boha přijímat jenom dobro, kdežto věci zlé přijímat nebudeme?" (2,10)

- **měj si ho v moci, avšak ušetři jeho život** - Bůh nedopouští zlo jako svévolnou zkoušku a nečeká s napětím, jak obstojíme. Bůh není zvědavý. Tento rozkaz naznačuje, že zlo nemá větší moc než Bůh. Zlo projevující se jako násilí, zchudnutí, přírodní katastrofa, ztráta dětí, nemoc a nespolehlivost nejbližších (vlastní žena a tři přátelé) nemůže rozvrátit vše, co se mu zachce. Zlo nedokáže překročit hranice stanovené Hospodinem. Podobné stanovení hranice Hospodinem vidíme v Kristově utrpení, ukřížování a vzkříšení. Kristus sice nebyl uchráněn před smrtí, ale Hospodinovo dílo záchrany nebylo rozrušeno, ani dočasně ztlumeno k nečinnosti - Vzkříšený promlouvá ke svým učedníkům a posílá je do celého světa.

- **jóbovská důvěra Hospodinu** ukazuje směrem k jákovovskému zápasu u potoka Jabok (Gn 32, 23nn) - tento zápas je viditelný zejména v kap. 19 (19,5). Jóbův zápas není lehký. O blízkost Boží se může připravit jen Jób sám (3,1) - svým zoufalstvím a zklamáním. Jóbův zápas je opravdový, ne nezávazná úvaha o úloze utrpení v našem životě.

- **výběr probíraných kapitol** odsunuje do pozadí motiv obtížnosti zápasu. Nabízí Jóbovu pokoru a pak již jen šťastný konec (Jb 42). Jóbův zápas s řešením zbožných přátel není připomenut. Zejména starším dětem bychom měli motiv vzdoru a zápasu připomenout. Jób i problém utrpení potom bude méně čítankově uhlazený.

Do vyprávění jsou proto zapracovány i nejdůležitější motivy z řečí v Jb 3-41, které tvoří podstatnou část této biblické knihy.

- **krize důvěry** - Jóbova manželka prožila všechny tragedie společně s Jóbem a dochází jí trpělivost. Také ona (podobně tři přátelé) podléhá přesvědčení, že hříšníci jsou trestáni chudobou, nemocí, životními tragediemi. Jóbův zhoršující stav ji v tomto dogmatickém pohledu jen utvrzuje. Přestává Jóbovi věřit. V její otázce slyšíme výsměch i moralistickou nadřazenost: "Ještě se držíš své bezúhonnosti?" (2,9) Za otázkou slyšíme i výčitku: "Jóbo, ty mi něco tajíš!" Takové obvinění slyšíme často z filmů, v nichž životní partneři ve snaze vyvrátit na toho druhého hrají "manželské judo". Jóbova žena podezřívá svého partnera ze zrady. Její následující slova stupňují její podezření: "Zlořeč Bohu a zemři." Její výzva znamená: "Stejně pohrdáš Bohem, stejně něco tajíš. Dokonej veřejně slovy to, co činíš svými utajovanými činy, a zemři, zasloužíš si to."

- **Jób přimluve** - (42,8-9) - ten, který musel snášet zbožné vysvětlování, se nakonec za své "trapiče" přimlouvá. Tento motiv zástupnosti dodatečně podtrhuje, že nejtežším týráním a utrpením pro Jóba bylo vysvětlování a dorážení jeho přátel.

- **knih Jób není jen o utrpení**, ale také (a možná hlavně) o Božím majestátu, Boží svrchovanosti, jde tu o Boží čest. Jób se přes poznání Boží velikosti dostává od dovolávání se svých práv (k čemuž ho přiměli přátelé tvrzením, že spravedlivé Bůh vždycky odměňuje) k obdivu a pokorné vděčnosti. Kniha Jób ukazuje, že „výhrady a připomínky, utíkání do vzpomínky ... vzdychání nad situací zlou, jsou slepou cestou. Kdo chce dál, ten musí cestou chval...“ Je o tom, že „...za vše, co nám dává, za vše, co nám bere, patří Pánu sláva.“

2. ÚSKALÍ PŘÍBĚHU:

- zřejmě se nám nepodaří předestřít dětem hloubku jóbovského zápasu. Děti, které nejsou těžce zdravotně postižené, sice také prožívají své problémy jako tragické, ale velice často se přes utrpení své i cizí přenesou povzdechem: "To byl dnes smolnej den."

- děti také strádají, ale dovedou se upnout rychleji a v plné síle k něčemu nadějnějšímu. Nejčastěji své strádání transponují nebo vytěsňují do nervózního jednání, zatrpklosti, agresivity a nedovedou ještě tak jako Jób existenciálně promýšlet a přijmout utrpení. Spíše než na hloubku Jóbova utrpení upozorníte děti, že odmítá obvyklé zatrpklé mudrování nad otázkou, zda je utrpení zasloužené nebo nezasloužené. Proto své ženě odpovídá: "To máme od Boha přijímat jenom dobro, kdežto věci zlé přijímat nebudeme?" I toto bude pro děti velmi obtížně pochopitelné - to dosvědčují např. neustálé hádky mezi sourozenci - co je spravedlivé a co není (já jsem dostal jen to a on dostal to a ještě to).

- deprivované dítě si neklade "jóbovské" otázky, ostatní děti také většinou ne. Upozorníte dospívající děti na to, že právě uvědoměním si "jóbovských otázek" začíná mladý člověk překračovat práh dětství. (Jde o začátek, protože existují ještě další okruhy otázek.)

- připomeňte dětem, že zlořečení není pouhé nadávání. Jób by se zlořečením zřekl společenství s

Bohem a též s lidmi. Zlořečení uzavírá do osamocení. Je odmítnutím Boží smlouvy, její "životodárné" a směřovací moci. Jób odmítá přerušit rozhovor s Hospodinem a svou ženu označuje za bláhovou (2,10), tj. za pochybnou o Boží přítomnosti. Odmítá vidět své utrpení jako zasloužený trest. Proto je odhodlán přijímat od Hospodina i utrpení, nikoli však jako trest. (2,10) Zde se otevírá prostor pro jiné pochopení utrpení, než jakého jsou ve svém předsudečném myšlení schopni tři Jóbovi přátelé a též jeho vlastní žena.

- nemělo by nám uniknout, že smrt není viděna jako to nejhorší v životě člověka: "Byť mne i zabil, což bych v něho nedoufal?" (Jób 13, 15) Podobně "biblicky" myslí Jan Hus. Pro něj také nebyla nejtěžším problémem smrt, nýbrž zrada Kristovy pravdy. Zrada, která by mohla rozvrátit hodnoty a životní směřování mnohých. Jób není uhranut smrtí, není pro něj rozhodující a fascinující skutečností. (13,15) Až pro některé moderní myslitele a režiséry se stala myšlenka na smrt zásadním otřesem, který uvádí do nebývalého myšlenkového pohybu.

- mlčení přátel (sedm dní) bychom neměli interpretovat bez přihlídnutí k jejich dalšímu působení: obviňování a předsudečnému moralizování. Přátelé se projevují spíše jako "špatní faráři", kteří neumějí trpícím naslouchat, místo toho obhajují a vysvětlují Boha a vynášejí soudy a obvinění. Problematičnost "přátelské pomoci" oněch tří zbožných "znalců" podtrhne vystoupení mladého Elihu (kap. 32-37) a řeč Hospodinova (38-39).

- úvod knihy Jób není popisem či reportáží, jak to vypadá před Božím trůnem. Jde o děj, který má vztah k tomu, co se potom děje na zemi. Nezapírejme, že jde o literární konstrukci. Tak jako Ježíš používá podobnosti, aby odhalil něco důležitého z povahy Božího království, užil autor knihy Jób obrazu nebeského dvora, aby v souvislosti s pozemskými rozhovory a hledáním odhalil, jak scestné může být lidské vysvětlování a zdůvodňování utrpení.

Jak ovšem při vyprávění mladším dětem zpracovat skutečnost, že Jób o tomto rozhovoru neví. Ví o něm vypravěč a čtenář. Je zde tedy z důvodů pedagogických (pro dospělého čtenáře). Zda je tento úvod též pedagogicky vhodný pro děti? Zda máme pro děti příběh "odlehčit" tím, že pojmem utrpení jen jako zkoušku, k níž Bůh trpně přihlíží? Nezlehčíme tím pro děti celou problematiku utrpení? Dovede dítě pochopit, že některé utrpení zpětně můžeme přijmout jako zkoušku a jiné nikoli? Utrpení, které na Jóba přichází, ponechte v jeho tíživosti a nesrozumitelnosti. Tím se dětem přiblížíme víc než nějakým dogmatickým "úletem". Bylo by neštěstím, kdyby vznikl v dětech dojem, že si Bůh přeje lidské neštěstí anebo že nezúčastněně přihlíží, zda člověk zkoušku vydrží. Lépe je připustit, že něčemu nerozumíme a je to tíživé, než vytvářet rádooby "láskyplná a zbožná" dogmata.

- příběh pracuje s několika perspektivami zároveň - s pohledem "z nebe", Jóbovými očima, očima ženy či přátel - a také přiznaně počítá s perspektivou "čtenáře". Zejména pro mladší děti je třeba udržet jednu vypravěčskou perspektivu.

3. Metodické pokyny k obrázku:

Úkol z obrázku můžete použít jako motivační uvedení. Pak děti spojují linkou, s čím by podle nich měli přátelé přistupovat k tomu, kdo trpí nebo koho potkalo neštěstí. Vaše vyprávění jim potom ukazuje biblické řešení tohoto úkolu a vy s nimi můžete mluvit o tom, zda se s ním jejich návrh shoduje nebo ne. Pokud zařadíte zpracování obrázku po vyprávění, zjistíte, zda jste vykládali tak srozumitelně, aby to děti pochopily, a máte možnost to případně ještě uvést na pravou míru.

4. POMŮCKY

Obrázek postiženého člověka, oblasti postižené povodní; telefonní seznam; seznam čísel tísňového volání.

obrázek divadelní scény (na ní můžete předvést "literární schéma" knihy: nebeský dvůr i Jób jsou "na jevišti", my jako posluchači sledujeme dění z "hledišť")

Modré z nebe - časopis Diakonie ČCE; výroční zprávy střediska Diakonie Rolnička Soběslav, Betlém Klobouky aj.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

pro mladší školní věk

Ukažte dětem obrázek těžce postiženého dítěte, jak si hraje nebo zpívá (najdete je např. v reportážích ze středisek Diakonie, výroční zprávy Rolničky Soběslav, Betléma Klobouky aj., popř. obrázky z olympiády tělesně postižených). Pomocí tohoto materiálu můžete ukázat, že postižení a s ním spojené trápení nemusí vést k zahořklosti.

Při vyprávění o Jóbovi pak vyprávějte o jeho ztrátách a zdůrazněte, že ani Jób nezahořkl, i když přišel o všechno. K zahořklosti a pocitu "prokletosti", odsouzenihodnosti ho naopak vedla jeho žena a přátelé, ale on jim úspěšně vzdoroval.

pro střední a starší školní věk

Navštívili jste někoho těžce nemocného? O čem jste se s ním bavili? Byli jste zvědaví, jak se to stalo? Vypytávali jste se, nebo jste čekali, o čem bude vyprávět on sám?

Stalo se vám někdy, že jste se ocitli ve velkém trápení? Pomohlo vám, když se o tom s vámi někdo bavil? Naslouchal vám, nebo se vám snažil hlavně poradit?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro mladší školní věk:

Knihy Jób výrazně přispívá k překonání takového přístupu, který utrpení pojímá a vysvětluje jako trest, odplatu a pod. Následující návrh zpracování vyprávění pro mladší školní věk už z tohoto účinku vychází. Pročtete si pozorně poslední úskalí a motivaci pro mladší školní věk. Jsme přesvědčeni, že si tento katechetický posun můžeme dovolit a jsme přitom právi zvěstnému zaměření knihy.

I. Motivace

II. Jób ztrácí svých sedm synů, tři dcery a velký majetek

III. Na Jóba přijde zlá nemoc; manželka ho podezívá, že si to vše "zasloužil"

IV. Tři přátelé Jóbovi vysvětlují, že teď už se nesmí nikdy z ničeho radovat

V. Jób se odmítá považovat za odsouzeného, k životu bez radosti a v izolaci

VI. Hospodinova odpověď přátelům i Jóbovi

b) poznámka a osnova pro střední a starší školní věk:

Rozhovor vyvolaný navrženou motivací se pokouší zmapovat téma z obou stran - z pozice "navštíveného utrpením" i z pozice přátel. Pakliže se rozhovor a sdílení zkušeností povede a vyplynou z nich jasné pozice (někdo tvrdí, je potřeba pomoci radou a vysvětlením, někdo naopak, je třeba umět naslouchat), nahradí pro naše účely do značné míry scénu u nebeského dvora a my se můžeme pustit rovnou do vyprávění o Jóbovi a přátelích. V takovém případě postupujte podle osnovy:

Motivace

- I. Jóbovi přátelé uslyšeli o neštěstí, které ho postihlo, a přicházejí k němu
- II. Přátelé mu vysvětlují, že si své utrpení rozhodně něčím zasloužil
- III. Jób se brání
- IV. Přátelé jsou vůči jeho situaci "hluší"
- V. Bůh napomíná přátele a Jóbovi vynahrazuje, oč přišel

Nebo vyprávějte podle následující osnovy a rozhovor vedte nad pracovním listem.

- I. Jób je považován za zbožného, na kterém je vidět Boží přízeň
- II. Hospodin vyhovuje satanově žádosti, ale satan se nestává všemocným
- III. Služebníci přinášejí tragické zprávy, Jób přesto nezatrpká
- IV. Další satanova žádost, další kolo utrpení - Jób přesto Boha neproklíná
- V. Přátelé chtějí Jóba utěšit a proprat jeho svědomí
- VI. Jóbův zápas - Jób nakonec uznává svou nehotovost k porozumění Božím záměrům s lidmi
- VII. Bůh napomíná přátele
- VIII. Jób opět obdařen a umírá "stár a sytý dnů"

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Na začátku se ptejte děti, co všechno dostáváme od Pána Boha. Zapište to na tabuli nebo velký papír.

Už se tě někdy někdo zeptal: „A co máš z toho, že věříš?“ Měli bychom co vypočítávat. Ale pozor! Není to přímo ďábelská otázka? Změnila by se tvoje nebo moje víra, kdyby nám Bůh všechny tyto věci (viz *chvilka vděčnosti*) nedával? Satan, Boží nepřítel, nás rád osočuje, že věříme jenom proto, že z toho něco máme. V Bibli je o tom jedna krásná dlouhá báseň. Vypráví o muži jménem Jób.

II. JÓB JE VYDÁN ZKOUŠCE

Jób byl vznešený, bohatý, bohabojný muž. Měl velká stáda, množství služebnictva, velkou rodinu a také velkou zodpovědnost. Za svých sedm synů a tři dcery se každý den modlil a přinášel Bohu oběti, přestože byli dávno dospělí a bydleli ve svých domech. A právě tohoto muže satan našel: „Bodejť by nevěřil, vždyť z toho „něco“ má!“ Pán Bůh však důvěřoval Jóbovi, že ho nezištně miluje z celého srdce. „To se přece dá snadno vyzkoušet,“ pokračoval úlisně satan. „Zkus mu vzít, co má, a uvidíš, že ti bude zlořečit!“ Tak Jób přišel v jeden den o všechna stáda, o své služebnictvo i o své děti (*škrtejte nebo mažte věci z chvilky vděčnosti až na tabuli – papíře zůstane jen život a zdraví*). Ze všech stran se na něho valily zlé zprávy. Jób na znamení smutku roztrhl své šaty a sklonil se se slovy: „Hospodin dal, Hospodin vzal. Jméno Hospodinovo buď požehnáno.“

Jenže satan nepřestává útočit: „To se přece nijak nedotklo jeho vlastní kůže; kdybych tak směl sáhnout také na Jóbovo zdraví!“ A Bůh mu to dovolil (*škrtněte nebo smažte i zdraví; zůstává jen život*). Na Jóbově kůži se objevila spousta ošklivých, bolavých vředů. V ústraní se Jób posadil do popela, bolavé vředy měl brzy celé rozškrábané. A tak přišel Jób nejen o majetek, o svá stáda a své děti, ale i o svou pověst a postavení, o své zdraví i o společenství s druhými lidmi (*pod život napište utrpení*). A také o důvěru své ženy. Doposud prožívali všechny rány spolu. Teď ho i jeho vlastní žena obvinila: „Ještě chceš tvrdit, že jsi nic neprovedl? Něco skrýváš! Přízeň se a zemři!“ Jób jí odpoví: „To máme od Boha přijímat jenom dobro, kdežto zlé věci přijímat nebudeme?“ Jób zůstal Bohu věrný (*připište věrnost*). Ale co když jeho nemoc bude trvat dny, týdny, měsíce?

III. JÓB ČEKÁ POTĚŠENÍ – DOČKÁ SE POKUŠENÍ

O Jóbově utrpení se dověděli jeho přátelé Elifáz, Bildad a Sófar. Přicházejí za ním. Přicházejí, aby ho potěšili. Jak je ten Jób zbědovaný! Ani ho nemohou poznat! Propukli v hlasitý pláč. A pak sedí, mlčí... Celý den, celý týden. Pak Jób už to mlčení nevydrží. „Kéž bych byl raději mrtvý, kéž bych se raději vůbec nenarodil! Proč mě Bůh tak trápí?“ „Jóbe, vždycky jsi byl tak moudrý a rozvážný, ostatní jsi povzbuzoval,“ zkouší to Elifáz. „A teď, když došlo na tebe, ztrácíš hlavu. Copak někdy zahynul nevinný člověk? Trápení přece patří k životu. Podvol se mu a uvidíš, že se ti bude zase dobře dařit.“ Tohle má Jóba potěšit? Tenhle výhled? Není to spíš pokušení? Copak to někdy i satan, že Jób věří, aby se mu dobře dařilo?

„Ale kde mám brát sílu to vydržet?“ běduje Jób. „Bože, vidíš, jak tu ležím v prachu, jak mi kůže puká a mokvá. Proč? Já jsem přece nic neprovedl!“ (*Připište zoufalství*). To nemůže slyšet Bildad: „Jóbe, přece nechceš tvrdit, že je Pán Bůh nespravedlivý! Vždycky to bylo tak, že dobře se daří tomu, kdo si to zasloužil. A když někdo trpí, určitě něco provedl. A tvoje děti si to taky určitě zasloužily! Hledej Boha a zase se ti bude dařit dobře.“ Jenže copak je Boží spravedlnost za zásluhy? To Jób ví, a proto namítá: „A kdo je tak spravedlivý, aby mu Bůh musel dávat dobré věci? Podívej se, jak je Bůh veliký a moudrý, podívej se na jeho stvoření. Jeho můžu jenom prosit o milost. Věřím, že Bůh je nejenom spravedlivý, ale i laskavý a odpouštějící.“ „Bože já věřím, že ty jsi milosrdný. K čemu ti tedy je, že mě tak týráš? Vždyť jsi mě sám stvořil, proč mě teď chceš zahubit?“ modlí se Jób. Jsou to žaloby a nářek, ale nepřestává se modlit. A to je důležité. Aby se člověk nepřestal modlit, ať se stane co se stane.

IV. JÓB OBVIŇUJE BOHA Z NESPRAVEDLNOSTI

„Co to tu vykládáš?“ rozhňuje se Sófar. „I kdyby tě Bůh trestal dvakrát víc, zasloužíš si to. Naprav svoje srdce a Bůh změní tvůj úděl.“ Jednoduchý recept. Jenže je v něm víc pýchy než soucitné lásky. Copak si člověk může na Bohu požehnání vynutit, třeba i pokáním? „Sežrali jste všechno moudrost světa? Posmíváte se mi?“ dává Jób průchod svému zoufalství. „Vám Bůh odpovídá! Vy jste v pohodě! Ale je to výsledek vašeho spravedlivého jednání, nebo dar Božího milosrdenství? A vůbec, potřebuje snad Bůh advokáty, jako jste vy? Zmlkňte, já se chci hájit před ním. I kdyby to měl být můj konec. Ale já věřím, že on se mě zastane, že mě zachrání.“ „Bože, prosím, mluv se mnou! Řekni, čím jsem se provinil? Proč se přede mnou schováváš?“

Přátelé dál přesvědčují Jóba, že utrpení je vždycky trestem za provinění. A odvolat se k Bohu? Čiré bláznovství! Copak Jób neví, jak dopadnou ti, kdo jsou vzpurní proti Bohu? „To jsem slyšel už mockrát, to mi nepomůže,“ přerušil je Jób. „Kdybyste vy byli na mém místě, mluvil bych s vámi jinak. Dodával bych vám odvalu, projevoval soustrast. Přátelé se mi posmívají, Bože, zastaň se mě!“ Ale to Bůh už přece dávno udělal! Bůh se za Jóbův věrnost zaručil. Jenže Jób o tom přece nic neví! Netuší, že teď jde ne o jeho, ale o Boží čest. Zůstane Jób Bohu věrný, nebo vyhraje satan?

Mluvení přátel Jóba jen mučí. „Jak dlouho mě ještě budete trápit svým mluvením?“ brání se Jób. „Podívejte se, jak trpím. Jsem

kost a kůže. Všichni si mě hnují, ani můj otrok už mě neposlouchá... Aspoň vy se smilujte, vždyť jste moji přátelé. Ale já se s Bohem setkám. Já vím, že poslední slovo nad mým životem bude mít on. On je můj vykupitel, on se mě zastane! On mi nakonec zjedná právo!“
Právo? Jaké právo? Snad právo na požehnání za vzorný život? Tim ale Jób říká, že teď Bůh spravedlivý není! (*Připište obviňování Boha.*)

Přátelé nedbají na Jóbovu bolest a dál si vedou svou. A Jób pokračuje: „Bůh mi křivdí, ale i když mě bolest rozdrívá, já se ho nevzdám! Nikdy mu nepřestanu být věrný! Ta vaše moudrost je mi k ničemu. Nedá mi odpověď na moje otázky. Proč tak trpím, to ví jen Bůh. Kdysi mi žehnal tak, že jsem mohl i pomáhat mnoha lidem. Teď po mně ani pes neštěkne... Moji přátelé říkají, že je to trest. Ale za co? Opakuji si tvá nařízení, Bože, a žádné z nich jsem neporušil. Čekám na tvoji odpověď!“

V. JÓB POZNÁVÁ BOŽÍ MAJESTÁT

Do ticha, které nastalo, vpadne hněvivě mladík Elihú: „Už nemohu mlčet. Posloucháte vy vůbec, co Jób říká? A ty, Jóbe, tvrdíš, že tě Pán Bůh trestá nespravedlivě? No to je teda nerozum! Když se člověku dobře daří, snadno propadne pýše. Proto na nás Pán Bůh sesílá všelijaké utrpení, aby nás zase vrátil k pokoře. Chce nás zachránit před námi samými. Jen nerozumní se v utrpení zatvrdí a zůstávají v hněvu, bouří se proti Bohu. Měl by sis radši připomínat Boží divy, chválit je a opěvovat. To je ta nejlepší cesta: zpívat k Boží chvále!“ (*Připište Boží velikost*) Nejlepší cesta i pro mne a pro tebe. Až ti bude těžko, vzpomeň si: „Kdo chce dál, ten musí cestou chval...“

Ale to už Jóbovi ze smřště odpovídá Bůh sám. Teď snad Jóbovi odpoví na jeho palčivé otázky. Jenže Bůh mluví úplně jinak: „Kdo si to tu pouští pusu na špacír? Kdo se mě odvažuje poučovat a obviňovat? Kde jsi byl, když jsem vyměřoval zemi a moře? Jsi to snad ty, kdo řídí pohyb hvězd, kdo dává životodárný déšť a úrodu? Ty snad krmiš lvy a krkavce, pomáháš na svět přivádět mláďata kozorožcům a laním? Můžeš snad zkritit divokého osla či jednorozce? Musí všechno sloužit k užítku člověku? Učil jsi běhat pštrosa a koně, létat sokola a orla?“ Jób zmlkl: „Jsem tak maličký...“ „Zkus vládnout světu,“ nabízí mu Bůh. „Zkus nastolit spravedlnost, udržet na uzdě zmatek, rozvrat a spoušť. Oblud, které jsem stvořil, se člověk děsí. Kdo se chce přít se mnou?“

VI. JÓB POKORNĚ PŘIZNÁVÁ BOHU PRÁVO

Jób pokorně uznává: „Ty, Bože, můžeš všechno. Nerozuměl jsem tomu... Člověk nemá na to, aby tomu rozuměl. Znal jsem tě jen z doslechu, ale teď tě znám doopravdy. Lituji toho, jak jsem o tobě mluvil.“ Jób už se neptá na své trápení. Má úplně jiné otázky. Ptá se po Bohu a je plný vděčnosti (*připište pokoreni*).

VII. JÓB ZPROSTŘEDKUJE BOŽÍ MILOSRDENSTVÍ A JE ZAHRNUT MILOSRDENSTVÍM

Boží hněv se teď obrací proti Jóbovým přátelům. Nevzdali chválu Bohu a trápili Jóba zákonickými poučkami. Ale Jób se teď za ně přimlouvá. A Pán Bůh se nad nimi smiluje. Svým milosrdenstvím a požehnáním zahrne i Jóba (*připište požehnání*). Bude mít novou rodinu a majetku dvakrát víc, než měl na začátku. Není to odměna za Jóbovu věrnost ani splacení Jóbových nároků za utrpené škody, je to dar veliké Boží milosti. Jób už to nikdy nezapomene. Vždycky už uvidí nejdřív Boží vznešenost. Nezapomene, že: „Kdo chce dál, ten musí cestou chval...“ A ty?

MODLITBA

Hospodine, Pane náš, my tak často zapomináme, jak veliké je tvoje jméno po vsí zemi. Vidíme jenom svoje trápení a svoje bolístky. Prosíme, dej se nám poznat jako Jóbovi. Nauč nás spoléhat na tebe. A nauč nás potěšovat a povzbuzovat druhé, kteří mají nějaké trápení. Nauč nás být milosrdnými a trpělivými. Nauč nás přinášet jim potěšení a ne pokušení. Amen

7. PODNĚTY PRO ROZHOVOR:

- co jsou to "Jóbovy zvěsti"?
- znáte nějaké těžce postižené a přesto radostné dítě nebo dospělého člověka?
- je zdraví tou nejdůležitější hodnotou na světě? Co přejete svým rodičům k narozeninám - hlavně zdraví?
- nemoc chápeme jako špatný zdravotní stav zaviněný virovým nakažením, hospodářský krach jako důsledek špatného podnikání, povodeň jako následek našeho špatného přístupu k přírodě a regulaci řek. Nebo jste se setkali s jiným názorem, že např. povodeň postihla mnohé lidi oprávněně? Co lze o tom říci na základě Jóbova příběhu?
- jsou-li lidé postiženi nějakou dlouhotrvající nemocí, neptají se, zda jejich nemoc není nějakým nepochopitelným trestem pro ně nebo pro celou rodinu?
- myslíte si, že dospělí lidé mohou mít tak závažné problémy, že kvůli nim musí jít do psychologické poradny?
- jak se chová zatrpklý člověk? Dovedeme si to představit, nebo jste to už také zažili?
- je bezohledné vyptávat se těžce postiženého, jak se mu to stalo? Napadlo vás někdy, že se nemusíme a nemáme vyptávat na všechno, co vidíme? Jak se projevuje trpělivost?
- znáte telefonní číslo tísňového volání - např. pomoc pro děti?

38

NÁVRAT ZE ZAJETÍ A STAVBA CHRÁMU

12.6.2005

Ezd 1,1-11; 3,1-4.10-13; 4,1-24; 5,1-2; 6,15-22; Neh 8,1-6

VSTUPNÍ VERS

Žalm 126,3 Hospodin s námi učinil velké věci, radovali jsme se.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Ezd 1,1-5

PÍSNE

Prosba (BTS 34, S 278, - zprostřed našich nouzí voláme Přijď, protože víme, že byl a bude dán); Vše, co má dýchání (BTS 16); Posila na cestu (S 135); Bojujte dál (S 17); Poděkujme svému Pánu (BTS 28); Pán Bůh je síla má (EZ 182, BTS 42); Bůh je zástita má (S 23); Radujte se, bratři (S 284); Vozíčku ke mně leť (S 377)

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

- **Kýrova říše** - byla jedním z mnoha mocenských útvarů, které se v blízkovýchodním prostoru postupně střídaly a zasahovaly do života Izraele. Asyřané r. 721 př. Kr. vyvrátili severoizraelské království, r. 612 však sami podlehlí náporu Médů a Babylóňanů (dobyť Ninive). Babylóňané pak v letech 598 a 587 dobyli Jeruzalém, zničili chrám a odvedli do vyhnanství elitu z Judska. V polovině 6. století využil perský král Kýros rozporů mezi Médy a Babylóňany a založil mocnou říši (r. 546 si porážkou lýdského krále Kroisa zajistil Malou Asii, r. 539 porazil posledního babylónského krále Nabonida, r. 525 jeho nástupce Kambýsés dobyl Egypt; perskou expanzi

západním směrem zastavili až Řekové v bitvě u Marathónu r. 490).

- **Hospodin vzbudil ducha perského krále** (Ezd 1,1) - biblický pisatel rozeznává v určitých historických událostech Boží jednání. Kýra ovšem nelze idealizovat. Ani Izajáš (44,24n) Kýra neoslavuje jako osvoboditele, ale nazývá ho mesiášem, pomazaným - tedy uschnutým (Hospodinem) ke změně údělu Izraele. Víc od něj neočekává.

- **Kýros** se chová jako pravý starověký uchvatitel moci. Obnovuje "staré dobré pořádky", vzdává hold babylónskému božstvu Mardukovi. I Babylónci ho vítali jako obnovitele starých dobrých řádů a pořádků. Podobně "pragmaticky" vyhláší edikty, týkající se Židů, ve jménu "Hospodina, boha nebes" (Ezd 1,2). Izrael i další národy propouští ze zajetí. Mohou si obnovit svá kulturní společenství ve svých původních zemích. Kýros tedy není ušlechtilý nebo moudrý, popř. "osvícený" vladař starověku. Se zajatci sice nenakládá tak krutě jako Asýřané nebo Babylóňané, ne však díky humanitním ideálům, ale z pragmatických, politicko-náboženských ohledů. Chce obnovit řád světa tak, jak byl bohy určen kdysi na počátku (jak tehdy pohané věřili).

- **chrámové předměty**, které z Jeruzaléma odnesl Nebúkadnesar, vrací Kýros navrátilcům na znamení toho, že své rozhodnutí míní vážně.

- **království však není obnoveno**. Judsko bylo podřízeno samařské provincii a faktické moci se - místo davidovského krále - ujali kněží.

- **Ezdráš a Nehemjáš** - jsou v biblickém podání představeni jako "otcové nového judského souručenství". (Milan Balabán, Bojovníci a trpitelé, čti s. 85-91). V konečné podobě představují jakési "sběrné typy". Důležitá jsou jejich jména: Ezra = Pomoc; Nehemja = Těšitel (srv. Iz 40,1). "Po božské Pomoci (Ezra) mohl a měl nastoupit Těšitel (Nehemja)" - S. Daněk.

- **kniha Mojžíšova zákona** - (Neh 8,1) - knihy Mojžíšovy nebo jejich části, se staly ústředním bodem duchovního života lidu, a to nejen v Palestině, ale i v diaspoře, v Babylónii či v Egyptu. Místo zničeného chrámu se objevují synagogy, místo izraelského království mluvíme o židovstvu (C. Westermann, Tisíc let a jeden den, 188-191).

- **obnova chrámu a izraelského společenství** trvala dlouho. Obnova chrámu byla započata zřejmě roku 537 prvním hloučkem navrátilců. Po dočasném přerušení práce byla dokončena kolem r. 515 (Zerubábel). Ani vytvoření kněžského a levitského personálu nebylo jednoduché (Ezd 3; Ezd 8,15-20). Pevné společenství se vytváří teprve až za Nehemjáše (přichází do Judska kolem r. 445) a Ezdráše (kolem r. 400). Knihy Ezd a Neh nezachovávají chronologickou posloupnost, ale seskupují různé materiály podle tematických celků.

- **navrátilci odmítli spolupráci s dosavadními usedlíky** (Ezd 4, 2n), protože odmítali jejich "náboženské hnutí". "Lid země" nebyl pověřen k obnově chrámové bohoslužby Kýrem (4,3). U těch, kdo prošli zajetím, se projevila podstatná změna smýšlení: zajetí přijali jako krizi, která odhalila hloubku předchozí nevěry a nově umožnila porozumět posláni vyvoleného lidu. Tuto proměněnou duchovní perspektivu nebyli dosavadní usedlíci zřejmě schopni sdílet.

- **svátek stánků** je podzimní slavnost, při níž Izraelci opouštějí svá obydlí a týden žijí a stolují v provizorních budkách ze dřeva a rákosu, "aby vaše pokolení věděla, že jsem přechovával Izraelce ve stáncích, když jsem je vyvedl z egyptské země" (Lv 23,43). Na začátku budování chrámu si připomínají, že celé jejich dílo - i bohoslužba - bude mít smysl, bude-li je provázet Hospodinovo požehnání. Je to také slavnost sklizené úrody, dobře udělané práce, tedy slavnost vyjadřující vděčnost za Boží požehnání. Navrátilci začínají budovat chrám s vděčností za zdařené dílo. Konečně slavnost stánků je také slavností otevřeného společenství. "Při slavnosti se budeš radovat ty i syn tvůj i tvá dcera, tvůj otrok i tvá otrokyně, levijec i bezdomovec, sirotek i vdova, kteří žijí ve tvých branách" (Dt 16). Po sedm dní se ve stáncích setkávají rodiny, ale u stolu občas skončí i náhodný kolemjdoucí. Host není jen trpěn, hosta často prosí, aby zůstal a jedl s nimi. Budování chrámu a Jeruzaléma by tedy nemělo vést k uzavřenosti. Nově budovaný lid Boží si připomíná, že tu není pro sebe ale pro ostatní. Otevřenost a služba světu je jejím základním rysem. V této otevřenosti se ověřuje ryze její víry a oprávněnost její existence.

2. úskalí textu:

- před začátkem budování nového chrámu konají Izraelci bohoslužbu. Neměli bychom však v dětech vzbudit dojem, že bohoslužbou si vyvolený lid získá u Boha nějaké zvláštní výhody nebo úspěch jakéhokoli díla. To by byla magie - manipulace, zneužívání Hospodinova jména. Bohoslužba je prostě na začátku každé smysluplné obnovy.

- zejména za Ezdráše se izraelské společenství uzavírá do sebe (násilné rozloučení smíšených manželství Ezd 10). Ezdrášovské pojetí zákona je pak tvrdě kritizováno Ježíšem. Výběr kapitol z Ezd a Neh předestírá jen jeden rys izraelského společenství (otevřenost), který se však postupně vytrácel, až se ztratil úplně. (Kritikou postupně vzrůstající uzavřenosti a samospravedlnosti pak bude kniha Jonáš.) Podobně je pomínuta kající tradice (Neh 9), která má své liturgické zakotvení i v jiných částech Písma (Z 106 aj., popř. Sk 7 - Štěpánova řeč).

- na poexilním Izraeli vidíme, že původní otevřenost je vystřídána ezdrášovskou uzavřeností. Tím však není zrušen smysl slavnosti stánků. A především biblické texty v té době redigované (a to byla většina starozákonních knih) akcentují skrytě i naprosto zjevně povědomí, že vyvolený lid je tu jako požehnaný k požehnání druhým.

- ústřední místo Zákona - Tóry v životě obnoveného společenství neznamená ovšem hned zákonictví. Podle Neh 8,11 bylo ústředním motivem lévítského výkladu Tóry (8,7) zvěst útěchy.

3. Metodické pokyny

Ke zpracování obrázku je třeba připravit si nůžky, barevné papíry a lepidlo. Práci na obrázku lze začít a vzít ji jako podnět k rozhovoru: Byl to těžký úkol? Je těžké postavit skutečný kostel? Proč? Jaké potíže se mohou vyskytnout? Jaké může stavba přinést? Co je důležité pro to, aby se povedla? Může vést i úspěšná stavba k něčemu, co není dobré? Při vyprávění potom můžete upozornit, co všechno z toho, nač děti přišly, se v příběhu objevuje; jaké další komplikace ještě mohou nastat; zda přicházejí jenom zvnějšku a co je proto důležité.

4. pomůcky:

Reprodukce Rudolfova majestátu, Tolerančního patentu apod. (viz podněty pro rozhovor), obrázek Slavnosti stánků, obrázek svitku Tóry, Flanelograf II

5. motivační uvedení do příběhu:

Otázka pro mladší školní věk:

Víte, kdo je to zajatec? Na co každý zajatec nejvíc čeká?

Motivace umožní podtrhnout propuštění Izraele jako znamení Boží věrnosti a událost, podle vnějších znaků chatrnou, přece vidět jako významnou událost jednoho z "nových počátků" příběhu vyvoleného lidu.

Otázka pro **střední a starší** školní věk:

Na které panovníky vzpomínají čeští evangelíci s vděčností?

Připomeňte Rudolfa II. či Josefa II. - ač to nebyli vyznáním protestanti, přece jejich edikty umožnily evangelíkům rovnoprávný či alespoň tolerovaný život. Nepotřebujeme protekci, ale ty, kdo umožní svobodný život. Takto biblické podání připomíná Kýra - i když to žádný přesvědčený uctíváč Hospodina nebyl. Vděčnost v podání není konformismem, ale vděčností víry za uvolnění poměrů.

6. osnovy vyprávění:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

- I. Motivace
- II. Perský král propouští Izrael ze zajetí
- III. Stavba chrámu a úklady nepřátel
- IV. Proroci povzbuzují k dokončení stavby chrámu
- V. Obnovené dílo vrcholí slavností beránka - bohoslužbou
- VI. Ezdráš předčítá lidu zákon (Neh 8)

b) poznámky a osnova pro **starší** školní věk:

- I. Motivační otázka
- II. Jeremjášovo proroctví se naplňuje - Kýros propouští Izrael
- III. Na začátku všeho je bohoslužba
- IV. Důvody i úskalí odmítnutí spolupráce s neizraelskými
- V. Udavačství nepřátel přerušuje obnovu chrámu (Ezd 4)
- VI. Proroci vyzývají k odporu a k další práci
- VII. Obnovené dílo završuje slavnost beránka
- VIII. Ezdráš předčítá lidu zákon (Neh 8)

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Víte, kdo to je zajatec? A dokážete si představit, že byste byli takovými zajatci? Že by vás někdo na každém kroku hlídal a vy byste ho museli na slovo poslouchat? Dokážete si představit, že byste - jako zajatci - nemohli dělat, co byste si přáli? Že byste nemohli jít, kam byste chtěli? Po čem byste v takové chvíli ze všeho nejvíc asi toužili?

II. PERSKÝ KRÁL PROPOUŠTÍ IZRAEL NA SVOBODU

Po prohraných válkách, kdy jejich země zpustla a jeruzalémský chrám byl pobořen, byli Izraelci odvedeni do babylónské země. Stali se z nich zajatci, kteří museli poslouchat a dělat, co jim jejich vězňitelé nařídili. Došlo k tomu proto, že Izraelci opustili Hospodina a přestali mu důvěřovat. Babylónské zajetí trvalo mnoho desítek let. V té době daleko od domova Izraelci pochopili, že prohraná válka i následné zajetí jsou Božím soudem nad jejich nevěrou. Bylo jim to líto, činili pokání a v modlitbách volali k Bohu.

Hospodin na svůj vyvolený lid ani tenkrát nezapomněl. Zůstal mu věrný. Rozhodl se ho zachránit. Stalo se tak v době, když babylónskou říši přemohli Peršané. Nový král Kýros prohlásil, že Izraelce propustí na svobodu. „Kdokoli z vás se může vydat zpět do své země,“ znělo královo nařízení. A nezůstalo jen u toho. Král také povolil, že v Jeruzalémě smí Izraelci postavit svému Bohu nový chrám. Na důkaz toho, že své rozhodnutí myslí opravdu vážně, daroval král Kýros Izraelcům zlaté a stříbrné nádoby, které byly kdysi z původního chrámu ukradeny a odvezeny do Babylóna. Tak skončila doba dlouhého zajetí.

Hospodin svému lidu připravil nový exodus. Jako byli kdysi dávno vysvobozeni z Egypta, tak vycházeli na svobodu i nyní z Babylóna.

III. STAVBA OLTÁŘE A CHRÁMU

Když se Izraelci vrátili do Jeruzaléma, zjistili, že celé město je v troskách. Čekalo je mnoho těžké práce. Čím mají začít? Co je ze všeho nejdůležitější? Co mají udělat jako první? Ze všeho nejdříve obnovili kamenný oltář. Postavili ho na jeho původním místě. A hned nato začali kněží Hospodinu přinášet oběti, jak nařizoval Mojžíšův Zákon.

Byly to zvláštní bohoslužby. Konaly se pod širým nebem a na troskách starého chrámu. Ale to přece vůbec nevadí. Nejdůležitější teď pro ně bylo oslavovat Hospodina. Kolik jen důvodů pro to měli. A tak Izraelci svému Bohu děkovali: Za to, že na ně nezapomněl. Že je má rád a že jim pomáhá. Že je zachoval naživu. Že je zachránil ze zajetí a daroval jim svobodu. Že je uvedl do země jejich otců. Že mohou nyní stát okolo jeho oltáře.

Ta podivná bohoslužba ale znamenala ještě něco jiného. Byla počátkem velkého díla obnovy. Návratem ze zajetí se začíná nové období v dějinách Božího lidu. A jistě není lepšího začátku než oslava Hospodinova jména při bohoslužbě. Bude-li On nablízku, bude to to nejlepší, co si mohou přát. Tehdy se Izraelci odhodlaně pustili i do toho největšího úkolu: Položili základy ke stavbě nového Hospodinova chrámu. Byla to slavná chvíle. Kněží hráli na pozouny, cymbály a jiné hudební nástroje. Všichni lidé se radovali a zpívali děkovné písně. Někteří ze starců se ale naopak dali do pláče. Pamatovali si ještě krásu původního chrámu. Ale teď? Jak nepatrné jsou počátky. Co všechno je ještě čeká...

IV. ODMÍTNUTÍ NEIZRAELCŮ A ÚKLADY NEPŘÁTEL

Po prvotním nadšení se ale dostavily nesnáze. Oč šlo? K Izraelcům přišli lidé, kteří se v jejich zemi usadili v době, když byli Židé v babylónském zajetí. Byli to přistěhovalci z nejrůznějších končin. Přestěhovali se do této země i do okolí Jeruzaléma a bydleli zde už řadu let. Stále měli ale své zvyky i svou víru. O Hospodinu toho mnoho nevěděli a v Mojžíšově zákoně se také nevyznali. Obrátili se na Izraelce s návrhem, že budou Hospodinův chrám stavět s nimi. Ti však jejich žádost odmítli. Věděli dobře, že víra cizích obyvatel je zčásti pohanská a zčásti spojená s všelijakými pověrami. To přece nejde! Nemohou stavět chrám společně s nimi! Víra v Hospodina i bohoslužba v chrámu musí zůstat čisté! Nelze je směšovat s něčím, co by se Hospodinu nelíbilo.

Tu se jejich sousedé urazili a od té doby byli jejich nepřáteli. Mstili se a vyhrožovali jim. Podpláceli proti

nim rádce, aby rušili jejich plány. Nechtěli, aby byl chrám postaven. Dokonce je pomlouvali i u krále. Napsali mu na Izraelce stížnost, ve které si vymýšleli. Král jim ale uvěřil a Židům stavbu zakázal. Tak se každý znaveně vrátil ke svému domu a Hospodinův chrám zůstal nedostavěný po mnoho dalších let.

V. PROROCI VYZÝVAJÍ K DALŠÍ PRÁCI

Léta plynula. Izraelci se starali jen o své domy a z Hospodinova domu, ke kterému tehdy s takovým nadšením a slávou pokládali základy, byly stále postaveny jen nepatrné části zdí. Všichni si na to zvykli a už ani neočekávali, že by to mohlo být jinak.

V té době ale Hospodin opět zasáhl. Poslal ke svému lidu dva proroky. Jmenovali se Ageus a Zachariáš. Ti začali Izraelce povzbuzovat, aby se opět pustili do stavby chrámu. Říkali: „Je správné, abyste vy sami bydleli v domech vykládaných dřevem, zatímco chrám Hospodinův je v troskách? Vystupte na horu a opět budujte Hospodinův dům. Pán Bůh bude s vámi!“ Lidé slova proroků poslechli. Na staveništi se znovu začalo pracovat. Jenže za chvíli si toho všimli královští úředníci. Přišli k Izraelcům a ptali se, kdo jim stavbu povolil. Nato jim Židé vyprávěli celou tu dlouhou historii: „Od pradávna tady stával chrám Hospodinův. Ale pro nevěrnost našich otců bylo město i chrám zbořeno a Izraelci odvedeni do babylónského zajetí. Král Kýros nás však propustil na svobodu. A my zde proto stavíme nový chrám.“ Úředníci podali o všem zprávu králi. Tehdy už byl na perském trůnu jiný král, který nevěděl o činech svých předchůdců. Nechal proto vyhledat ve starých zápisech a kronikách, jak tenkrát všechno doopravdy bylo. Nakonec zjistil, že to, co říkali Izraelci, je pravda. Povolil jim proto, aby ve stavbě pokračovali. Izraelci se dali opět do práce a dílo se jim dařilo, jak prorokovali proroci Ageus a Zachariáš.

VI.. OBNOVENÉ DÍLO VRCHOLÍ SLAVNOSTÍ BERÁNKA

Když byla stavba dokončena, konala se velká slavnost posvěcení Božího domu. Při bohoslužbách přinášeli lidé mnoho zvířecích obětí. Všichni se radovali a oslavovali Boha. Tak došlo k tomu, že po mnoha letech mohli Izraelci slavit velikonoční hod beránka. Touto obětí si připomínali vysvobození z egyptského otroctví. Jak to bylo podobné tomu, co sami před nedávnem prožili! Také je Hospodin vysvobodil z babylónského zajetí. Sami na sobě poznali, jakou lásku má Hospodin ke svému lidu. Neponechal je napospas nepřítelům. Už nemusejí sloužit cizím pánům ani jejich bohům. Uvedl je zpět do zaslíbené země, do země jejich otců, kde mohou svobodně uctívat Hospodina.

VII. EZDRÁŠ PŘEDČÍTÁ LIDU ZÁKON

Vysvobození ze zajetí bylo pro Izraelce znamením velké Boží milosti. Od této chvíle už nechtěli na svého Boha zapomínat. Naopak, chtěli ho ve všem poslouchat, poznávat a žít podle jeho vůle. Proto kněz Ezdráš přinesl knihu Mojžíšova Zákona a celé jedno dopoledne předčítal shromážděnému lidu Boží přikázání. Muži i ženy poslouchali Hospodinovo slovo. Naslouchali i Ezdrášovu výkladu, aby věděli, jak mají žít, aby se to Hospodinu líbilo.

MODLITBA

Pane Bože, děkujeme ti, že jsi vysvobozoval a stále znovu vysvobozuješ svůj lid. Také my jsme mnohokrát směli poznat tvou věrnost i moc ve chvílích, kdy jsme se ti vzdálili. Děkujeme i za to největší vysvobození, vysvobození ze zajetí hříchu, kterého se nám dostalo v Ježíši Kristu. Prosíme, uč nás žít podle tvé vůle. Amen

podněty pro rozhovor:

- znáte nějaký dekret, majestát, patent, zákon, který pomohl křesťanským církvím v uskutečňování jejich poslání?
- je nutným předpokladem života církví právní záruka, právní vymezení pole jejich působení?
- mohou se stát bohoslužby impulsem k obnově církví, národa, státu - státních institucí?
- víte, že vznik České republiky byl též spojen se slavnostní ekumenickou bohoslužbou v chrámu sv. Víta na Pražském hradě? Za jakých okolností má taková bohoslužba význam?
- je možné, abychom se společně účastnili nějaké práce s lidmi různých vyznání a přitom si podrželi důrazy a rysy své konfese?
- slyšeli jste někdy o tom, že křesťané spolupracují na nějakém díle také se členy jiných náboženství? Musí to nutně znamenat ztrátu nebo rozmělnění vlastní víry?
- je dobré trvat vždy na svém, ačkoli takový postoj vyvolává nepochopení a nepřátelství? Kdy je takový postoj nutný?
- přečtěte si text písně Farářovo blues (NP 151, S 208) a najděte verše, které nás volají k otevřenosti, jak o ní slyšíme z našeho dnešního příběhu.

39

OBNOVA JERUZALÉMA

19.6.2005

Neh 1,1-11; 2,1-20; 3,1-10; 4,1-11

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 125:1-2 Poutní píseň. Kdo doufají v Hospodina, jsou jak hora Sijón: nepohne se, strmí věčně. Kolem Jeruzaléma jsou hory, kolem svého lidu je Hospodin, nyní i navěky.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Neh 1,1-6

PÍSNĚ

Proba (BTS 34, S 278 - zprostřed našich nouzí voláme Přijď, protože víme, že byl a bude dán); Poděkujme svému Pánu (BTS 28); Všichni, kdo skládají (EZ 195, BTS 10); Před tvou tvář, Pane (S 276); Kdo Bohu ve všem oddává se (EZ 554,1.4.7); Posila na cestu (S 135); Bojujte dál (S 17); Tvá, Pane Kriste, věc to jest

(EZ 426).

1. Klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

- **Nehemjáš** (jméno - viz předchozí úloha; k jeho postavě např. Milan Balabán, *Bojovníci a trpitelé*, s. 86-87) vstupuje na scénu takřka 100 let po návratu prvňaků židů ze zajetí do zaslíbené země. Žil v té době na perském královském dvoře. Ačkoli nevyužil možnosti návratu (možná by pro své výhodné postavení králova číšníka mohl sloužit jako obraz člověka zkorumpovaného blahobytem a mocí), přece je v kontaktu s navrácenými souvěrci. Od nich se dovídá, jak bídně to vypadá s Jeruzalémem. Nehemjáš je pohnut lítostí nad stavem života v Judsku. O opravdovosti jeho lítosti svědčí **kající modlitba** (kap. 1) - "Budování se v bibli nezačíná žalobami a obviňováním, nýbrž jednoznačným vyznáním vlastní viny". (Lüthi, *Na Boží stavbě*, str. 14).
- **číšník** byl vyšší dvorní úředník nad nápoji. "Ve starověkém Orientě byl jeho úřad jedním z nejvznešenějších, král musel mít k němu naprostou důvěru, že se nedá podplatit a nenamíchá mu jedu do nápojů." (BS-N, s. 1061)
- **Bůh nebes** (1,4) bylo označení nejvyššího perského boha (Ahura-Mazda), který byl uctíván na perském královském dvoře. Na jedné straně je vidět, jak Nehemjáš je ovlivněn svým prostředím, že přejímá s dvorskou etiketou i určité náboženské zvyklosti, popř. náboženskou titulaturu. Na druhé straně si Nehemjáš uvědomuje, že není možné začít obnovu bez pokání. Je tak zřejmé, že i tento Nehemjáš je schopen začít cestu obnovy.
- **zplnomocňující dopisy** (2,7n) - "území Juda povýšeno na vlastní perskou provincii, která nebyla už vázána na sousední provincii Samaří... Nehemjáš spravoval júdskou provincii 12 let (445-433). Potom se vrací zpět k perskému králi." (Milan Balabán, *Tázání po budoucím*, s. 58, Praha 1981, samizdat.)
- **jeruzalémské hradby** - hradby tehdy sloužily nejen účelům bezpečnostním, ale také chránily město jakožto náboženský okrsek. Brány byly místem veřejných právních úkonů. V nich se uváděl v život soud a spravedlnost.
- **nisan** je měsíc, v němž si Izrael připomínal slavné vyvedení z egyptského otroctví (srv. Ex 12,1n; Dt 16,1). Právě v těchto dnech je podniknut rozhodující krok k obnově života víry v zaslíbené zemi.
- **prohlížel rozvaliny** - Nehemjášovi bylo dopřáno vrátit se do Jeruzaléma a začít s **dilem obnovy**. K tomuto úkolu se náležitě po tři dny připravuje (srv. Ezd 8,32). Pak se vydává na zvláštní cestu, aby v noci *prohlížel rozvaliny*. Tak to aspoň chápe dnešní podoba hebrejského textu. Jenže se těžko vysvětlí, proč dělá v noci a k tomu tajně to, co mohl udělat ve dne mnohem lépe a důkladněji. Septuaginta zachovala jiné pojetí: Nehemjáš hradby otloukal, ne-li přímo na nich něco roztřískal. Nelze vyloučit možnost, že Septuaginta tu vskutku zachovala původnější znění. Jeruzalémské hradby byly přece pobořeny, a proto neskýtaly městu potřebnou ochranu. Lid se ji snažil zajistit pověšením různých ochranných znamení, amuletů a třeba i zaklínadel na zdi a jistě by se byl zle osopil na každého, kdo by se jich chtěl dotknout. Nehemjáš měl tedy vážný důvod nepouštět se do svého podniku veřejně. Pozdější doba patrně nedovedla pochopit, že by mezi potomky exulantů zůstalo ještě tolik duchovní neuvědomělosti, a dala textu nezávadný smysl nepatrnou změnou jediného písmene.
- **neprátele** - Sanbalat se stal ve službách Artaxerxových místodržitelem v Samaří. Byl Nehemjášovým odpůrcem zvláště ve snaze znovuzřídit Jeruzalém (Neh 2,10.19). Společníky v tomto jeho sporu byli Tobijáš Amónský, odrodilec, spřízněný s judskou šlechtou a Gesem Arabským, kteří spolu s jinými chystali dokonce ozbrojený nájezd na Jeruzalém (Neh 4,7n). Když se tento záměr nezdařil, snažili se odstranit Nehemjáše. Když Nehemjáš vyloučil Manassesu, zete Sanbalatova, z kněžství pro smíšený sňatek, vzrostla ještě víc Sanbalatova nenávisť vůči židům. Nato dal patrně postavit vzdorochrám na hoře Garizim a ustanovil svého zete nejvyšším knězem. (BS-N s. 852)
- **úklady nepřátel** - výběr kapitol z knihy Neh zdůrazňuje z Nehemjášova úsilí vlastně jen touhu po bezpečném bydlení a názory nepřátel, kteří neprávem hodnotí Nehemjášovo úsilí jako vzpouru proti králi (2,19). Úloha města (městských bran) - jako prostoru pro konání spravedlnosti - a vlastní zacílení celé obnovy, ustupuje do pozadí.

"Nehemjášova činnost byla především organizační. Jeho angažmá v politické a sociální oblasti bylo plně efektivní. Nehemjáš se například postaral o to, aby počet jeruzalémských obyvatel vzrostl, zasadil se o to, aby byly odváděny pravidelné kultické dávky, z nichž by mohli být vydržováni kněží a levitové, usiloval, aby byl zachován sobotní klid (Neh 13,15-22). V sociální oblasti působí Nehemjáš téměř 'staroprůrocky'. Vystoupil totiž mj. proti 'šlechticům a představenstvu' (Neh 5,7), tedy proti těm, kteří rafinovaně vydírali své chudé a zchudlé spolubratry. Mnozí z nich se totiž zadlužili u boháčů, takže se dostali pod hranici 'životního minima' a museli prodávat nejen své vinice, ale i své děti (do otroctví)...(Neh 5,8)." (Balabán, *Tázání* s. 58)

2. Úskalí textu:

- je nutné vysvětlit dětem obrannou funkci hradeb pro bezpečnost města. Podobně i funkci městských bran. Zde se odehrával veřejný život Izraele, zde se chudý mohl dovolávat práva. Obnova města není jen vojensko-strategickou otázkou, ale i náboženskou a sociálně-politickou.
- "polovina pracovala, polovina byla ozbrojena ... pracovali jednou rukou a v druhé drželi zbraň ... v noci nás budou střežit a ve dne pracovat, nikdo z nás si nesvlékl šat ..." (Neh 4,10n). Oprava hradeb a vrat trvala 52 dní (6,15). Museli vyvinout nesmírné úsilí, aby vydrželi takové nasazení. Může se nám to zdát naprosto nepředstavitelné a nemožné. Neměli bychom však tuto skutečnost zeslabovat nebo obcházet. Pokud Izraelci porozuměli smyslu celého konání a přijali jej jako svůj vlastní úkol, potom otázka, jak toho dosáhnout, již není prvořadá, ale je podřízená přijatému cíli. Srv. svědectví lidí, kteří přežili koncentrační tábory (např. V. Frankl), nebo současná vůle Izraele udržet svou samostatnost v tak mocné přesile arabského světa, aj.
- Časový údaj o měsíci *kislev* (v.1) je zdánlivě v rozporu se zmínkou o měsíci *nisan* (2, 1). Rozpor se patrně vysvětlí tím, že autor či redaktor knihy Neh vycházel z židovského kalendáře, který počítá měsíce jinak, než se počítaly po babylónském způsobu. (EP - překlad s výkladem, s. 78, Kalich, Praha 1970)

3. Metodické pokyny:

Obrázek lze použít k motivačnímu uvedení do příběhu. Ten potom vyprávějte jako příklad toho, k jaké reakci vede víra. Pak můžete společně mluvit o rozdílech a shodách mezi tím, co děti nakreslily a co vysvítá z vyprávění. Děti také mohou vymýšlet, jak by mohl příběh asi dopadnout, kdyby v něm Izraelci reagovali stejně jako ony.

4. Pomůcky:

Walter Lüthi, *Na Boží stavbě*, 1985², samizdat;
obrázek hradeb Jeruzaléma v době Nehemjášově (mapa EP, díl 7., s.87);
obrázek starověkých hradeb a práce na nich.

5. motivační uvedení do příběhu:

(navržené motivace přibližně sledují i věkovou odstupňování, lze je však v zásadě použít pro jakoukoli věkovou skupinu)

Co má člověk dělat, když se mu někdo posmívá? Jaké je nejlepší obrana proti posměchu?

Tato motivace představí Nehemjáše vzdorujícího úkladům nepřátel. Neopomeňte zdůraznit, že se ovšem pracně potýkal i s nešvary uprostřed vlastního lidu.

Už jste slyšeli, jak se někdo pustil do rozsáhlé opravy nebo obnovy nějaké poničené stavby a pod? Co opravoval? Šlo to jako po másle? Jaké se přitom vyskytly překážky?

Motivace „rekonstrukční“ připomene těžkosti, s kterými se potýkají organizátoři rozsáhlých rekonstrukcí společenských i stavebních. Pokud děti v rozhovoru zabrousí právě do oblasti rekonstrukce společnosti (u starších to lze předpokládat), není to únik k jinému tématu, ale aplikace přiměřená textu.

Znáte někoho, kdo opustil výnosné zaměstnání nebo důležitou funkci a začal se angažovat při obnově nějakého zničeného území?

Tato motivace umožní najít nehemjášovské rysy u mnoha, kdo se podílejí na válkou destruovaných územích. Můžete pak hovořit o tom, co asi takové lidi k jejich rozhodnutí motivuje a srovnat výsledky svého rozhovoru s motivací biblického Těšitele.

6. osnovy vyprávění:

a) poznámka a osnova pro **mladší** školní věk:

Tato osnova počítá s první z navržených motivací a při vyprávění sleduje a podtrhuje motiv zápasu s obtížemi, posměchem a protivníky.

I. Nehemjáš (číšník perského krále) se dovídá o těžkostech v Jeruzalémě

II. Nehemjáš se modlí - vyznává viny za sebe i celý Izrael

III. Nehemjáš žádá perského krále o pomoc, obdrží pověřovací listiny

IV. Navzdory snahám nepřátel organizuje Nehemjáš opravu hradeb

Dílo obnovy je dokončeno díky věrnosti Hospodinu a pohotovosti k obraně

b) poznámka a osnova pro **starší** školní věk:

Důraz vyprávění propojuje s vybranou motivací. Buď se můžete soustředit spíše na vnitřní Nehemjášův přerod a výbavu nebo na vytrvalé rekonstrukční úsilí. Zejména s nejstaršími můžete mluvit o obojím.

Motivace

I. Nehemjáš (číšník perského krále) se dovídá o těžkostech v Jeruzalémě

II. Nehemjáš se modlí - vyznává viny za sebe i celý Izrael

III. Nehemjáš žádá perského krále o pomoc, obdrží pověřovací listiny

IV. Výsměch a hrozby nepřátel

V. Navzdory snahám nepřátel organizuje Nehemjáš opravu hradeb

VI. Dílo obnovy je dokončeno díky věrnosti Hospodinu a pohotovosti k obraně

VYPŘÁVĚNÍ

I. PROČ SE PERSKÝ ČÍŠNÍK ZAJÍMAL O VZDÁLENÝ JERUZALÉM

Perský král Artaxerxes vládl obrovské říši. Zahrnovala mnoho zemí a národů. Člověk musel putovat celé týdny, než ze vzdálených končin jeho říše přišel až do královského sídla na hradě Šúšanu. Hrad byl přepychově zařízen, vyzdoben zlatem a vzácnými koberci. Krále obklopovali nádherně oděni dvořané a služebnictvo. Jedním z předních a nejváženějších služebníků byl číšník Nehemjáš. Jen on připravoval pro krále nápoje a opatroval jeho kalichy. Z každého kalicha číšník nejprve před královými očima ochutnal, aby měl král jistotu, že nápoj není otrávený. Nehemjáš tedy trávil mnoho času v králově blízkosti, král mu důvěřoval a často s ním i rozmlouval.

Jednoho dne dorazili na hrad zaprášení poutníci. „Odkud jdete?“ ptá se stráž v bráně. „Z Jeruzaléma,“ řekli. „Kde to je?“ „Přece v izraelském Judsku.“ Strážník vrtěti hlavou. O takovém městě ještě neslyšeli. To bude asi pěkná díra. „A co chcete? Za kým jdete?“ „Jdeme za Nehemjášem,“ řekli ti poutníci. „Za královským číšníkem?“ diví se stráž. „Copak s vámi bude chtít mluvit? Ten se s nějakými vesničany bavit nebude!“ „Jen nás ohlaste a vyřídíte, že potřebujeme pomoci.“

Jakmile Nehemjáš uslyšel, odkud ti muži jsou, hned je přijal. Vždyť jeho otec i matka, celá jejich rodina z Jeruzaléma pocházela. Byli totiž Židé. Před dávnými lety byli jejich předci odvečeni Babylónany do zajetí. Nehemjáš věděl, že se později někteří Židé mohli do své země vrátit. Ale jak se jim teď daří? A jak vypadá Jeruzalém, kdysi prý tak krásné, svaté město?

II. CO VYPŘÁVĚLI POUTNÍCI A JAK JIM NEHEMJÁŠ ODPOVĚĎĚL

„Povězte, jak se vede mému lidu v judské zemi a jak vypadá náš drahý Jeruzalém?“ dychtivě se vyptával Nehemjáš. „Radší nemluvit,“ začali pochmurně muži, „situace je zlá. Naši lidé jsou skleslí, slabí a ještě k tomu nedrží spolu. Zneužívají toho páni z okolí, Sanbalat Chorónský, Tóbijáš Amónský a Gešem Arabský. Utiskují nás, okrádají nás, dělají si, co chtějí. Myslíš, že bychom se měli bránit? Ale jak? Vždyť Jeruzalém je pořád pobořený. Jeho hradby jsou samá díra, kdejaká šelma, kdejaký zloděj a lump si chodí do města a z města, jak se mu zachce. Brány vůbec nemáme. Dovedeš si to představit? Nemůžeš v noci klidně spát, protože nevíš, kdo ti vlezl do baráku.“ „A kde se koná soud, když nemáte brány?“ ptal se Nehemjáš, „soud přece zasedá v bráně, aby každý viděl a slyšel, jaká je ve městě spravedlnost.“ „Jaký soud? Jaká spravedlnost? Něco takového už jsme úplně vzdali! Snažíme se jen nějak přežít! A víš, co je nejhorší? Že se nám ti páni ještě posmívají! Že jsme neschopní ubožáci a že nás náš Pán Bůh opustil.“

Jak to Nehemjáš uslyšel, zarmoutil se. Poutníci dostali najíst a odpočívali, ale Nehemjáš nejedl. Přemýšlel a modlil se: „Hospodine, Bože náš, ty jsi s námi uzavřel smlouvu, že budeš naším Bohem a my budeme tvým lidem. My jsme tu smlouvu porušili, tebe jsme neposlouchali, nedbali jsme na právo a spravedlnost, nezastali jsme se utiskovaného, nepečovali jsme o chudého, vězněného nebo nemocného. Stalo se nám po právu, že jsme byli takto poniženi. Ale nyní, Hospodine, rozpomeň se, jak jsi také slíbil, že když tvou smlouvu budeme chtít opět dodržovat a k tobě se vrátíme, že nám odpustíš a znovu budeme moci být tvým lidem. A že nás opět shromáždíš na místo, které jsi nám určil. Prosím, Pane, buď i se mnou a posiluj mne.“ Potom Nehemjáš vstal a předstoupil před krále.

III. JAK KRÁL PŘIŠEL O SVÉHO OBLÍBĚNÉHO ČÍŠNÍKA

Nehemjáš přinesl králi kalich vína. Král se na něj podíval a řekl: „Skoro jsem ztratil chuť pít. Jak to vypadáš, Nehemjáši? Ty, vždycky tak veselý, se dnes tváříš, jako by tě bolelo břicho! Nejsi nemocný?“ „Opravdu mi není dobře, králi, ale to je kvůli městu mých předků. Jeruzalém, kdysi krásné a svaté město, je v troskách a jeho brány jsou zničeny!“ „Co si přeješ, abych udělal?“ zeptal se král. „Propuště mne, králi,“ zaprosil Nehemjáš, „abych město Jeruzalém znovu vystavěl!“ „Jdi, Nehemjáši,“ souhlasil král, „ale slib mi, že se zase vrátíš.“ „Vrátím,“ odpověděl Nehemjáš, „a jestli jsem u tebe našel pochopení, tak mi ještě prosím dej na papíře svůj rozkaz, aby mi tví služebníci v Judsku a v okolí ve stavbě nebránili, ale naopak pomáhali.“ „Rád,“ slíbil král a svůj slib dodržel. A tak se Nehemjáš vydal na dalekou cestu.

IV. BUDE SE STAVĚT, NEBO NE?

Sanbalat, Tóbijáš a Cherem se dozvěděli o Nehemjášově příchodu a o jeho úmyslech. Znovu vystavět Jeruzalém? S pevnými hradbami a branami, které se na noc zavírají? Aby byl ve městě zase pořádek? To se jim vůbec nehodilo. Začali trousit pochybnosti a pomluvy: „Nehemjáš, ten číšník? Copak číšník rozumí stavbě? Dejte si na něho pozor! Nechce se náhodou vzbouřit proti perskému králi? Kdoví, proč musel z jeho hradu odejít!“ A tak se stalo, že Nehemjáš v Jeruzalémě nevíталi nijak nadšeně, ale dívali se na něj spíš s podezřením. Někteří ho dokonce sledovali, aby na něj pak donášeli těm třem nepřátelským pánům.

Nehemjáš zpočátku nedělal nic. Až po třech dnech v noci nenápadně vstal a jen s několika věrnými přáteli si důkladně prohlédl hradby a město, aby měl přesnou představu o tom, co bude třeba udělat. Druhý den svolal všechny obyvatele Jeruzaléma a promluvil k nim: „Víte sami, že se vám tady nejlépe dobře. Je to tím, že nedržíte spolu. Že město je zničené, hradby rozvalené a brány vyvrácené. Pojdme, postavme je znovu. Není to vzpoura proti králi, vždyť mám jeho souhlas. A co je nejdůležitější – věřím, že nám Pán Bůh pomůže. Určitě se mu bude líbit, že chceme být zase jeho lid.“

Jeruzalémským občanům se jeho řeč zalíbila. Stavět šli všichni, i kněží, lékaři, úředníci, četníci, řezníci. Také mnozí Judejci z okolí Jeruzaléma přicházeli, aby s obnovou hradeb pomohli. Ale někteří měli zlost a žalovali Sanbalatovi, Tóbijášovi a Cheremovi.

V. PODARÍ SE DÍLO DOKONČIT?

Do práce pod Nehemjášovým vedením se pustili s chutí, ale znovu vystavět město není jednoduché. Díry v hradbách byly veliké, kameny na opravu obrovské a těžké. A k tomu ještě stavitelé museli poslouchat řeči, které šířili Sanbalat, Tóbijáš a Cherem. Nejdřív se vysmívali: „Do čeho se pouští ti židovští ubožáci? Ani pořádný kámen neuzvednou! Copak vědí, jak správně stavět? Na hlavu jim jejich zeď spadne! Poběží okolo liška a jejich hradby se zřítí!“ Ale Nehemjáš se nenechal jejich řečmi zmást. Obcházel stavitele, rozděloval práci, povzbuzoval. Sanbalat, Tóbijáš a Cherem změnili taktiku. Vzkázali Nehemjášovi: „K perskému králi se doneslo, že buduješ opevnění a chystáš proti němu vzpouru. Prý si už dáváš říkat 'judský král'. Jsi v nebezpečí. Ale my ti poradíme. Přijď za námi.“ Nehemjáš se opět nenechal odradit. Odpověděl: „Nic z toho není pravda. Nebojím se a nemám teď čas za vámi chodit, protože máme před sebou velké dílo.“

Když Sanbalat, Tóbijáš a Cherem viděli, že na ně nedá, začali se radit, že seberou vojsko a Jeruzalém napadnou dříve, než budou hradby dokončeny. Ale Nehemjášovi přátelé se o jejich plánu dozvěděli a dali mu zprávu. Nehemjáš svolal všechny stavitele: „Postavíme stráž kolem hradeb, kde stavíme. A ti, kdo stavějí, budou ozbrojeni. V jedné ruce budeme mít pracovní nářadí a v druhé zbraň. Naše práce bude ještě těžší, protože na ni nebudeme mít klid. Ale nebojte se! Modleme se k Bohu, aby nám dal sílu dílo dokončit.“

V. VÍRA, VYTRVALOST, VĚRNOST VÍTĚZÍ

Jak Nehemjáš řekl, tak udělali. Ve dne v noci se střídali na stráž, od svítání do soumraku pilně pracovali ve střežbě a se zbraní v ruce. Den za dnem ubíhal. V noci chlad a ve dne horko. Těžká práce a stále napětí – kdy zaútočí? Strážní a stavitelé ani na noc nesvlékali zbroj. Den za dnem přibývalo únavy. Ale hradby pomalu rostly do výše a mezery se uzavíraly. Jedna brána za druhou byly znovu vztyčeny. A po padesáti dvou dnech přišla chvíle, kdy dílo dokončili. Město bylo znovu bezpečné, znovu v něm mohla zavládnout spravedlnost. Lid se sešel na veliké slavnosti. Kněz Ezdráš při tom předčítal ze Zákona Hospodinova. Nehemjáš pocítil radost: Jsme zase Boží lid.

MODLITBA

*Pane, jsme tvůj lid. Dávej nám sílu, víru a vytrvalost, kdykoli se pouštíme do díla, které se tobě líbí.
Amen*

podněty pro rozhovor:

- znáte nějaký kající žalm nebo nějakého biblického svědka, který se kaje či vyzývá k pokání?
- stačil by Nehemjáš na dílo obnovy, kdyby spoléhal jen na své vysoké postavení?
- mohou naši představení ve sboru, v církvi, v obci, ve vládě stačit na všechny úkoly sami? Jaké máme možnosti, abychom jim pomohli? Nebo se bez nás obejdou a my zase bez nich?
- budeme mít vždy zdar v tom, co děláme, když se před tím řádně pomodlíme? Působí modlitba automaticky?
- víte o nějakém sboru, který procházel rozsáhlou rekonstrukcí? Šlo přitom jen o opravu budov nebo i něco dalšího?
- máte ve vašem okolí nějakou památku, kterou někdo začal opravovat? Proč se do toho pustil?
- víte, že na knihu Nehemjáš kázal švýcarský farář W. Lüthi v roce 1945? Proč asi?
- jakým způsobem má církve dbát na spravedlnost?
- znáte nějaké hnutí duchovní obnovy? Jde podobnou cestou jako obnova, o níž usiloval Nehemjáš?
- věřící člověk se občas setkává s posměchem svého okolí. Znáte nějaký biblický příklad pro takovou situaci? Jak posměch na člověka působí? Kde proti němu hledáme ochranu a obranu?

VSTUPNÍ VERS

Žalm 103,8+11 Hospodin je slitovný a milostivý, shovívavý, nejvyšší milosrdný. Jak vysoko nad zemí je nebe, tak mohutně se klene jeho milosrdenství nad těmi, kdo se ho bojí.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Jon 1,1-3

PÍSNĚ *Prošba (EZD 675 - zprostřed našich nouzí voláme Přijď, protože víme, že byl a bude dán)*; Jonáš (BTS); Písnička o Jonášovi (Zpívejte s námi 19); Můj Pane z hlubin volám (EZD 130); Ozví se Pane můj (EZ 440); Pomoz mi můj Pane (EZ 384)

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti

- **kniha Jonáš** se už na první pohled liší od ostatních z Dvanácti proroků, mezi něž patří. Zatímco jejich obsahem jsou z velké části prorocké výroky a kázání, často bez dějového zářmování, podává tato kniha svou zvěst formou souvislého prokomponovaného vyprávění (jako např. příběh Josefův, Gn 37-49). Nejde ovšem o popis historické události. Chce Boží slovo tlumočit v podobě dramatického příběhu.

Kniha zpracovává velmi staré prorocké motivy. Hlavní postavou je prorok z 8. stol před Kr. (viz 2. Kr 14,25).

Dnešní podoba textu pochází ovšem až z prostředí poexilního židovstva (asi 5-4. století), z doby, kdy Ninive žilo už jen ve vzpomínkách.

Vyprávění se vyrovnává s duchovním rozpolžením poexilního židovstva, ohroženého sklonem k samospravedlnosti, zahledností do vlastních problémů, úzkoprsosti a přezíravým postojem k pohanům. Příběh takto zpotvořenou víru konfrontuje se základními SZními důrazy na vyvolení Izraele pro všechny národy (viz Gn 12,1nn) a Boží jedinečnou svrchovaností. Právě tyto důrazy nacházejí pak odezvu i v NZním svědectví (Mt 8,23nn).

- **jméno Jonáš** znamená "holubice" V bibli i mimobiblické literatuře jde o častý symbol. Holubici vypouští Noe a ta se stává zvěstovatelkou nové milosti (Gn 8,8nn). V prorockých knihách SZa je hlas holubice obrazem zármutku a pokání (Iz 38,14; 59,11; Ez 7,16; Na 2,8) I Jonáš se má stát nejen zvěstovatelem soudu, ale i pokání a milosti. Skutečnost, že v knize samotné není Jonáš označen jako prorok, chce zřejmě připomenout, že Bůh svobodně zasahuje a se svým poselstvím může poslat kohokoli. Teprve když se **stalo jeho slovo** (viz 1,1), činí tato událost z člověka proroka, zvěstovatele poselství Božího.

- **Jonášovy proměny**: Jonáš prchá od Boha, tedy SESTUPUJE do Jafy, do podpalubí, do mořských hlubin, do podsvětí. Jonáš NA DNĚ, v lůně podsvětí, se modlí a (snad nejen liturgicky) vyznává svou závislost na Božím milosrdenství. Třetího dne (2,1) vstal z podmorského hrobu. Ovšem, **co teď udělá** - ZACHRÁNĚNÝ, **SPASENÝ** Jonáš? - s touto otázkou má čtenář sledovat druhou polovinu příběhu. KÁŽE Boží soud, a VYHLÍŽÍ Boží trest. Bůh lituje a (spasený) Jonáš PLANE HNĚVEM. V modlitbě "vrací Bohu vstupenku" ("vždyť jsem to věděl, že jsi milosrdný"). ZATVRZELÝ Jonáš nakonec nechce žít a brání se Božím otázkám.

Právě tam, kde bychom čekali, že v pokračování příběhu bude rezonovat vděčnost a radost spaseného Jonáše, že bude tutéž záchranu přát i jiným hříšníkům, dochází k překvapivému zvratu - k "patologii víry" (Miskotte). Naplánoval pro pohany Boží trest a je zklamán a roztrpčen, projeví-li se i při nich Boží velkorysý milosrdenství.

- **bezmoc Boží "všemohoucnosti"**: Bůh může nastrojil všechno - bouři, velkou rybu, skočec, žhavý vítr - ale nemůže přemoci Jonášovu zapřiklost, fundamentalismus a samospravedlivost. Toto napětí je jedním ze základních literárních prostředků k vyjádření poselství příběhu. V poslední scéně Bůh musí hájit (pravdaže s laskavou ironií - nicméně bezbranně) svoje milosrdné rozhodnutí proti spravedlivému Jonášovu hněvu. Toto vyznění upozorňuje, že Boží dílo v tomto světě nejvíce ohrožují ti, kdo se domnívají sami nejlépe vědět, jak má Bůh jednat.

- **jsem Hebrej** (1,9): Hebrej je označení pro "člověka odnaproti", cizince, přivandrovalce (v hanlivém slova smyslu). Vyskytuje se v příbězích, které zpracovávají poslání jedinečného vyvoleného lidu mezi ostatními národy (Abraham - Gn 14,13, Josef Gn 39,14, Izrael - Ex 1,16). Jonáš přiznává, že je z toho "divného národa", který uctívá "divného boha" - Hospodina. Tento divný Bůh je skutečným tvůrcem celého světa, nebe, země i moře.

- **veliká ryba**: Jonáš, který zjišťuje, že na moři a v zá-moří Hospodinu neunikne - zkouší uniknout do pod-moří. Jestliže ovšem Hospodin i tady "nastrojil velkou rybu", ukazuje to na omezenost Jonášovy víry. (srv. Ž 139,8-10).

- **otázka nakonec** (4,11) nechává na posluchači, zda a jak se poselstvím příběhu nechá zasáhnout (srv. např. Lk 15,32)

2. úskalí textu

- **příběh zvěstuje jako celek**, nelze ho tedy zkrátit, např. jen na první polovinu (obvykle populárnější). První polovina o záchraně se vypráví tak barvitě a naléhavě především proto, aby posluchači a čtenáři vynikla nemilosrdnost Jonášova postoje v druhé polovině. Příběh můžete přiměřeně zstručnit, ale ne zkrátit (tak jako např. nelze zkrátit podobnosti o nemilosrdném služebníkovi - Mt 18)

- příběh se často vykládá jako příběh o „neposlušnosti“ a „obrácení“ (srvn. podobnosti Lk 15,11nn). Jde však o zploštění jeho důrazu. Základním Jonášovým malérem není útek před Hospodinem, ale úzkoprsost víry a samospravedlivost. Příběh nechce vyhrožovat, že Pán Bůh si „každého najde“. (srovnáme-li s Lk 15,11nn; najdeme v Jonášově příběhu situaci obou bratrů - nepřejicně ovšem reaguje poté, co byl sám zachráněn a přijat!)

- **velryba?** - výklad, že "velká ryba" je velryba, najdeme poprvé u církevního otce Augustina (4/5. stol po Kr.) Viděl kdesi kostru velryby a spojil tohoto živočicha s vyprávěním o Jonášovi. Tento biologický výklad se však míjí s funkcí onoho mořského stvoření. (srv. Ž 104,25n). Velká ryba se v příběhu vyskytuje proto, aby bylo jasné, že i na moři a pod mořem je Hospodin svrchovaným Pánem, a také proto, aby měl Jonáš kam "přestoupit": pouze menší dopravní prostředek - lodě za "ponorku".

- **"zázračnost" příběhu** - příběh nechce omráčit vyprávěním o rozpoutané bouři či rybě. Skutečným zázrakem je ochota ninivských k pokání a změně - a pro tento div Božího milosrdenství nemá Jonáš prázdňné pochopení.

3. Metodické pokyny k obrázku

Na začátku mohou děti do ryby na obrázku nakreslit nebo napsat, kdy jim z toho, co si sami zavinili, někdo pomohl. Ptejte se jich potom, k čemu může být dobré si na takový zážitek vzpomenout. Vyprávění pak uveďte tím, že jim třeba jeden dobrý význam napoví. Nezakončete je však mravoučnou výzvou. Ponechte je otevřené, jak tomu v bibli je - končí otázkou. Nechte na ni děti odpovědět samotné a ptejte se po důvodech jejich odpovědi. Nakonec s dětmi obrázek složte, jak je na něm naznačeno. Snad z toho bude zřejmé, co stojí (co je nyní jako na obrázku v pozadí) za pravdivým slitováním.

4. pomůcky

obrázek lodě v bouři,
obrázek velké ryby (nechte děti rybu namalovat a pak jí společně vystříhněte vnitřek, aby se sem Jonáš dobře vešel)
obrázek nějaké metropole (nemusí být nutně starověká)
obrázek s člověkem, který se upřímně raduje, kaje, nadává
příběh jde dobře vyprávět s pomocí flanelografu (např. zvýraznit, jak se Jonáš „propadá“ čím dál hloub)

5. motivační uvedení do příběhu

Otázka pro mladší a střední školní věk:

Už se vám někdo posmíval kvůli tomu, že chodíte do kostela, že jste křesťané? Už vám kvůli tomu někdo nadával nebo vyhrožoval?

- a šli byste rádi takového člověka pozvat: Pojd' s námi do kostela, budou dětské bohoslužby - Pojed' s námi na tábor ... ?

Otázka pro starší školní věk:

K jakým lidem máte nedůvěru? Od koho nečekáte nic dobrého? Už vás někdo z takových něčím příjemně překvapil?

(Obě motivace umožňují artikulovat zkušenost, která je častým zdrojem samospravedlnosti. Zároveň umožňuje příběh sledovat z Jonášovy perspektivy, která se projevuje hlavně v druhé polovině vyprávění. Pro mladší děti volte konkrétnější zkušenosti a příklady, starší se už dokážou podělit o své zkušenosti s lidmi, kteří jim „nesedí“, vedte je však k reflexi těchto zkušeností.)

6. osnovy vyprávění:

Motivace jsou tentokrát zaměřené podobně pro mladší i starší. Stejně tak oběma věkovým kategoriím vyprávějte v zásadě celý příběh. Co s mladšími vypustit, vyčtete z osnovy.

a) osnova pro **mladší** školní věk:

I. Motivace

II. Jonáš má jít do Ninive - města příslovečných nepřátel Izraele a utíká Hospodinu na moře

III. Na moři, pod mořem a "na dně"

IV. Zachráněný Jonáš má jít do Ninive - jde a káže

V. Kající reakce ninivských a Boží odpuštění

VI. Jonáš vyčítá Bohu milosrdenství

VII. Podobenství o skočci a Hospodinova otázka

b) osnova pro **střední a starší** školní věk:

I. Motivace

II. Jonáš poslán do Ninive - města příslovečných nepřátel Izraele

III. Jonáš utíká Hospodinu na moře

IV. Jonáš se nechává svrhnout do pod-moří

V. Jonášův žalm "na dně"

VI. Zachráněný Jonáš poslán opět do Ninive - města příslovečných nepřátel Izraele

VII. Reakce ninivských a Boží odpuštění

VIII. Jonáš vyčítá Bohu milosrdenství

IX. Hospodin klade Jonášovi otázku

VYPŘÁVĚNÍ

I. BŮH POSÍLÁ JONÁŠE DO NINIVE

Jonáš byl věřící člověk. Chodil do chrámu, přinášel Bohu oběti a dary, modlil se, snažil se dodržovat Boží přikázání. Jenže jednoho dne po něm Hospodin Bůh chtěl ještě něco jiného: „Vstaň, Jonáši, a běž do Ninive, toho velikého cizího města na východě, a vyříd' jim, že mi není jedno, co dělají. Páchají zlo a já už nechci jen přihlížet.“ Jonáš na to nic neřekl. Ale nelíbilo se mu, co po něm Hospodin chce. Vždyť ti v Ninive si z Pána Boha nic nedělají. Kdyby jim chtěl Jonáš něco vykládat, vysmějí se mu anebo ho zmlátí. Anebo obojí. Jonáš se sebral, šel do přístavu a nasedl na loď, která mířila daleko na západ. Zalezl do podpalubí a usnul.

II. JONÁŠ KLESÁ POŘÁD HLOUBĚJI

Jonáš nedbal na úkol, který mu Pán Bůh dal. Chtěl utéci před posláním, které mu Hospodin svěřil. Zalezl do lodi cizinců, kteří se plavili daleko od Izraele. A tu nastala velká bouře. Vlny se valily přes bok lodi. Lodníci se báli. Veslovali, kormidlovali, vylévali vodu. A každý se modlil, jak uměl. A tu si velitel lodi vzpomněl na Jonáše. Nakoukl do podpalubí a zavolal na něj: „Co je s tebou, ty ospalče?! Vstaň a volej i ty ke svému Bohu, ať nás zachrání. Odkud vlastně jsi a jakého máš Boha?“ Jonáš váhavě odpověděl: „Jsem Hebrej z Izraele a mým Bohem je Hospodin, Stvořitel nebe i země. Jenže modlit se k němu nemůžu. Nemůžu se mu připomínat. Chtěl bych totiž před ním zmizet.“ Jak to ti cizí lodníci slyšeli, ulekli se. „Ty blázne, jak to myslíš? Hospodin je Pánem nad nebem i zemí, i nad mořem, a ty mu chceš utéct? Moře jistě zuří kvůli tobě. Dostal jsi nás do neštěstí.“ Jonáš jim řekl: „Hodte mne do moře, snad se tím uklidní.“ Lodníci měli strach, aby neublížili nevinnému, ale nakonec se nechali přesvědčit. Hodili Jonáše do moře a moře se uklidnilo.

Jonáš klesl pod hladinu a klesal pořád hlouběji, až docela ke dnu. Moře ho pozřelo jako nějaká velká ryba, jako velká obluda, jako smrt. A tu se začal modlit.

III. JONÁŠ SE MODLÍ A JE ZACHRÁNĚN

Jonáš se modlil k Hospodinu: „K tobě, Hospodine, volám o pomoc. Jsem docela na dně, přes hlavu se mi převalily vlny, zamotal jsem se do chaluh, nemohu dál. Tak rád bych zase hleděl na tvůj chrám. Hospodine, ty jsi milostivý, shovívavý a nesmírně milosrdný, u tebe je záchrana, u tebe je spása. Budu ti děkovat, budu ti naslouchat. A splním, co jsem slíbil.“ A Hospodin vyslyšel jeho modlitbu. Jako by Jonáše velká ryba držela po tři dny ve své moci a třetího dne jej vyvrhla na pevný břeh. I vstal zachráněný Jonáš a šel do Ninive, aby vyřídil Boží poselství.

IV. JONÁŠ KÁŽE A DĚJÍ SE DIVY

Jonáš přišel do Ninive, toho velikého cizího města, kde Hospodina neznali a kde se dělo mnoho zlých věcí. Jonáš procházel městem a všude rozhlašoval: „Hospodinu, Stvořiteli nebe a země, se nelíbí, co děláte a jak žijete. Ještě čtyřicet dní budete pokračovat a pak bude vaše město zničeno.“ A lidé mu naslouchali, zamýšleli se nad sebou a začali litovat svých zlých činů. Dokonce sám ninivský král sestoupil z trůnu, odložil své nádherné roucho, zahalil se do zíněné suknice a přiznával svá provinění. Město Ninive se celé proměnilo. Přestalo násilí a bezpráví. Místo toho si začali pomáhat a pečovat o nemocné, chudé, staré a slabé. A viděl Hospodin, jak se změnili, a rozhodl se, že jejich město nezničí.

V. JONÁŠ SE ZLOBÍ A VYČÍTÁ PÁNU BOHU JEHO MILOSRDENSTVÍ

Jonáš vzplanul velikým hněvem proti Hospodinu. Jeho modlitba byla plná výčitek: „Neříkal jsem to už dávno, Hospodine, že ty jsi milostivý, plný slitování, shovívavý a nesmírně milosrdný? Měl jsi šanci ukázat všem svoji moc a sílu, svoji spravedlnost. Ale tys jim jen tak odpustil! Takhle z tebe mají všichni jenom legraci! Já jsem oznámil tvou vůli, tvůj soud, že potrestáš každé zlo. Ale tys to neudělal. Nedržíš slovo. Jak teď vypadáme – ty i já? Takové ponížení! Takový trapas! Radši bych umřel než tohleto!“ - Hospodin se jen otázel: „Je dobře, že tak planeš?“

Jonáš vyšel z města a zamířil k místu, které si už dříve připravil a odkud chtěl sledovat zkázu města. Velice se zaradoval, když se tam mohl posadit do stínu stromu. Ale druhého dne strom naráz uschl a žhavé slunce páliho na Jonášovu hlavu. Jonáš se rozhněval až k smrti. Tu se mu ozval Hospodin: „Jonáši, tobě je líto, že zahynul jeden strom. A mně by nemělo být líto, kdyby zahynulo veliké město, kde je na sto dvacet tisíc lidí?“

MODLITBA

Pane Bože, radujeme se z toho, že jsi milostivý, shovívavý a milosrdný, že se nesmíruješ se zlem, ale rád odpouštíš těm, kdo zlého litují. Dej, ať takovou lásku, kterou nám prokazuješ, dovedeme přát i komukoli druhému. Amen

7. podněty pro rozhovor

- co to znamená "foukat si na dušičku"?
- jak se v dnešním příběhu naplňují prosby, které zpíváme v průvodní písni Prosba?
- přečtete si Žalm 139. Zpíval by si ho Jonáš spíše na začátku, nebo na konci příběhu?
- může mít naše nevěra (odmítnutí Božího pověření) škodlivé důsledky pro lidi okolo nás? (viz situace lodníků)
- co myslíte že je horší - ateismus, tedy přesvědčení, že Bůh není - nebo Jonášovo odmítání Božího milosrdenství?
- mohou věřící lidé volat k pokání (obratu a nápravě) i ty, kteří v Boha nevěří, popř. křesťanství přímo odmítají?
- znáte nějakou románovou či filmovou postavu, která se chovala násilnický, zpučně, ale v určité chvíli toho začala litovat a změnila se? Co tuto změnu vyvolalo?
- myslíte že Jonášova malá víra (s níž utíká před Bohem) nějak souvisí s jeho malou ochotou přijmout Boží milosrdenství? Jednal by jinak, kdyby hned šel statečně kázat do Ninive?
- víte, co dnes necírkevní lidé na křesťanech odpuzuje? Zkuste si sepsat katalog takových výčitek a potom ho porovnat s příběhem o Jonášovi. Najdete něco společného?
- víte, co znamená slovo Hebrej? Myslíte, že se jedná o nadávku - tak jako když se Rómům říká "cikáni"?
- dá se z příběhu usoudit, jak asi vnímaly Izrael okolní národy? (měly k nim úctu pro jejich vzdělanost a kulturu, bály se jich, pro jejich dobře vyzbrojenou armádu, vážily si jejich náboženství,...)? Jak je na tom dnes církev? Stejně, nebo jinak? Je to dobře, nebo špatně?
 - najdete biblickou postavu, která se chová přesně opačně než Jonáš? (např. Abraham prosící za Sodomu)